

הרבנות והמועצה הדתית רמת גן

בטאון המועצה הדתית רמת גן

ירח האיתנים | תשרי תשע"ו

כולל סקירת שירותי הדת
של המועצה הדתית ר"ג

ירח האיתנים

בטאון המועצה הדתית רמת גן

תשרי ה'תשע"ו

כולל סקירת פעילויות המועצה הדתית רמת גן

עריכה: הרב אור חיים טאוב
סדר והבאה לדפוס: דב ליברמן - 'מילה טובה' | 052-8564514
כתיבה וייעוץ שיווקי: נדב רט | 052-8084999

המועצה הדתית רמת גן
רח' הרצל 47, ת.ד. 129, רמת גן, 52101
טל': 03-6700555, שלוחה 123 | פקס: 03-6709471
דוא"ל: rabanut@mdrg.org.il

ברכת ראש המועצה הדתית

למצוות השופר נאמרו טעמים רבים. זיכרון עקידת יצחק, זכר לבריאת העולם בר"ה, מעמד הר סיני ואף העבודה בבית המקדש נקשרים בה, ואנו מעלים את זכרם בזמן התקיעה. כמובן שישנם עוד טעמים רבים וחשובים. כל הטעמים הללו הינם גדולים, חשובים, ומבוססים על אירועים היסטוריים גדולים ומשמעותיים.

טעם אחד מבוסס לכאורה על עניין אחר לגמרי, על 'משחק מילים' פשוט וסמלי. טעם זה גורס כי טעם התקיעה בשופר היא כי אותיות 'שופר' מרמזות לנו - 'שפרו מעשיכם'. כמו בחיים, כך גם כאן: לפעמים הטעם הפשוט והסמלי ביותר הוא גם הנוגע והמחיה ביותר. כמה קל להתרכז בזמן תקיעת השופר במחשבה הפשוטה הזו, בקריאה העליונה: "שפרו מעשיכם", ולבחור לנו מעשה אחד, קטן כגדול, ולהשתפר בו, בשנה הבאה עלינו לטובה. שנזכה!

בפעילותנו אנחנו משתדלים ליישם את הכלל הזה, ובכל שנה לבחור לפחות נושא אחד בו נדע בוודאות שהתקדמנו ושיפרנו. בעמודי הפעילות שבסוף הביטאון הזה תוכלו למצוא הרבה יותר מתחום התקדמות אחד. לשמחתנו, גם בבדיקה רשמית של הרשויות אודות איכות השירותים הממשלתיים לציבור, זכתה המועצה הדתית בר"ג במקום הרביעי בארץ באיכות השירות לציבור עם ציון מעולה - 97. יהי רצון שנזכה להמשיך להיות שליחים נאמנים שלכם.

אני מבקש להודות לרב הראשי לרמת גן, מו"ר הרב יעקב אריאל, אשר מוביל ומנהיג את כל פעילות המועצה הדתית והרבנות ברמת גן. יהי רצון שיזכה להאריך ימים על ממלכתו בבריאות ובנחת. כמו כן אני מודה למכובדי, ראש העיר, מר ישראל זינגר, ולסגנו, ידידנו מר אביהוא בן משה, על תמיכתם ועזרתם הרבה למועצה הדתית בפעילותה לשיפור שירותי הדת בר"ג.

בברכת שנה טובה

יהודה סירי

ראש המועצה הדתית רמת גן

תוכן

7	ברכות.....
7	ברכת רב העיר, הרב יעקב אריאל.....
8	ברכת ראש העיר, מר ישראל זינגר.....
9	ברכת סגן ראש העיר, מר אביהוא בן משה.....
11	מאמרים.....
13	שני בני היצהר הרב יעקב אריאל.....
20	שמיטת חובות ומחיקת חובות הרב רצון ערוסי.....
25	כלל ישראל - ניצבים הרב בן ציון אלגזי.....
30	כן, אני יכול! עו"ד ד"ר אברהם וינרוט.....
37	יחיד וקהל - מצוות הקהל ומשמעותה לימינו הרב אור טאוב.....
	"והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם" -
42	האומנם? הרב עו"ד צוריאל בובליל.....
51	נרות השבת גב' יהודית וינוגרד.....
63	הלכות ומנהגים לחודש תשרי.....
85	הלכות כלליות.....
97	מידע שימושי.....
121	מפעילויות המועצה הדתית.....

ברכת רב העיר

על סף השנה החדשה, שנת תשע"ו, ברכותינו ואיחולינו לתושבי רמת גן שתהיה שנה שבה נרבה במצוות ובמעשים טובים בין אדם למקום ובין אדם לחברו. שנה שבה ישרור השלום בתוכנו ובארצנו, שהחרב המונפת עלינו תשוב לנרתקה ולא יישמע חמס בארצנו, שוד ושבר בגבולנו. שנה טובה וישועה לפרט ולכלל.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
הרב יעקב אריאל

ברכת ראש העיר

תושבים יקרים,

בפרוש השנה החדשה אבקש לברך את כבוד הרב הראשי לרמת-גן, הרב יעקב אריאל, את יו"ר המועצה הדתית, מר יהודה סירי ואת כל העוסקים במלאכה, בברכת שנה טובה ובכתיבה וחתימה טובה לכולם.

כראש עיר רואה אני חשיבות רבה בשמירת המרקם המבורך בין כל תושבי עירנו, דתיים וחילוניים כאחד, להמשיך ולקדם במרץ תהליכי התחדשות בכל התחומים.

מי ייתן ונדע כולנו שנה מבורכת, שנת בריאות, הצלחה והישגים.

בברכה

ישראל זינגר

ראש העיר רמת-גן

ברכת סגן ראש העיר, מר אביהוא בן משה

מתפללים יקרים!

ימי חודש אלול הם ימים נכבדים ונוראים. זוהי תקופה מיוחדת בה עושה עם ישראל חשבון נפש אישי וכללי. אחד האמצעים המעוררים את עם ישראל לשוב בתשובה הוא השופר. קולו של השופר, בחודש אלול ובראש השנה מרטיט את ליבם של השומעים, ובאותה עת מעורר את זכות עקידתו של יצחק אבינו עליו השלום.

המאזין היטב לקולו הסימבולי של השופר יראה כי בעל התוקע צווה לתקוע תקיעה, שברים, תרועה ותקיעה (תשר"ת). התקיעות הללו מעבר לענייני הסוד והרמז השמורים והנצורים בהן, מציינות גם שלושה מצבים של נפש האדם:

ישנם אנשים שסדרי חייהם הכלכליים, המשפחתיים והחברתיים הולכים תמיד בדרך הישר והטוב, הם מסומלים בתקיעה הארוכה.

ישנם אנשים לעומתם, שסדר חייהם שבור, הם נמצאים במשבר מידי פעם, ומצבם הנפשי מסומל על ידי השברים.

וישנם אנשים במצב הקיצוני ביותר, שסדר יומם מפורק לגורמים והם מתקשים לתפקד ביומיום, ומצבם הנפשי מסומל על ידי התרועה.

בחודש אלול ובראש השנה, בזמן תקיעת השופר, מוסר לנו השופר מסר עם תביעה חברתית. חובתם של האנשים שסדר חייהם ישר וטוב, המסומלים בתקיעה, לשמש כמשענת לאחיהם הנמצאים במשבר עמוק ו/או קיצוני.

לא בכדי התקיעה, נשמעת בהתחלה ובסוף תקיעת השופר. זהו מסר חברתי ברור, התקיעה, שברים, תרועה, תקיעה מחייב אותנו לתמוך באנשים המתקשים לבנות את סדר חייהם מימין ומשמאל על מנת לאפשר לאחינו ולאחיותינו, להיות בעלי סדר יום ישר וטוב. אשר על כן תוקע בעל התוקע בתחילה תקיעה, לאחר מכן שברים ותרועה המסמלות את האנשים המתקשים בחברה שלנו לתפקד ולבסוף תשמע שוב התקיעה.

תושבים יקרים,

ערב ראש השנה תשע"ו הבעל"ט אני מוצא לנכון להודות לכבוד הרב הראשי לרמת גן הרב יעקב אריאל וליו"ר המועצה הדתית מר יהודה סירי על עמידתם האיתנה לשמירת צביונה היהודי של העיר ולשיפור השירותים של הרבנות הראשית והמועצה הדתית יחד עם רבני השכונות ועובדי המועצה עבורכם התושבים.

אני מבקש גם להודות לראש העיר מר ישראל זינגר על היותו שותף לדרך.

אמשיך בעזרת ד' יחד עם חברי לפעול לשפר ולטפח את בתי הכנסת והמקוואות עבורכם תושבים יקרים.

ברכת שנה טובה כתיבה וחתימה טובה שלוחה לכם ולכל בני ביתכם.

"תחל שנה וברכותיה". תמיד בשבילכם!

בידידות רבה

אביהוא בן משה

סגן ראש העיר

מאמרים

שני בני היצהר | הרב יעקב אריאל

שמיטת חובות ומחיקת חובות | הרב רצון ערוסי

כלל ישראל - ניצבים | הרב בן ציון אלגזי

כן, אני יכול! | עו"ד ד"ר אברהם וינרוט

יחיד וקהל -

מצוות הקהל ומשמעותה לימינו | הרב אור טאוב

"והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם" -

האומנם? | הרב עו"ד צוריאל בובליל

נרות השבת | גב' יהודית וינוגרד

שני בני היציהר הראי"ה קוק והרי"ד סולוביצ'יק

אחרי מיטתו של הרב אהרן ליכטנשטיין ז"ל

הרב יעקב אריאל, רב העיר

שני מאורות גדולים זרחו על שמי היהדות במאה הקודמת למניינם, הראי"ה קוק והגרי"ד סולוביצ'יק. שניהם גאונים בתורה ובקיאים בכל מרחביה, היושבים ראשונה במלכות. שני ענקי רוח אלו הנהיגו את עם ישראל בהלכה ובמחשבה בתקופות סוערות (מו"ר הנזיר היה מדגיש תמיד שגדולי ההלכה הם גדולי המחשבה בישראל). לא היו הוגי דעות תורניים כה מעמיקים במאות השנים האחרונות שהתמודדו עם רוחות התקופה כמו שני צנתרות הזהב האלו. תרומתם והשפעתם על החברה היהודית היא עצומה ותימשך ואף תגבר בדורות הבאים. הם היו שונים באופיים, בסגנונם, ברקעם, ותחום פעילותם. הראי"ה פעל בא"י במחצית הראשונה של המאה ה-20 למניינם, לפני השואה והמדינה. והריד"ס פעל בארה"ב במחצית האחרונה שלה, אחרי השואה והקמת המדינה (קשה לדעת האם היו דברים שהראי"ה היה מנסח אחרת אחרי השואה...).

לכאורה שני בתים שונים, ובכל זאת רב המשותף ביניהם.

דברינו מוקדשים לעילוי נשמתו של הרב אהרן ליכטנשטיין ז"ל ראש ישיבת הר עציון, שנפטר לא מזמן. הוא נטע את תורת רבו הרי"ד בארץ ישראל. כאן נפגשו שני הבתים, ונוצרה הפריה ביניהם. הרב אהרן ליכטנשטיין ז"ל (להלן הרא"ל) היה בבחינת אהרן הכהן שהיה מעלה את הנרות (ליכט=נר). האברבנאל על אתר ור' יהונתן אייבשיץ¹ ראו בהעלאת הנרות את השימוש הראוי באורות החכמות השונות

1. ביערות דבש ח"ב סי' ז

לעבודת ד'. "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"². הרא"ל ידע להעלות את נרות החכמות בהן שלט אל מול פני המנורה, לפני ד'.

הוא ייצג כאן בארץ את תורת רבו וחותרו הגדול הרי"ד, נכדו וממשיך דרך לימודו של ר' חיים מבריסק. הוא הזדהה לחלוטין עם תורת רבו וראה את עצמו ממשיכה. והרבה בזכותו הפכה תורת הרי"ד לגורם בעל השפעה גדולה בא"י. בעיני רבים מבני הארץ, האמונים על שיטת הראי"ה, הוא נראה חריג, שונה, בלי זקן, ד"ר לספרות, ובדעותיו הפוליטיות נוטה לפשרות מדיניות. סגנון אמריקאי לא כל כך מקובל בארץ. אך מי שעמד על קנקנו התרשם בעיקר משקדנותו, למדנותו, שהייתה אף היא המשך של שיטת בריסק, יראת השמים שלו ומידותיו התרומיות. תלמיד חכם מובהק, מגדולי התורה שבדור. הקנקן חדש, אך היין ישן נושן שדעת זקנים נוחה הימנו. "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צב-אות הוא"³.

עלייתו ארצה הביאה להעמדת מאות ואלפי תלמידים ותלמידי תלמידים ההולכים בשיטת רבו הרי"ד. ומאז יש המעמיתים בין שני הבתים הגדולים הללו בין הראי"ה והרי"ד. אנחנו, בני הדור השני והשלישי של שתי האסכולות הללו, שנראות לכאורה שונות זו מזו, מצאנו בו בכל זאת שפה משותפת רבה.

גידולו היה בתרבות האמריקנית, במבצרי התורה שנוצרו שם ובעיקר בישיבת ר' יצחק אלחנן. אנחנו הצברים ילידי הארץ, חברי בני"ע שגדלנו על ברכי התרבות הא"י החדשה, רבותינו היו תלמידי הראי"ה, הרב צבי יהודה והנזיר, הרב נריה והרב ישראלי. יש דמיון מסוים בין ההתמודדות של יהדות ארה"ב עם התרבות האמריקנית לבין ההתמודדות שלנו בארץ עם אותה תרבות מערבית, שנוספה לה כאן הלאומיות החילונית והמדינה. ובעיקר בנקודה זו נעוץ ההבדל, כפי שיבואר בהמשך.

ואכן אין לטשטש את ההבדלים, אך מאידך אין גם לעמת ביניהם בצורה קוטבית. גם הרי"ד וגם הראי"ה התמודדו עם שאלות המודרנה, המדע והתרבות העולמית,

2. במדבר ח, ב

3. מלאכי ב, ז

הציונות והחילון שהתפשט על רבים מעם ישראל, אם כי האזורים, התנאים והתקופות שונים.

שניהם הם המשך וולאז'ין, הראי"ה למד בוולאז'ין בה כיהן כר"מ ר' חיים מברסק. כבר בוולאז'ין עצמה נוצרו שני זרמים, של הנצי"ב ושל ר' חיים. שיטות לימודיהם היו שונות. שיטת הנצי"ב התבססה בעיקר על בקיאות וקרובה יותר לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. שיטת ר' חיים הייתה בעיקר עיונית. זה סיני וזה עוקר הרים. גם תפיסת עולמם הייתה שונה, הנצי"ב היה ראש חובבי ציון ברוסיה. ר' חיים התנגד לציונות (אם כי בגלגולה המאוחר יותר, הנכד – הרי"ד – עשה תפנית אידיאולוגית כשהחליט, כנראה בעקבות השואה, לעבור למחנה הציוני).

את שניהם הטרידה השאלה, איך ממשיכים את המורשת התורנית מדורי דורות במציאות החדשה, זה בא"י וזה בארה"ב. גם בארץ וגם בארה"ב היו התנאים שונים מאשר בעולם הישן, במזרח אירופה. נוצרה מציאות חדשה, שבה התרבות החילונית סוחפת עמה את מרבית הדור הצעיר. איך בונים את הקודש בתוך החול, או איך יוצרים חול על טהרת הקודש?

המשותף לשניהם היה שהם לא פסלו על הסף את העולם החיצוני, את המדע, התרבות, הדמוקרטיה, אלא אימצו אלמנטים שנראו בעיניהם מתאימים ושיבצו אותם בתוך בניין התורה שבנו. המקבילים נפגשים, אך בכל זאת מקבילים.

שניהם היו מגדולי הוגי הדעות שהתייחסו לזרמים הפילוסופיים שבדורם. הראי"ה אומנם לא למד פילוסופיה בצורה מסודרת, אך הכיר את עיקרי שיטותיהם של גדולי ההוגים בעולם המודרני. הרי"ד למד פילוסופיה באקדמיה בצורה שיטתית, אולם תורתו קדמה להגותו. על שניהם ניתן לומר שגזעם ושורשיהם היו נטועים עמוק עמוק בתורת ישראל ורק חלק משריגיהם נטו החוצה, לצורך הנהגת הדור.

שניהם ינקו במידה זו או אחרת גם מתורת הסוד. אצל הראי"ה הדבר ניכר יותר, עיקר הגותו מבוססת על החכמה הפנימית שהיה בן בית בהיכלה. אצל הרי"ד פחות, הגותו בנויה יותר על אדני הפילוסופיה החדשה. שניהם הסבירו את רעיונותיהם של תורת הסוד בלשון בני אדם רגילים, כדי להתחבר לדור. שניהם היו חניכיה של אם ישיבות ליטא המתנגדית, שראתה את עצמה המשך ישיר ללמדנותו והגותו של הגר"א. עם זאת שניהם התייחסו בחיבה לחסידות, בעיקר זו של חב"ד, ושילבו את רעיונותיה בתוך כתביהם.

שניהם אהבו את הארץ ואת העם היושב בה וראו ערך חשוב בשוב הארץ ע"י כל חלקי העם. שניהם ראו בתחיית העם בארצו תקופה חדשה בישראל.

לא באנו לטשטש את השוני שביניהם. ההבדלים רבים ואין להתעלם מהם. אך יש המחטטים בכתביהם על מנת לחדד מחלוקות שלא לשם שמים וממציאים ניגודים שלא היו ולא נבראו, הם השלימו זה את זה יותר משחלקו זה על זה.

ממו"ר הרב צבי יהודה שמעתי שד' שולח מדי בפעם זוגות זוגות של תלמידי חכמים, שונים זה מזה, ע"מ שישלימו זה את זה. ריה"ל והרמב"ם פעלו בהפרשי זמן לא גדולים. האחד ביסס את היהדות על הרגש והחויה והשני על ההיגיון הצרופ. היה צורך בשתי פנים אלו, האחד פעל מן הפנים אל החוץ והשני מהחוץ אל הפנים. כך ניתן לומר גם על שני המאורות דידן. הראי"ה היה גם משורר וגם למדן. הרי"ד היה גם איש ההלכה אך גם איש הרגש, המשתפך בצורה פיוטית בעיקר בדרשותיו המקוריות, שהן מעשה אמן המורכבות מלמדנות, הגות ושירה. שניהם בנו את בית ישראל בימים של הרת עולם היסטורית ותרבותית ובניינם יהיה בניין עדי עד.

תלמידים ותלמידי תלמידים רבים הולכים לאורם. אולם כדרכם של ענקי רוח לא כל תלמיד עומד על כל היקף חכמתו של רבו ועומקה. וכך נוצרות פרשנויות שונות ואף מנוגדות ביו תלמידי אותו רב. כשהמאורות הגדולים שוקעים מתנוצצים הכוכבים הקטנים...

אולם כל אלו לא יצליחו לעמעם את אורם המבהיק של "שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ"⁴.

שניהם התייחסו בחיוב לעצם המודרנה וביקרו את מגרעותיה. הראי"ה עסק יותר בתורת הציבור והעם. בעוד שהגריד"ס התייחס יותר להתמודדותו של היחיד עם המודרנה, על מצוקותיו והקרעים בנפש שהיא יוצרת לכאורה. אך גם בכתבי הראי"ה יש התייחסות רבה ליחיד והתלבטויותיו וגם במשנתו של הרי"ד תופסים מקום מרכזי האומה והציבור.

4. זכריה ד, יד

הרי"ד ביסס את שיטתו, על היות כל אחד מישראל אדם, כחלק מהאוניברסאליות הכללית. ולכן כל דבר חול שניתן לבנות באמצעותו את האישיות הפרטית הוא ראוי, אלא שיש לבנות זאת על בסיס התורה - לשם התורה בשם התורה ולמען התורה.

הראי"ה פילס את דרכו המגשרת בין החול לבין הקודש ע"י הדגשת הציבוריות הישראלית המתחדשת בארץ. לשם העם, בשם העם ולמען העם (לכאורה ברוח סיסמתו של לינקולן, המתאימה יותר לתרבות האמריקנית...).

הרי"ד ראה את איש האמונה הבודד המתעמת עם החול שסביבו וכך מגבש את אישיותו. הנחת היסוד היא: החכמה היא אוניברסאלית. היא פרי הצלם האלהי בו נברא כל המין האנושי. התורה לא שוללת את העיסוק בחכמה, אדרבה החכמה היא כלי שניתן להשתמש בו להעמקת האמונה ולהתפשטותה של התורה על כל מרחבי החיים. הראי"ה ראה את הפרט כחלק מהכלל, מי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר.

הרא"ל, בהיותו חוקר ספרות, מוסיף גם את הערך האסטטי וההומניסטי שבספרות (הכוונה לספרות הטובה, כמובן). סופר או משורר טוב מעוררים רגשות אסטטיים והומאניסטיים חיוביים שיש בהם לטפח את המידות המוסריות ואת ערכי האמונה. הוא לא הסתיר את התפעמותו מיכולת ההבעה של הרגש הדתי של ענקי רוח, כגון המשורר האנגלי מילטון ואחרים. ניתן להשתמש בשירתם לעבודת ד', "חכמה בגויים תאמין" - היא לא רק מדע וטכנולוגיה, אלא גם אמנות טובה, ספרות יפה והומניזם אמיתי (ביסודו הוא לקוח בעצם מהתנ"ך). כמו"כ ניתן להשתמש בכלים ספרותיים להבין טוב יותר את לשונם של הנביאים וממילא גם את עומק רעיונותיהם.

הראי"ה מאמץ אף הוא את המדע והתרבות האוניברסאליים, אולם נקודת המוצא שלו היא עם ישראל הבונה את ארצו כחלק מתהליך תיקון העולם כולו. ומשום כך עליו להשתמש בכל האמצעים הטובים המצויים במדע ובתרבות כדי להביא את העולם אל יעדו. יתרה מזאת, עצם ההתפתחות של נושאים אלו ואחרים בעולם כולו לא נועדו אלא לשם היעוד הגדול של תיקון העולם שבו על עם ישראל לשמש תפקיד מרכזי. "ישראל באומות כלב באברים"⁵. עליו לקלוט את הטוב שתרבות

האנושית ולקדש אותו ובכך לשמש אור לגויים. "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש"⁶.

הרא"ל העיר לי פעם, בנעימה של ביקורתיות, שאינו מבין מהי "תורת ארץ ישראל" שכה מרבים לדבר בה בשם הראי"ה קוק? וכי אין תורה גדולה גם בחו"ל?

ביקורתו צודקת, אכן יש מגזימים. איני מצדד, למשל, בגישה המעדיפה לימוד ירושלמי על פני בבלי. התנאים הקשים בארץ לא איפשרו לתלמוד הירושלמי להיערך בצורה מושלמת. לעומתו, זכה התלמוד הבבלי לאריכות ימים גדולה יותר ולאוירה שלווה יותר, בה יכלו ישיבות בבל, רבנן סבוראי והגאונים, לפרש, להגיה ולערוך את התלמוד, ולהופכו לתשתית העיקרית של פסיקת ההלכה לכל עם ישראל, כולל זה היושב בא"י.

כוונת הראי"ה היא שבחו"ל יש פירוד בין הקודש והחול. בא"י גם החול יכול וצריך להתעלות ולהתקדש. סיסמתו המפורסמת "הישן יתחדש והחדש יתקדש" נאמרה בהקשר של הישוב החדש ההולך ונבנה בארץ ישראל. גם תחיית הספרות והאמנות העבריות החלה בעיקר עם שיבת עם ישראל לארצו ורק כאן היא תגיע לשלמותה.

נושא הספרות שהיה קרוב לליבו של הרא"ל היה קרוב גם לליבו של הראי"ה. אומנם הראי"ה לא היה בקי בספרות העולמית, אך הוא ידע את ערכה וחשיבותה לחינוך הציבור לערכים. הלאומיות הישראלית החדשה הבינה את ערך הספרות. הספרות היוותה גורם משמעותי בהתפתחותה של התנועה הציונית.

הסופר העברי הראשון בעת החדשה, אברהם מאפו, חיבב על קוראיו את הארץ בספריו "אהבת ציון" ו"אשמת שומרון" ועורר כיסופים לשוב ולחיות בה כבימי קדם. אך מאידך בספרו "עיט צבוע" הוא ביקר שלא כראוי את היהדות. יל"ג, שגם הוא בכמה משיריו מתאר בנוסטלגיה את ארץ ישראל בימי שלווה, היה לצערנו ארסי ביותר ביחס לערכי היהדות. הם ואחרים השפיעו מאוד גם לטובה וגם לרעה. לכן עודד הראי"ה את הספרות היפה באמת, והוא עצמו שימש דוגמה חיה לכך בסגנונו העשיר והנשגב.

אולם נחטא לאמת אם נעמיד את שני הבתים האלה כמקוטבים זה לעומת זה. גם אצל הראי"ה נמצא אמירות פרטניות רבות, וגם בכתבי הרי"ד נמצא רבות את כנסת ישראל וכלל ישראל. הרי"ד אף הגדיר אותם בהגדרות הלכתיות מעמיקות ברוח בית המדרש של בריסק (הרואצ'ובי שאף הוא משתמש בהגדרות דומות מדגיש שהמושג "כלל ישראל" מקומו רק בא"י, בחו"ל יש רק פרטים).

הרא"ל לא נמנע מלהציג את הבעייתיות שש ברכישת השכלה כללית. היא עלולה לגרום לעוסק בה ירידה רוחנית, קרירות ביר"ש ורפיון בקיום מצוות. הוא עצמו ניצל מאלו משום שאהבת התורה קדמה אצלו גם בזמן וגם במקום להשכלתו הכללית. הוא היה שקוד על התורה וחזר ללמוד וללמד רק תורה, ללא תוספות צדדיות, אם כי השתמש בהן לא מעט בשיחותיו והרצאותיו. דרך זו אינה פשוטה, ולא כל ההולכים בה מסוגלים לשמור על האיזונים הנכונים. לא כולם הם בעלי כשרון ויכולת להמשיך לגדול בתורה תוך כדי עסוק בחוכמות חיצוניות.

בתורת א"י של הראי"ה יש אולי מענה לכך. אדם הרוכש השכלה כללית צריך לראות את עצמו כשליח למען החברה הישראלית כולה. היא חייבת לעסוק במגוון עיסוקים כדי לפתח חברה מתקדמת ועם זאת ערכית בא"י. אצלה, מדע וטכנולוגיה, כלכלה וחקלאות, בטחון ומדיניות, תרבות ואמנות, הם כולם בא"י חולין על טהרת הקודש. מי שחדור תודעת שליחות כזאת חל עליו הכלל שלוחי מצוה אינם ניזוקים. הוא צריך להיות מחובר בטבורו לחברה של ת"ח ושל עוסקים במצוות שראשם ורובם שקועים ברוחניות ובקדושה והוא חלק מהם וגם הם רואים בו שליח שלהם לישב הארץ ולקידום העם ההולכים עליה במגמה לתקן את העולם כולו. חיבור כזה מעלה את הרמה רוחנית של החברה על כל רבדיה. ואולי זו כוונת המשנה במסכת אבות⁷ הקושרת שני נושאים בהקש אחד, חיבור התורה עם דרך ארץ והזיקה לציבור:

ר"ג בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד.

לפרשנות זו של תורת א"י כמדומני שגם הרא"ל היה מסכים. אני משער שבשמים הוא מברך כל מי שמחבר בין שני הבתים, אשר יבנו יחד את בית ישראל.

שמיטת חובות ומחיקת חובות

הרב רצון ערוסי,
חבר מועצת הרה"ר לישראל, רבה של קרית אונו,
יו"ר הליכות עם ישראל ונשיא מכון מש"ה

שונה ר"ה הבעל"ט מכל ר"ה, שר"ה הזה הוא לא רק יום דין של האדם מול קונו, אלא גם מעין יום דין של כל חייב - חוב כספי - מול בעל חובו. בכל ר"ה, שהוא כידוע, יום דין, הננו מבקשים מאת ד' יתברך, שימחל ויסלח לנו על חובותינו כלפיו, דהיינו שישמט חובותינו, ובר"ה שהוא מוצאי שביעית, מצווה הבעל חוב לשמט חובות של החייבים לו ואשר כבר הגיע מועד פרעונם. להלן השוואה מעניינת בין שני סוגי שמיטת חובות האמורים, הרוחני דתי והכספי, ובהקשר לכך נעמוד על אבחנה חשובה נוספת בין שמיטת חובות למחיקת חובות.

שמיטת חובות כספיים

במוצאי שנת השמיטה מצווה בעל חוב לא לנגוש את בעל חובו, ולא לתבוע חוב שכבר הגיע מועד פרעונו בר"ה של מוצאי שביעית. מצווה זו תכליתה לצרוב בתודעתו, כי הממון שזכה בו הוא מאת ד', וד' נתנו לו לצורך קיומו, ולצורך מצוות ומעשים טובים וגמילות חסדים. שהרי אפילו בעלי מטעים מצווים בשנת השמיטה להשמיט את מטעיהם, וכל דכפין ייתי וייכול, "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול." ובעל המטע שווה לכל אחד מהנ"ל. רשאי הוא לקחת מן המטע רק מזון שלוש סעודות ליום, כי לד' הארץ ומלואה, וד' נתנה לו רק לצורך קיומו, ולצורך מצוות ומעשים טובים וגמילות חסדים. כי יסוד גדול באמונה היהודית, עולם חסד ייבנה.

אולם, החייב שהוא ירא שמים, ירצה לפרוע חובו, למרות שבעל חובו השמיט חובו. ולכן הוא יאמר לבעל חוב שבכל זאת יקבל ממנו את הכסף. כי כך אמרו חכמים¹: "כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו. וצריך המלוה לומר למחזיר, משמט אני, וכבר נפטרת ממני. אומר לו (=החייב לבעל חוב), אף על פי כן רצוני שתקבל, יקבל ממנו..."

והדבר ברור שאם החייב לא אמר שבכל זאת הוא רוצה שהבעל חוב יקבל ממנו פרעון החוב, שהחוב נשמט.

ימי הדין כשמיטת חובות

לכאורה ניתן לומר שימי הדין לפי המתכונת שד' ציווה אותנו להתנהל בהם, הם מעין שמיטת חובות בינינו ובין אבינו שבשמים, שהרי בר"ה ד' מעמיד כל יצוריו במשפט, ואנו בעוונותינו המרובים, חייבים לו, ומצווים אנו לפרוע לו חובותינו. ופרעון חובות אלה, נעשה ע"י שאנו מקיימים מצוות ד' שהוא בעל חובנו ושבים בתשובה. מבחינת הדין, אין מניעה מד' לנגוש חובותיו, ולמצות בנו את הדין ולהענישנו. אך חסד עשה עמנו ד' שנתן לנו את ימי הדין, כדי שאם נתנהל בהם כפי שציוונו, ד' הבטיחנו, שהוא ישמיט חובותינו, ע"י שיעביר ראשון ראשון, וירבה מחילה לחוטאים וסליחה לפושעים.

כך יוצא, אפוא, לאחר שהאדם שב בתשובה ומתפלל לד' שיזכהו בדינו, אם אותה תשובה היתה כנה ואיכותית, הרי היא בבחינת הצעת פרעון חובותינו לד'. כלומר, שד' יבדוק תשובותינו ואם הגענו למצב שיש לנו זכויות יותר על חובות, מזכה אותנו בדיננו, והוא יכתוב אותנו לחיים טובים.

אולם כמו שהחייב כספים לחברו, אם הגון הוא צריך לומר לבעל חובו ששימט החוב, שבכל זאת הוא נותן את הכספים, כך אנחנו כלפי ד', אסור שנסתפק בתשובה של ימי הדין, אלא תשובתנו צריכה להיות תשובה מתמדת, שמוכיחה שאנו משתקמים רוחנית, ושנחיה חיים של תורה ויראת שמים.

1. רמב"ם, שמטה ויובל, ט, כח.

מחיקת חובות למפרע ותשובה עוצמתית

מבחינה רוחנית שמיטת חובות היא מכאן ואילך, ואילו מחיקת חובות, היא למפרע. כאילו לא היה חוב מעולם. כי חוב שנשמט מכאן ואילך, לחייב יש כתם, הוא נחשב לחדל פרעון, ואולי גם נחשב לבלתי אמין. אך מחיקת חובות שהיא למפרע, אין לחייב שום שם רע, כי הבעל חוב השמיד את כל מסמכי החובות, ויכול החייב לפתוח דף חדש בכוחות חדשים ורעננים, וסיכוייו להשתקם גדולים.

הנה עבד עברי שנמכר לעולם, עד היובל, הוא אדם ששקע בדאגתו רק לחייו החומריים תוך הזנחת חייו הרוחניים, נמשל ונדמה לבהמה. אולם ביובל הוא יוצא לחירות. בר"ה של שנת היובל הוא מפסיק לעבוד, ואליבא דאמת הוא זכאי כבר לצאת לחירות. ובכל זאת, לפי ההלכה עדיין אינו בן חורין עד אחרי יום הכיפורים, כי הוא צריך לצרוב בתודעתו במשך עשרת ימי הדין את משמעות החירות האמתית. לא חופש, שבו הוא יתנהל חופשי אחרי תאוותיו, אלא אדם, ששואף לחירות אֱלֹהִית, לשלטון יצרו הטוב, להשתחררות יצרו הטוב, משעבודו של יצר הרע.

באותם עשרה ימי הדין הוא יצרוב בתודעתו את ייחודו כאדם שנברא בצלם אֱלֹהִים, ואת ייעודו לזכך נפשו במצוות ומעשים טובים, כדי שנשמתו תהיה מלאכית בת נצח בעולם האמת והנצח, אחרי מותו.

ולא די בכך, אלא כל החברה היהודית צריכה לתת פרסום באותו יום כפור של היובל לחרות האמתית. כל יהודי מצווה לתקוע בשופר, לא רק לשמוע קול שופר, אלא לתקוע תקיעה של חרות. ולהתפלל במוסף של אותו יום כפור, מלכיות זכרונות ושופרות כמו במוסף של ר"ה. אז ורק אז, יצאו העבדים לחירות.

כי העבד אחרי הנהגתו באותם עשרת ימי הדין של היובל, והנהגת כל החברה, בשנת היובל הוא כאילו נולד מחדש, והוא יכול להיות צדיק יסוד עולם, מכאן ואילך, כאילו לא היה עבד שנמשל לבהמה.

כיוצא בו, מי ששם לו למטרה, לא רק לזכות בדינו בר"ה, אלא חוזר בתשובה בעצמה רבה, כדי שיזכה לסליחה ולמחילה ולכפרה ביום הכיפורים, הוא יוכל להגיע לדרגה שזדונותיו הופכות לזכויות. כי הוא כנולד מחדש עם כוחות חדשים ועצומים לילך בדרך ד'. ומכאן ולהבא, כל האנרגיות שהיו לו למילוי כל תאוותו וכל הכישרונות שהשתמש בהם להשליט יצרו הרע, כל אלה אחרי תשובתו העוצמתית ייחפכו לאנרגיות חיוביות מתוך עצמה לעשות אך טוב.

לכן בתפילת אבינו מלכנו אנו מבקשים מאת ד': "מחל וסלח לכל עוונותינו. קרע רוע גזר דיננו", כלומר בקשת סליחה ומחילה לכל עוונותינו, היא בקשה לשמיטת חובות מכאן ואילך, ותכליתה רק קריעת רוע גזר דיננו.

אולם אנו מוסיפים ומבקשים מד': "מחק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו, מחה והעבר פשעינו מנגד עיניך", כלומר, שד' ימחק ברחמי המרובים כל שטרי חובותינו, לא שיקרע אותם, וישארו גזרי השטרות שניתנים להדבקה בדרך של לגו, לשחזור ולזיכרון, העוונות והחובות. אלא בקשת מחיקה, כאילו לא היו חובות כלל, כאילו לא היו שטרות חובות כלל, באופן שד' ימחה ויעביר פשעינו, אפילו הפשעים מנגד עיניו, שלא יהיה להם שום זכר.

יוצא אפוא, שהיעד שלנו בימי הדין מר"ה ועד יום הכפורים שנגיע למצב, לא רק שד' ישמיט חובותינו, אלא ימחק כל שטרי חובותינו וימחה ויעביר מנגד עיניו כל פשעינו, כדי שנוכל לשוב לייעודנו האמתי בטרם חטאנו, להידבק בד' א-לוהינו וחיינו לעולם.

בין יראה לאהבה

דומה שגם בפרעון חובות יש הבדלים באופן פריעתם, בין אם החייב פורע חובותיו מתוך יראה ופחד, מפני תגובת הבעל חוב, או מפני ההמשך, כי שמא פרעון החוב לא יאפשר לחייב להשתקם, לבין פרעון החוב מאהבה, שהוא ניתן בשמחה ובביטחון. כשהפורע את חובותיו כבר ביסס עצמו היטב, ופרעון החוב תכליתו לסלק מכשול מדרכו, לטהר שמו, לרכוש לו שם של נאמן ובעל יכולת פרעון ויכולת עסקית. פורע חוב מאהבה, כשישמע את בעל חובו אומר לו שהוא משמיט החוב, החייב לא ינצל הזדמנות זו של שמיטת חובו, אלא הוא יאמר במידי לבעל חובו, שבכל זאת יקבל הכספים. וחייב כזה סופו להשתקם ולהצליח. לא כן פורע חובו מיראה, כשישמע שהנושה יאמר שהוא משמט, הוא לא יאמר לבעל חוב, שבכל זאת יקבל הכספים, ואז החוב נשמט, אך ספק אם יצליח בעסקיו, מכאן ואילך.

וכך, בינינו לבין אבינו מלכנו, כשאנו שבים לד' מיראה, בימי הדין אנו מצפים בכליון עיניים, בתחנונים ובדאגה, שד' ימחל לנו, ויכתבנו לחיים טובים. וביום הדין אנו עומדים לפני ד', ואומרים בתחנונים, אם כבנים, רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

אך כשאנו שבים מאהבה, אין אנו פוחדים מן התרועה של השופר, תרועת השופר בשבילנו, אינה תרועת מלחמה, ולא תרועה, שהיא כאזעקה המתריעה מפני אסונות,

אלא תרועת מלך, תרועה המרועעת את יצרנו הרע, באהבה ובשמחה, ובתובנה עצומה, כי חפצים אנו רק באבינו מלכנו, ויצר הרע המשמש מסך בינינו לבין אבינו שבשמים. תרועת השופר, כשהיא נשמעת מתוך אהבה, אינה מעוררת אותנו לבריחה למקלט, אלא למנוסה מיצרנו הרע, לחיק ד'², היא המלכת מלכו של עולם עלינו בנפש חפצה, בכבוד רב, נקדישך ונעריצך. וכשאנו כאלה, נאמר עלינו³:

"אשרי העם יודעי תרועה, ד' באור פניך יהלכון, בשמך יגילון כל היום, ובצדקתך ירומו, כי תפארת עוזמו אתה, וברצונך תרום קרננו, כי לד' מגננו ולקדוש ישראל מלכנו".

לסיכום, הבה ונתכונן לימי הדין התשע"ו, באופן שכל שמי שחייב לחברו, אע"פ שישמטנו, בכל זאת נפרע חובותינו.

וכן בינינו לבין אבינו שבמים, נפרע חובותינו לאבינו שבשמים, לא רק בתשובה מיראה, אלא בתשובה מאהבה, בתשובה מהותית, איכותית ועוצמתית, באופן שנזכה לא רק לשמיטת חובותינו ע"י ד', אלא למחיקת כל שטרי חובותינו ובאופן שנשעבד את עצמנו לאהבת ד', אהבת עולם.

2. הרמב"ם, פיהמ"ש, ר"ה, ד, ז.

3. תהלים פט טז-יט.

כלל ישראל - ניצבים

הרב בן ציון אלגזי

ראש בית המדרש בישיבת ההסדר ר"ג וראש מכון 'צורבא מרבנן'

מנהג ישראל לקרוא בעיצומו של יום הכיפורים את ספר יונה, שבו מתואר תהליך התשובה של אנשי נינוה.

דעות רבות ומגוונות נכתבו על קריאת ספר יונה וסיפור תשובתם של הגויים דווקא בעיצומו של יום. להבנת העניין נתבונן על שני סוגי התשובה: תשובת הפרט ותשובת הכלל.

כתב הרמב"ם¹:

כל הנביאים כולם צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלים, שנא' והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה, הברכה והקללה וכו' והשבות אל לבבך וכו' ושבת עד ד' א-להיך וכו'.

הרמב"ם ראה בזה הבטחה ולא ציווי. והדבר טעון הסבר, איך אפשר להבטיח על תשובה, הרי כל עיקרה של התשובה כשהיא באה מתוך בחירה חופשית.

בדרך כלל נקראת פרשת ניצבים קודם ר"ה או בימים נוראים ותחילתה²: "אתם ניצבים היום כולכם" מה עניין ה-"כולכם"?

שאלה דומה אפשר לשאול בתחילת הפרשה: "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת, כי את אשר ישנו פה וכו' ואת אשר איננו פה עמנו היום" איך אפשר לכרות ברית עם הדורות הבאים ולחייבם בלא הסכמתם?

1. הלכות תשובה פרק ז הלכה ה.

2. דברים כט, ט.

רש"י הביא בתחילת הפרשה דברי המדרש:

למה נסמכה פרשת נצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד בכל אלו. התחיל משה לפייסם – אתם ניצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו.

דברים אלו תמוהים ביותר. הרי הקללות באו להרתיע את ישראל מלחטוא, ואיך בא משה להרגיעם שלא יבהלו ולא יחששו מן הקללות, הרי הוא חותר בדבריו תחת השפעת הקללות?

ומאידך, הרי נאמר בפרשה: פן יש בכם שרש פורה ראש ולענה, והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך וכו' לא יאבה ד' סלוח לו כי אז יעשן אף ד' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, ומחה ד' את שמו מתחת השמים", הרי שאין מחילה ויש כליה?

אך מילת המפתח היא בתחילת הפרשה "אתם ניצבים היום כולכם".

כתב השפת אמת³:

כי הכלל ישראל לעולם עומדים לפני הקב"ה [והעבודה רק לכל פרט לבטל עצמו אל הכלל. וזה היום הוא בכל יום ויום. וגם מאחר שהתורה כתבה "אתם ניצבים היום"], ושפת אמת תכון לעד, כי אם היה הפסק לדבר, לא היה נאמר זאת בתורה.

כלל ישראל ניצבים לפני ד' לעולם, ואין לזה בחירה. "העולה על רוחכם היו לא תהיה, אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן. חי אני נאם ד' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם"⁴.

היחידים יש להם דרכי מילוט, והם יכולים לחטוא ואפי' לפרוש מכלל האומה. ועליו נאמר "ומחה ד' את שמו מתחת השמיים", אך כלל ישראל קיים לעולם.

וזהו שהרגיע אותם משה "הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו".

3. תרל"ה "אתם".

4. יחזקאל כ, לב.

במשך הדורות, מגלות רומי, האינקוויזיציה ומסעי הצלב, ועד לשואת יהודי אירופה בימינו, כשהעולם היה בטוח שעם ישראל הולך ונמחק מהמפה, ושוב קמנו ונתעודד. יחידים אמנם אבדו לאומה, אך האומה בכללותה נשארה קיימת לעולם.

הצלחתה של התכנית האלוקית בקידום הבריאה והתעלות האנושות, תלויה היא בישראל. "ואתם עדי נאם ד' ואני א-ל"⁵. ואם אין אתם עדי כביכול אינני א-לוהים. וכדברי הרמב"ן שאם אין עם ישראל בעולם, כל כוונת הבריאה בטלה. וע"כ כל עוד רוצה הקב"ה בעולם, רוצה הוא בישראל. וע"כ ישראל ככלל קיים לעולם, וע"כ מובטחים שיעשו תשובה, ככלל.

ומשום כך מובטחים אנו שלא תמוש התורה מפנינו ומפי זרענו. משום ששלמות העולם והאנושות תלויים בתורה, שהיא תכנית העולם. וכך אמר הנביא ישעיהו: "וחכיתי לד' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו. הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ד' לאותות ולמופתים בישראל"⁶.

והביא שם רש"י את דברי המדרש: מ"א על אחז, שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות שלא ילמדו תינוקות של בית רבן תורה. אמר אם אין גדיים אין תישים. אם אין צאן אין רועה. אגרום לו לסלק שכינתו. א"ל הנביא כל מה שאתה קושר התעודה וחותרם התורה לסותמה שלא תמצא בישראל לא יועיל לך. וחכיתי לד' המסתיר פניו, אין לך נבואה קשה כאותה שעה שאמר משה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא. ואף בו ביום הבטיחם, "וענתה השירה הזאת לפניו לעד, כי לא תשכח מפי זרעו". הנה אנכי והילדים אשר אתי - הם התלמידים החביבים עלי כבנים, יהיו לאותות ולמופתים שתתקיים תורה בישראל על ידם.

וע"כ מובטחים אנו שכלל ישראל ימלא שליחותו בעולם, ותורה לא תמוש מפי זרעו וזרע זרעו, ושיעשו תשובה, ואף אם ישנם יחידים שנושרים בדרך, הכלל מובטח הוא שיעשה תשובה ויחזיק בתורה.

אך מה עלינו ללמוד מזה, כפרטים, כל אחד ואחד?

5. ישעיהו מג, י.

6. ח, יז"ח.

כתב השפת אמת:

כתוב בזוהר פ' בשלח⁷: "בשעת הדין לא יפרוש אדם מן הציבור לעצמו... ומשום כך אמרה האישה השונמית לאלישע (כששאלה אם זקוקה היא לדבר מה, או לדבר אליה אל המלך או שר הצבא, אמרה לו), "בתוך עמי אנכי יושבת".

ואכן היו מגדולי ישראל שהיו מחביאים עצמם בימים נוראים ובקשו להצטנע ולא לקבל עליהם כדי שלא יזכירו את שמם. ובבית ישי⁸, כתב שזו טעות גדולה, כאילו אפשר להימלט מרבש"ע. וע"כ כתב שאין הכוונה בעצת הזוהר שאדם יתכוון ולא יתבלט במעשיו, אדרבה הכוונה להרבות פעילות, אך עיקרה למען הכלל, שיכוון בתפילותיו עבור כלל ישראל, ואף התפילות והבקשות לסיפוק צרכים חומריים, אף הם יהיו לצורך הכלל, וזו היא עבודת היום. להתכלל בכלל ישראל, שהוא גילוי מלכות ד' בעולם, וע"כ התכללות זו ובקשה להצלחת כלל ישראל, יש לזה שייכות לאמירת מלכויות. וכמ"ש הגר"א על המשנה בברכות שחסידיהם היו שוהין שעה לפני התפילה כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמיים, וכתב ע"ז הגר"א "פי' שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו, אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות, ויהיה נשלם כנס"י למעלה". וע"ז מתפללין "ובכן תן כבוד לעמך". וכשאדם דואג לכלל ישראל, הוא פועל למען מלכות ד'. וע"כ "אתם ניצבים היום כולכם", הוא הכנה לאמירת מלכויות בר"ה.

אך גם הוראה אישית לכל פרט יש כאן, ולא רק ההתבטלות כלפי הכלל. אומר האדמו"ר מסלונים על הפסוק "מוסר ד' בני אל תמאס"⁹ מהו מוסר ד'? הקב"ה אומר לכל אדם מישראל, "בני" – הרי אתה בן מלך. שהרי כולכם ניצבים לפני ד' אלוקיכם, כל אחד ואחד באופן אישי, א"כ אתה בני, "אל תמאס", אל תמאס את עצמך בדברים שאינם הולמים בן מלך¹⁰.

במקום אחר הוא מפרש את התפילה "היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". ועל מה עומדים למשפט? "אם כבנים אם כעבדים". האם נהגנו בעצמנו

7. מד, ב.

8. סי' ט"ז.

9. משלי ג, יא.

10. קונטרס בחכמה יבנה בית עמ' ח' – הדרכת חתנים.

כאילו אנו בניו של מקום, עבודה מאהבה, או כעבדים – מיראה. להתעלם ממדרגת בני, מ"אתם ניצבים", זה חטא, ע"ז דנים אותנו.

אולי ויתכן, שסוף כל עבודת הימים הנוראים מסתיימת בשתי מצוות, בנטילת ארבעת המינים ובמצוות "הקהל" בסוף שנת השמיטה. במצוות אלו, לאחר חודש אלול והימים הנוראים שבהם הייתה עבודה על הכלל, ששיאם זוהי מצוות ארבעת המינים והשמיטה. לדאוג לכלל, לגר, ליתום ולאלמנה ולכלל ישראל.

אנו ניצבים בסוכות עם ארבעת המינים המסמלים את כלל ישראל ויוצאים כך מנצחים בדין לעומת אומות העולם שבאים כפרט. ולאח"כ מצוות "הקהל" לאחר עבודת שנת השמיטה הנפלאה ובכך מובטחים אנו שנצח ישראל יצאו זכאים וזכים בדין.

כן, אני יכול!

עו"ד ד"ר אברהם וינרוט, בית כנסת 'הלל'

אדם ניצב לדין בימים הנוראים ועל כפות המאזניים תלויות שאלות גורליות, של חייו וחיי הקרובים אליו, וכלשון תפילת "ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא ואיום... בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון... מי יחיה ומי ימות".

מה יעשה אדם כדי לזכות בדין? הרי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"? כאן באה לידי ביטוי היכולת הנפלאה של האדם – להשתנות, לשוב בתשובה. האם יכול אדם לשנות את עצמו באופן מהותי? רבים ניסו לשנות עולם, בבחינת "אני ואתה נשנה את העולם. אמרו את זה קודם לפני, זה לא משנה. אני ואתה נשנה את העולם". אך קשה לשנות את הזולת. השינוי האמיתי שאדם עשוי לחולל הוא – שינוי של עצמו. והנה, דווקא כאן מתעוררת רתיעה, שכן נדרש מן האדם שינוי מוחלט.

הרמב"ם¹ פוסק כי "כל המתוודה ולא גמר בלבו לעזוב את החטא הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו". השינוי חייב להיות עמוק ותמידי, כפי שהרמב"ם מגדיר שם²: "ומה היא התשובה? שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד... וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". אבל אם שב האדם מחטאו ואחר כך חזר לסורו הראשון – אע"פ שמקבל שכר על הפרישה, לא נקרא הדבר שחזר בתשובה. ובכן, מה יעשה אדם שאינו בטוח בעצמו כי רגעי ההוד הקסומים של הימים הנוראים אכן ישנו את התנהגותו גם בימים הבנליים של שגרה וחולין? שאלה זו נשאלת תמיד. וכתוצאה ממנה עלול אדם להירתע מכל התהליך. האם יכול הוא להשתנות באופן כה חד? התשובה היא "כן, אני יכול!"

1. הלכות תשובה פרק ב' הלכה ג.

2. בהלכה ב'.

ראשית, מוטל על האדם לתקן את ההווה. הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך³: "בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים מרבים בתפילות ותחנונים", ובסימן תר"ג נפסק "אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר". כלומר, גם מי שלא מקפיד במשך כל השנה שלא לאכול רק פת שנאפתה ע"י יהודי, מן הראוי כי לפחות בימי הדין יקפיד על כך. לכאורה, הלכה זו מעוררת קושי. אם אדם לא הקפיד על קיום הדין הזה בעבר, וגם אינו מקבל על עצמו להקפיד על העניין הזה בעתיד, אלא משנה את התנהגותו רק בימי הדין, מה בעצם השתנה? אין זאת אלא, שהאדם נדרש לשנות את עצמו ברגעי התרוממות הרוח, אף אם הוא לא יכול להבטיח לעצמו שהדבר יחזיק מעמד בעתיד⁴.

בנוסף, יועצים לאדם לקבל על עצמו לשנות משהו אחד, קל ככל שיהיה, לצמיתות. הרב אליהו כי טוב ב"ספר התודעה"⁵ מציין:

"נהגו אנשים כשרים מישראל, שלא עברו עליהם עשרת ימי תשובה בכל ימיהם, שלא תקנו בהם חטא אחד תיקון גמור – ולא שבו לזה החטא לעולם. וכן בכל שנה ושנה גדרו עצמם בדבר נוסף ולא פרצו בו כל ימיהם. אפילו קל הוא אותו הדבר, ותיקונו אף הוא קל היה עליהם, ואולם עניין התשובה שהשיגו באותו דבר קל – נכבד הוא מאוד. מפני שקל הוא הדבר הזה שקיבלו עליהם לתקנו, לפיכך בטוחים היו שיוכלו לעמוד בניסיונו לכל ימיהם ונמצאים כל ימיהם יש להם אחיזה בתשובה שלמה. מנהג זה הגון הוא וראוי לכל אדם כגדול וכקטן שלא יהיו עוברים עשרת ימי התשובה של שנה אחת שלא גידר עצמו בהם בדבר אחד – גדר הקיימת לעולם....".

כלומר, מנהג ישראל מדורי דורות הוא, כי האדם יתור אחר נקודה, שבה הוא יוכל להשתנות באופן עמוק מוחלט ותמידי, ויקבל על עצמו לתקן ולשנות נקודה זו לעולם⁶. יהא זה שינוי שהאדם יכול להבטיח לעצמו להתמיד בו, מכיוון שמדובר

3. אורח חיים סימן תר"ב.

4. הרמ"ק (רבי משה קורדובירו) בספרו "זבחי שלמים" מבהיר, כי בימים שבין כסא לעשור הקב"ה יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות. לפיכך נכון הדבר להתנהג גם אנחנו בחסידות כאשר נוכל שאת. כלומר, האדם נוהג בימים אלו לפני משורת הדין, שכן אלו ימי חסד הדדי, בבחינת "אני לדודי ודודי לי".

5. עמ' מב' מג'.

6. בדברי חז"ל מוצאים אנו ככלל, כי לעיתים שינוי אחד קטן שבקטנים, מספיק כדי לסגור על האדם ולהצילו בדין. כך מצינו במסכת שבת (דף לב עמוד א): "אם יש לו פרקליטים גדולים – ניצול, ואם

בעניין שקל לבצעו. כך עומד הוא האדם גם במשימה של תיקון עצמו לנצח. אכן, מדובר בנקודה קלה, אך עצם התיקון של האדם נכבד הוא – מכיוון שהוא תמידי. אם עשה כן, וקיבל על עצמו דבר אחד – הוא כבר לא אותו אדם.⁷

נשאלת השאלה, למה חשוב להתמקד ביכולת ההתמדה, גם אם המדובר בנושא קל ערך? אפשר להבין את חשיבותו של השינוי שיחול באישיותו של האדם בדברים מהותיים. אבל, למה חשוב שיחול שינוי לתמיד – גם אם זה שינוי לא מהותי?

כדי להבין עניין זה נתמקד במהותה של תשובה. לכאורה, איך יכול אדם לשנות – את עברו? הרב משה חיים לוצאטו – הרמח"ל – בספרו "מסילת ישרים"⁸ תמה, כיצד יכול אדם לחזור בתשובה, הרי את הנעשה אין להשיב. אם אדם רצח או קיים יחסים אסורים והוליד ממזר, הכיצד ניתן לשוב בתשובה, שעה שהתוצאה בלתי הפיכה? הנרצח לא יחזור אל ארצות החיים והממזר שנולד מסתובב בינינו ולא יעלם. מה מועילה אפוא התשובה?

ה"מסילת ישרים" משיב כי זהו חסד הבורא, לפנים משורת הדין, כי כאשר אדם חוזר בתשובה הרי ש"עקירת הרצון כעקירת המעשה", בדומה למה שמצאנו בנדרים⁹ כי הנודר נשאל "לבך עלך?" ומשענה הנודר כי ניהם על חטאו ולא הייתה דעתו מיושבת בעת שנדר, הרי שהתירו את נדרו. אם כן, בדומה לכך מי שמתנחם לגמרי על חטאיו ו"חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא, ומצטער בליבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר, ועוזב את המעשה הזה מכאן ולהבא ובורח ממנו, הרי שעקירת

לאו – אינו ניצול. ואלו הן פרקליטים של אדם – תשובה ומעשים טובים. ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה, ואחד מלמד עליו זכות – ניצול".

7. ה"חפץ חיים" בספר שמירת הלשון, מביא את דברי "ספר חרדים" (פרק ס"א) לפיהם: "אע"פ שחייב אדם להיזהר בכל המצוות, מכל מקום יש לו להחזיק באחת מכל המצוות בכח גדול ובהתמדה שלא יעבור עליה כל ימי חייו. לפי שכללות התורה, שהם תרי"ג המצוות נקראים עץ חיים כדכתיב "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג', י"ח) והאוחז ענף אחד מן האילן יפה – אוחז בכולו. שכל שאר הענפים נמשכים אחר אותו הענף שכולם גוף אחד. אבל אם בא לאחוז בכל הענפים יחדיו לא יוכל לאחוז כולם". הנה כי כן, אם יש ולו מצווה אחת שאדם דבוק בה בכל נפשו ולתמיד – הוא אוחז בעץ החיים כולו, ובזכותו נזכה למאמר הכתוב "ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם".

8. פרק ד'.

9. דף כ"א עמ' ב'.

הדבר מרצונו נחשבת לו כעקירת הנדר ומתכפר לו חטאו, והעוון סר ממש מן המציאות ונעקר".

והדברים קשים להבנה. איזו מין השוואה היא זו, בין מעשה פיסית לבין נדר? לגבי מציאות רוחנית (נדר) שכל כולה בתחום הרצון של האדם, ניתן לומר כי חרטה מועילה באופן רטרואקטיבי, כשהעתיד מלמד על העדר תוקף מעיקרא, כפי שגם אפשר לקבוע כי תוקף משפטי של פעולה יחול רק בהתקיים תנאי מסוים שיתברר בעתיד. אבל, כיצד יכולה עקירת הרצון לעקור מעשה שנעשה במציאות? הרי מדובר במציאות פיסית שארעה ותוצאותיה קיימות לנגד עינינו ובלתי ניתנות לשינוי. לכאורה, כשם שלא ניתן לחפור בור בתנאי, כך לא ניתן ע"י חרטה שהגיעה לאחר מעשה, לעקור את המעשה שכבר נעשה והיכה שורש במציאות.

נראה כי את מציאות החטא לא ניתן לשנות. אבל, בהחלט אפשר לשנות את האדם שחטא.

אין משנים את העבר. משנים את האדם – מכאן ואילך. והשינוי גורם לכך שלא נבא חשבון עם מי שחזר בתשובה, שכן אין זה אותו אדם שעשה את מעשה החטא. הכיצד?

ככלל, אדם אינו נתבע בגלל המציאות שיצרה העבירה שעבר, אלא בגלל מצבו הרוחני שלו עצמו – לאחר שעבר עבירה. האב חייב בדין בגלל שחטא ולא בגלל שמסתובב כאן ממזר שהוליד. לא כל כך חשוב מה עשה האדם אלא מה החטא עשה לו. לעיתים, המעשה הוא פעוט או אף לא בא לכלל מעשה בכלל, אך החריץ הנפשי שחרץ באדם חמור ביותר, בבחינת "הרהורי עבירה קשים מעבירה". מבחנו של האדם בעמדו לפני בוראו איננו מבחן התוצאה, אלא מבחן האישיות!

כך מבהיר הרמח"ל ב"מסילת ישרים"¹⁰ כי "אין די לקב"ה במעשים לבדם שיהיו מעשי מצוה, אלא העיקר לפניו שהלב יהיה טהור", וכן אמרו חז"ל¹¹: "רחמנא לבא בעי" (הקב"ה רוצה את ליבו של האדם).

ובכן, התשובה היא תיקון של הלב. התשובה היא תהליך כולל ומקיף של שינוי האישיות. ממילא, אין לבא חשבון עם החוטא ששב, שהרי הוא טהר את ליבו. החוזר

10. פרק ט"ז.

11. סנהדרין קו.

בתשובה דומה לקטן שנולד ובפנינו איש אחר. כך מבאר הרמב"ם בהלכות תשובה¹² כי בעל התשובה "משנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה". ודוק, אין זה מצב של אדם הממשיך להתאוות לחטא, אך מתגבר על רצונותיו, אלא מדובר בהליך נפשי עמוק יותר שבו הוא משתנה, ואינו רוצה יותר את החטא בכלל. ובלשון הרמב"ם הלכות תשובה¹³:

אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה. לא מיראה ולא מכשולון כח. כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה.

כלומר, תשובה גמורה – היא עקירת התאוה מעצמו. הוא לא רק לא עושה את זה. אלא כבר לא רוצה לעשות את זה.

ושמא תשאל השאלה, האם אין השינוי שמחולל אדם בעצמו בעת הליך התשובה כפוף אף הוא לנסיבות נתונות, ומשטעם טעמו של חטא עלול הוא להיות כמו "החתול המאולף" במשל של האבן עזרא, לפיו אם אך יראה "עכבר" ישוב לסורו, ישמטו מעליו כל העכבות ויפרוץ החוצה האני הקודם שלו?

יתרה מכך, חטא אינו מבטא רק מעשה חיצוני של האדם וראקציה לתאוותיו. חטא חורץ חריץ באישיותו של האדם וממילא מהווה גם מניע וגורם לחטאים. ואם כן, אף אם הבנו כי התשובה – כמו עקירה של נדר, אינה צריכה לשנות את המציאות הפיסית רטרואקטיבית, אלא רק משנה את האדם. עדיין, יש לתמוה, איך משנים רטרואקטיבית את האדם? הרי החטא טבע חריץ עמוק בנפשו של החוטא ומכאן ואילך הוא קרוב לחטא. וחריץ זה הוא – מציאות שנוצרה. כיצד ניתן אפוא לשנות את העובדה שהתרחק מד' ועשה מעשה נורא של רצח למשל, שהפך אותו לרוצח במהותו. האם יכול אדם להתנתק ממעשיו שלו עצמו ומן החריץ שמעשים אלו חרצו בנשמתו?

12. פרק ב הלכה ד.

13. פרק ב הלכה א.

נראה כי את החריץ העמוק בנפשו של האדם עקב חטא – אין לשנות. אבל, האדם יכול לחרוץ בנפשו חריץ עמוק עוד יותר – ע"י התשובה. האדם יכול להתחרט ואז יש בפנינו "עקירת הרצון", כאשר בלשון הרמח"ל: "תחת הרצון שנתרצה בחטא וההנאה שנהנה ממנו, באה עתה הנחמה והצער". תשובת אמת היא אפוא, כאשר האדם טובע בעצמו כעת רצון יותר חזק מן הרצון הראשון. אם נבחן מה משפיע עליו יותר, העבר או הליך התשובה, נראה כי משפיע עליו יותר הרצון לשוב בתשובה על הרצון התאוותני המקורי. במקרה זה ניתן לומר כי "עקירת הרצון כעקירת המעשה" וכי הוא הצליח לשנות את האישיות ע"י תשובה באופן שמשנה אותו ומגדיר אותו מחדש.

זה פשר דבריו של הרמב"ם כי תשובה משמעה דבר קבוע שיעיד עליו יודע תעלומות כי לא יחזור לזה החטא לעולם. אם יחזור אותו אדם לתאוותיו הראשונות, אי אפשר לומר שהרצון השני – נשוא הליך התשובה, יותר חזק מהרצון הראשון במישור הגדרת האישיות שלו. במקרה זה האישיות לא השתנתה, ורק ההתנהגות היא שהשתנתה לרגע מסוים ועל כן, אין כאן עקירת הרצון העוקרת את החטא. כדי שהחטא לא יזוהה עוד עם החוטא מן ההכרח כי הוא ישנה את אישיותו ויחרוץ בה חריץ אחר יותר עמוק מזה שנטבע בנפשו בעת שחטא.

לכן, יותר חשוב לשנות דבר אחד קל – לתמיד, מאשר לשנות את הכל, אך רק לרגע. זאת, מכיוון שדבר ששינה אדם באופן זמני אינו משנה את אישיותו של החוטא, ותשובה שאנו חותרים אליה אינה שינוי של התנהגות אלא שינוי של האישיות, ואילו דבר שהאדם שינה לתמיד – משנה את אישיותו, וטובע בה חריץ עמוק מזה שגרם החטא. זהו גדרה של תשובה אמיתית.

בימים אלו, צריך אפוא לעשות שני דברים: לשוב בתשובה על כל מעשיו – גם אם זה לשעה ולא יחזיק מעמד לנצח. בנוסף, חשוב לתור אחר דבר אחד ואפילו קל שבו ישנה אדם את התנהגותו **לתמיד** – ושבזכותו נוכל לומר כי השתנתה האישיות וכי חל שינוי קבוע שהוא עמוק ויסודי יותר מן החטא, כך שהאיש של אתמול אינו האיש של מחר.

לצורך שינוי זה מוטל על האדם לחזור בתשובה שלמה, והדבר מתייחס לכל רבדי האישיות, כפי שנהג לומר הרבי ר' זושא מאניפולי כי המילה תשובה מהווה ראשי תיבות של חמישה פסוקים: **ת** – "תמים תהיה עם ד' אלוקיך". **ש** – "שויתי ד' לנגדי תמיד". זה תיקון המוח, שכן כאשר אדם משווה את בוראו לנגד עיניו אין הוא שרוי

במושגים של חטא. ו – "ואהבת לרעך כמוך". זהו תיקון של הלב, זו עבודת האדם בעשרת ימי תשובה – להרבות בצדקה וחסד. ב – "בכל דרכיך דעהו" – לקדש את עולם המעשה. ה – "הצנע לכת עם אלוך" זו עבודת יום הכיפורים של ביטול ה"אני" הקודם¹⁴.

האדם מסוגל לשנות את עצמו מן היסוד ע"י תהליך התשובה. תשובה זו משנה את הגדרת האדם ואת היחס אליו, וכדברי הרמב"ם¹⁵: "התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנוא לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד". שינוי זה ניתן לחולל!

כן, האדם יכול לחולל שינוי זה. הדבר מסור בידו. לעניין זה הריהו ביד עצמו כחומר ביד היוצר.

והאמצעים פשוטים הם, הרבי יוסף יצחק מליובאוויטש היה אומר כי בניין בונים משלושה מרכיבים: אבנים, עפר וטיט. כך גם עבודת האדם בימים הנוראים:

אבנים – אלו מילות התפילה.

עפר – הוא ביטול האישיות הקודמת שלו – בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה";

טיט – היא הדמעה המערבבת את החומר במים, וזה ה"ונתתי עליכם מים טהורים וטהרתם", שהרי כפי שציין רבי נחמן מברסלב, האדם הוא כמו בצל – כשמקלפים ממנו את כל הקליפות נשאר רק – הדמעה.

14. הרב י.ד. סולובייצ'יק בספרו "על התשובה" מבחין בין כפרה, שהיא מחסום מעונש, לבין טהרה שהיא תיקון האדם וחזרה למדרגתו הראשונה. איך מגיעים לטהרה? משנה היא במסכת יומא (פרק ט' משנה ח') "אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמיים, שנאמר "מקווה ישראל ה'". מה מקווה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל". מה מחדש רבי עקיבא עם המשל למקווה? ובכן, איך מטהרת מקווה? מקווה אלו מי בראשית. לא שאובים. הם היו לפני בריאת העולם "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים" כלומר, מים היו שם. אדם היווה וטובל במקווה – חוזר למצב שלפני הבריאה. מים מכסים אותו כליל. הוא איננו. בטל לגמרי. ולאחר שטבל יוצא אדם חדש. בריאה חדשה, וממילא טהורה. הוא הדין ביחס לתשובה: אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אבל הוא לא מאלו שבארץ. הוא נברא מחדש. לכן במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. אכן, את מעשה החטא אין לתקן. אבל את החטא עשה אדם אחר. ואילו האדם הקודם בטל לגמרי. מקווה משרה טהרה – ע"י ביטול האדם הקודם.

15. הלכות תשובה פרק ז הלכה ו'.

יחיד וקהל -

מצוות הקהל ומשמעותה לימינו

הרב אור טאוב, ראש מחלקת נישואין - רבנות רמת גן
רב קהילת נהורא, מרכז העיר

ויצו משה אותם לאמר, מקץ שבע שנים, במלעד שנת השמטה, בחג הסוכות. בבוא כל ישראל לראות את פני ד' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.

הקהל את העם, האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ד' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו, לראות את ד' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים עלי האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה.

דברים לא, י-י"ג

בזמן שבית המקדש היה קיים, במוצאי חג הסוכות שבמוצאי שנת השמיטה, היו מתכנסים כל עם ישראל אל בית המקדש, שם היה קורא המלך בפני העם את פרשת המלך - חלקים מתוך ספר דברים.

למעמד זה, כפי שנכתב בפסוקים, היו מתכנסים כל חלקי עם ישראל - האנשים הנשים והטף, כולם יחד כדי לשמוע את דבר ד' דרך מלך ישראל.

אין ספק שהמעמד היה מעורר התפעלות, והותיר רושם רב בנפשות כל המשתתפים בו.

מהי מטרתה של מצוות הקהל?

כותב הרמב"ם¹:

מצוות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת, שנאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וגו'.

מדברי הרמב"ם עולה שמטרתה של מצווה זו היא לעורר את עם ישראל, לזרזם בקיום המצוות ולחזקם בדת האמת. כלומר, מעמד זה נועד ליצור התחדשות בקשר שבין עם ישראל ובין התורה והמצוות.

הכלי יקר מוסיף קומה נוספת להבנת הדברים²:

ונראה שכל עיקר צורך הקהל זה היה בעבור התשובה, לפי שאמרו חז"ל (ויקרא רבה ל ז) שיום ראשון של חג נקרא ראשון לחשבון עוונות, על כן הם צריכים לעשות תיכף הכנה אל התשובה והכנה זו היא הקהל זה שהמלך מקהיל את העם וקורא לפנייהם מן אלה הדברים כי רוב הספר דברי תוכחות עלי עוון ודברי כבושים, וכבר ידוע שהקהל יש בו צורך גדול אל התשובה כי על ידי שהם מקוהלים יהיו אגודה אחת ויטו שכם אחד לשוב אל ד' כדי שיהיו השבים רבים...

כלומר, עיקרה של מצוות הקהל היא לעורר את הציבור לתשובה, שכמובן תוביל, כפי דברי הרמב"ם לחיזוק בתורה ומצוות.

ועדיין עלינו להבין, מדוע עלינו לאסוף את כל חלקי עם ישראל למעמד רב רושם כזה? לכאורה, ניתן היה לעבור בכפרים ובעיירות ולעורר את הקהל בכל מקום שהם. לחילופין, ניתן היה לצוות בתורה שכל יחיד יקרא במקומו את פרשת המלך הנקראת במעמד הקהל.

1. הלכות חגיגה פרק ג הלכה א.

2. פרשת וילך פרק לא פסוק יב.

נראה שישנו חיבור משמעותי בין המשמעות של מצווה זו ובין צורת הקיום שלה באסיפה גדולה של עם ישראל.

ממשיך הכלי יקר ומבאר:

וזהו גם כן טעם הקהל זה, כי נוסף על לקיחת ארבעה מינים אלו ביום ראשון של חג צוה ד' לעשות עוד רושם דומה לזה מקץ שבע שנים, כי שנת השמיטה גורם גם כן ההקהל והשלום על ידי שלא יזרע ולא יצמיח בו ואכלו אביוני עמו. כי אינו רשאי להחזיק בתבואת שנת השבע כבעל הבית, וזה בלי ספק סיבת השלום כי כל דברי ריבות נמשכין ממדת שלי שלי זה אומר כולה שלי וכל זה אינו כל כך בשנה השביעית כי בקום ועשה אין הכל שוים אבל בשב ואל תעשה הכל שוין וזה באמת ענין השלום. וכן בחג הסוכות שכל אחד יוצא מדירת קבע לדירת עראי ויושב תחת סוכת שלומו הנה ביום ראשון של חול המועד נצטוה המלך לעשות רושם אל השלום, וזהו ענין ההקהל כי כל זה הכנה אל התשובה וקורא לפניהם מן אלה הדברים בדברי כבושים ותוכחות:

כלומר, מיסודות מידת התשובה הוא השלום בין חלקי עם ישראל השונים, והדבר נרמז כידוע בארבעת המינים שרומזים לסוגים השונים שבישראל שאותם אנו אוגדים יחד ונושעים בעזרתם. במעמד הקהל במוצאי שנת השמיטה, באה לידי ביטוי אחדות נוספת שנובעת מתוך הרחבת הדעת שלאחר השמיטה, כאשר ברכת ד' חלה על התבואה ומאגרי המזון מלאים, ולכולם חלק שווה בתבואה להיותה הפקר מפאת קדושת השביעית, השלום שורר בין חלקי עם ישראל השונים, ועוד יותר מכך בחג הסוכות שבו כולם יוצאים לדירת ארעי ושווים בו במעמדם.

כוח הציבור

באופן עמוק יותר, ניתן לדמות את מעמד הקהל לחתונה. מדוע אנו עורכים חתונות ברוב עם ובציבור גדול? מעבר לשמחה הטבעית שבה שותפים משפחות וחברי הזוג, יש במעמד ובציבוריות שלו כדי להטביע חותם עמוק ורושם בנשמותיהם של בני הזוג. החתונה נטבעת בליבם כארוע מכונן ושמח שבו הם החלו את חייהם המשותפים וזו נקודת פתיחה שנותנת להם כח להמשך הדרך ומעוררת אותם לעבודה משותפת גם בהמשך החיים.

גם במעמד הקהל ישנה חשיבות גדולה לציבוריות. זו לא סתם אסיפה של כלל ישראל, אלא מעמד של חידוש הברית וחזוק הקשר ביננו לבין ד', על ידי תורתו ומצוותיו. הכלליות שבה כולם נוטלים חלק, האנשים הנשים והטף, ההתכנסות המשותפת במוצאי חג הסוכות בבית המקדש, פניו המאירות של מלך ישראל בעת שהוא קורא את הפסוקים מספר דברים, ההתרגשות שאוחזת בכולם – כל אלו מטביעים את חותמם ומעוררים את הלבבות לשוב אל ד' ולתורתו, ואף נותנים מוטיבציה להתחדשות לשבע השנים הקרובות.

כעין זה ממשיך הרמב"ם שם³:

וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני, אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה, ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל.

"כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה" – הרי ברור שלמשמע דברים אלו ליבנו מתעורר לשוב אליו יתברך, לחסות בנעם ד' ולבקר בהיכלו. כה גדול היה כוחו של מעמד הקהל.

מצוות הקהל בימינו

אחר הדברים האלה, מה נותר לנו ממעמד נשגב וגדול כזה. לצערנו, אין לנו בית מקדש עומד על תילו וגם לא כהנים במעמדם ולויים בשירים ובזמרם, ואף לא מלך שביופיו נוכל לחזות...

ואכן, אין למצווה זו תוקף הלכתי מחייב כבזמן בית המקדש, ובכל זאת, לאורך הדורות, ובעיקר מאז שחזרנו לארצנו הקדושה וביתר שאת לעיר קודשנו ותפארתנו, נהגו גדולי הדורות לעשות זכר למעמד הקהל.

3. הלכה ו.

הקשר הנצחי שבין ד' ובין עם ישראל, בינו לבין עצמו ובינו לבין תורתו – הוא ששמר עלינו לאורך שנות הגלות והוא שמוליכנו קוממיות לארצנו. קשר זה זקוק להתחדשות ולחיבור מחדש כפעם בפעם.

כך כותב ספר החינוך⁴:

משורשי המצוה. לפי שכל עקרון של עם ישראל, היא התורה, ובה יפרדו מכל אמה ולשון להיות זוכין לחיי עד, תענוג נצחי שאין למעלה הימנו בנבראים, על כן בהיות כל עקרון בה ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמע דבריה, ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם, אנשים ונשים וטף לאמר מה הקבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כלנו? ותהיה התשובה, לשמע דברי התורה שהיא כל עקרנו והודנו ותפארתנו, ויבואו מתוך כך לספר בגדל שבחה והוד ערכה ויכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה ילמדו לדעת את השם ויזכו לטובה, וישמח השם במעשיו, וכענין שכתוב בפרוש בזאת המצוה ולמען ילמדו ויראו את ד'.

מעמד כזה, שבו מתאספים יחד יהודים רבים במוצאי חג הסוכות, לומדים יחד תורה ומעוררים את הלב להזדרז במצוות ולהתחזק בדת האמת (כלשון הרמב"ם), ודאי משאיר רושם רב בנשמותינו ומאמץ את רוחנו לקראת השנה הבאה עלינו לטובה.

המועצה הדתית רמת גן נערכת למעמד 'הקהל' בעיר. פרטים יבואו בהמשך.

ובעזרת ד', במעמד שהוא זכר למצוות הקהל, נוכל בעיקר לעורר את הרצון והחיבה לשלמות אליה אנו מייחלים של מקדש בנוי במקומו ועם ישראל כולו שלם בעבודתו ובחיבור שלו לד', במהרה בימינו, אמן!

"והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם"¹ - האומנם?

הרב עו"ד צוריאל בובליל, רב קהילת 'תהילות ישראל'
דיין בביה"ד לענייני ממונות של הרב רצון ערוסי שליט"א,
מומחה לדיני משפחה ומייסד המרכז להתרת עגינות

לפני זמן מה, אשה חרדית, בת 28, אמרה לי בקול בוכים: "אני לא יוצאת מכאן אם איני שומעת שאזכה לקבל את הגט. בעלי התעלל בי ובאחי, לפני שנים, אך ברח מהארץ, לפני שבע שנים, בשל חשש שיוגש נגדו כתב אישום. אף לא אחד הצליח לתפוס אותו או לגרום לו לתת לי גט". הבטחתי לה להפוך כל אבן, עד שנשחרר אותה מעגינותה. אכן, לאחר חיפוש בינלאומי, הבעל אותר במזרח אירופה, ופרקליטת המחוז, באופן חריג, נעתרה לבקשתי לחתום על הסכם לאי הגשת כתב אישום נגד הבעל, אם יתן גט, ובט"ו באב זכיתי לשחרר את העגונה מכבלי העיגון.

דוגמא זו הינה אחת מני רבות לאנשים הסובלים קשות, בשל חוסר פתרון למצבם העגום. לצערנו, הם עוברים על ידינו, ולא אחת חשים כאילו היו 'שקופים'. זעקתם אינה נשמעת! אבל למה זה קשור לדברי התעוררות בימים הנוראים, ומה הוביל אותי לכתוב זאת בחוברת המכובדת שבפניכם?

בסליחות ובתפילות בראש השנה ויום כיפור, אנו אומרים דברים חוצבי להבות, על כל מיני חטאים. לעיתים, אלו חטאים שאנו קוראים אותם מן הסידור ב'טייס אוטומטי'... היינו, איננו חשים קשר לאותו חטא, שכן הוא אחד מתוך רצף ארוך של כל דבר שלילי אפשרי, עליו אנו אמורים לבקש סליחה, ואשר מישהו אחר כתב אותו עבורנו.

הפעם, רצוני לצאת אתכם, קוראים יקרים, למסע לעבר נושאים שעוברים על ידינו, מבלי משים, ונראה לי שהם קולעים להגדרות שברשימת 'על חטא שחטאנו לפניך',

1. קהלת, ד, א.

ולפחות לשני היגדים: 'על חטא שחטאנו לפניך באמוץ הלב... 'על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת'.² אני מפרט דוגמאות שונות, מנסיון אישי, מתוך מטרה לעורר את הקוראים לפעילות באופן שלפחות בעניינים אלה, נוכל לומר שידינו לא שפכו את הדם הזה!³

וידוי אחי יוסף כמשל

רעב בארץ, אחי יוסף יורדים לשבור אכל, ואז יוסף מאשים אותם בריגול. בשלב הראשון, הוא מציע שכולם ייכנסו לבית סוהר, ורק נציג אחד יילך להביא את בנימין. הם לא מסכימים, וכולם נאסרים. ביום השלישי, הוא משנה טקטיקה, ומציע שכולם ישוחררו למעט אחד, שמעון, שישאר במאסר, עד שיחזרו עם בנימין. באותו רגע, 'נופל להם האסימון', והם אומרים זה לזה: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו, אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל־אֲחִינוּ, אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ, וְלֹא שָׁמַעְנוּ; עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ, הַצָּרָה הַזֹּאת".⁴

מתי הם מתעוררים? רק כאשר הם מבינים שבנימין ייכנס לסיכון בהגעה למצרים, ובמיוחד כאשר אביהם מתנגד לכך. ומי זה בנימין? זהו האח של יוסף, מאותה האם, אותו יוסף שהאחים לא חשו כלפיו כאח שלהם. זוכרים כיצד התייחסו אליו בעבר? "וַיֹּאמְרוּ, אִישׁ אֶל־אָחִיו: הִנֵּה, בָּעַל הַחֲלָמוֹת הֵלֵךְ בָּא".⁵ הם אחים, הוא 'בעל החלומות', לא אח שלהם, וממילא קל מצפונית להרוג אותו. רק כעת, בהתמודדות מול הסכנה האפשרית לבנימין, ורק כאשר אח אחר שלהם מוכנס לכלא המצרי, הם מכנים את יוסף 'אחינו'.

האחים עברו מספר שלבים בתיקון דרכם:

- (א) הם מפסיקים את שנאת החינם בינם לבין יוסף, ורואים אותו כאח שלהם.
- (ב) הם אינם מחפשים תירוצים, אלא מודים באשמה.
- (ג) הם מציינים מהו החטא שלהם, אימוץ הלב – 'בהתחננו אלינו, ולא שמענו'.
- (ד) הם מקשרים בין העוון לבין העונש.

2. מתוך הוידוי בתפילת יום כיפור.

3. דברים כ"א, ז'.

4. בראשית מ"ב, כ"א.

5. בראשית ל"ז, י"ט.

מסקנה

במקום לדבר גבוהה גבוהה, עלינו להביט נכוחה אל פני המציאות, ולבדוק האמנם מה שקרה לסובבים אותנו, יכול היה להימנע? האמנם ראינו את הסובלים כ'אחים' שלנו? האמנם הפעלנו את עקרון 'הערבות ההדדית', והפנמנו את הכלל ההלכתי, ולא רק פילוסופי, ש'כל ישראל ערבים זה בזה'.⁶ האם הבנו שהאיסור 'לא תעמוד על דם רעך',⁷ אינו רק איסור התעלמות ממקרים קיצוניים אלא חל גם במקרים 'קלים' יותר? אגב, הרמב"ם מציין כי "כל היכול להציל ולא הציל, עובר על לא תעמוד על דם רעך. וכן הרואה את חבירו טובע בים. או ליסטים באים עליו. או חיה רעה באה עליו. ויכול להצילו הוא בעצמו. או ששכר אחרים להצילו ולא הציל. או ששמע גויים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח, ולא גילה אוזן חברו והודיעו, או שידע בגוי או באנס שהוא קובל על חברו, ויכול לפייסו בגלל חברו ולהסיר מה בליבו ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו".⁸

למה דבריי מכוונים?

אם רק תפתחו את העיניים ואת הלב, תגלו הרבה מצוקות סביבכם, שיש לכם יכולת, חלקית לפחות, לסייע בפתרון. כדי לא להשאיר זאת כ'מאמר אקדמי', או 'דבר תורה כללי', החלטתי לשתף אתכם בעולם בו אני מתעסק, כרב ועו"ד בדיני משפחה, ולבקש מכם לתת כתף, ולגלות מעורבות, ולהיות שותפים במניעת 'דמעת העשוקים'.

עגונות ועגונים, ספק ממזרים, עקרים ועקרות, חסרי בית, תשושי נפש ועוד

גבר ואשה נכנסים לנישואין בשמחה, ומתפללים שיצמדו יחדיו לעבר השקיעה, בערוב ימיהם כשהם שלובי זרוע. אלא מאי? כשליש מהזוגות במדינת ישראל מגיע אל כתלי ביה"ד הרבני וביהמ"ש לענייני משפחה, בסכסוכי גירושין. תופעה זו אינה מתרחשת רק בקרב הציבור הכללי, אלא חדרה גם לציבור הדתי – מהלייט ועד החרדל"י, וכן לציבור החרדי. אם לפני עשרים וחמש שנים, היו רוב הלקוחות שלי

6. סנהדרין, כ"ז, ב.

7. ויקרא י"ט, ט"ז.

8. הרמב"ם, הלכות רוצח ושמירת נפש, א, י"ד.

חילוניים, הרי שכיום מתדפקים במשרד עוה"ד שלי לא מעט דתיים וחרדים. לא ניכנס במסגרת זו לגורמים לכך, אולם, בימים הרי גורל אלה, הימים הנוראים, אני פונה אליכם להקשיב, להאזין, לפתוח את הלב והעיניים:

1. **ראיתם זוג מסוכסך, האם ניסיתם להציע את עזרתכם, כדי למנוע את הגירושין?** ואם כבר הבנתם שכלה ונחרצה עם אחד מבני הזוג להתגרש, האם פניתם אליו / אליה שלפחות יעשו זאת בדרכי שלום, ויקחו בחשבון את הנזק היכול להיגרם לילדים ממאבק ממושך, מעבר לנזק שנגרם להם מעצם הגירושין (אם כי, אומר כבר עתה, יש מקרים שטובת הילדים שלא יחזו במראות קשים שבביתם, וכי 'החבילה המפורקת ממילא', תתפרק באופן מכובד, והם יוכלו לשמור על כבוד לשני ההורים, בנפרד).

2. **ומה לגבי מצבי עגינות או סרבנות גט?** אולי אינכם מודעים לכך, אבל ישנה תופעה חולנית אצל לא מעט אנשים (הן גברים והן נשים), המנסים לסחוט את הצד החלש כדי שיסכימו לתת / לקבל גט! ודוק, צד חלש אינו דווקא חלש פיזית, אלא זהו אותו אחד שלעיתים הינו חלש כלכלית מול השני, או שאין לו בעיה כספית, אך אין לו את כוחות הנפש להיאבק למען קבלת הגט. האם לא אמרתם לעצמכם את המשפט המוכר 'זה לא ענייני, ואני לא מכניס את האף שלי לדברים שלא שייכים אלי'! מה עשיתם כדי לשחרר מסורב/ת גט מכבלי העיגון? האם אתם חושבים שצריך להיות עורך דין כדי לפתור בעיות שכאלה? לא ולא! ישנן דרכים רבות לסייע, הן נפשית, הן כלכלית, הן במתן עצה טובה, ועוד.

כשנחשפתי לתופעה החמורה הזו, החלטתי לעשות מעשה, וייסדתי את המרכז הבינלאומי להתרת עגונות ועגונים. לשם כך, אף נסעתי לארצות הברית, ונפגשתי עם רבנים, פסיכולוגים, וארגונים שונים. גיליתי שאחד מהם, 'גט אורה', פועל בדרכים יצירתיות, שאחת מהן הינה לארגן הפגנות מול עבודתו של סרבן הגט, מה שגרם לא אחת לפתרון מיידי של הבעיה... הואיל וזכיתי לשחרר לא מעט עגונות ועגונים, אוכל לומר לכם שזהו אושר אדיר להוביל מהלך שבסופו זוכה האדם לברך 'ברוך מתיר אסורים'!

3. **ומה עם ספק ממזרים?** מה עשיתם כשנודע לכם שיש לאחד כתם שכזה, ואין הוא יכול להינשא אלא למי שההלכה מתירה לו? רוצים דוגמא כיצד חש אדם שכזה? באחד משידורי הרדיו שלי, עלתה בהפתעה בחורה צעירה לשידור, ואמרה לי: אני מודיעה לך שאם לא תיפתר הבעיה שלי, אין לי טעם לחיות, ואעשה כנראה צעד של

יאוש מהחיים... לשאלתי, מדוע היא מאיימת בהתאבדות, השיבה לי שלפני ימים ספורים היתה עם החבר שלה בכותל, ואז הוא הציע לה נישואין... מיד הלכו הם לרבנות להירשם לנישואין, אך שם חטפה שוק, כשהסתבר לה שהיא מופיעה ב'רשימות השחורות' של מעוכבי חיתון, בשל חשש ממזרות! הבטחתי לה שלא אנוח ולא אשקוט, עד אשר אמצה את כל הכלים ההלכתיים, לבדיקה אם ניתן לנקות אותה מכתם זה. במשך שנה, חקרתי את המקרה שלה, ולא אכנס לפרטים, אך אציין שכעבור שנה, במהלכה עורבו דיינים שונים, ניתן פס"ד שהיא כשרה, ויכולה להינשא לכל אדם. פסה"ד קיבל אישור של הרב עובדיה יוסף זצ"ל. איך היא אמרה לי כשבישרתי לה על כך? החזרת אותי לחיים, ואני מבינה מה זה לברך 'ברוך מחייה המתים'!!!

4. ומה עם בני זוג שאחד מהם הינו עקר/ה, אך הזוג רוצה להישאר נשוי ולגדל ביחד ילדים? האם טרחתם לחזק אותם? האם נתתם להם עצה לגבי אפשרות של אימוץ, או להיות משפחת אומנה, או לשקול הפריית מבחנה, בהתאם לכללי ההלכה כמובן, ובמסגרות כמו 'מכון פועה' הפועל בפיקוח רבנים? לפעמים, כאשר אתם עושים השתדלות, הקב"ה כבר עושה את שלו... רוצים דוגמא, היה מקרה שזוג היה מיואש, בשל עקרות, וניתנה להם עצה לאמץ ילד. והינה, זמן מה לאחר קבלת ההחלטה ללכת באפיק האימוץ, האשה הרתה... מסתבר שהלחץ הנפשי היווה גורם מעכב, וברגע שהוא הוסר, האשה נקלטה, וברוך ד' יש להם מספר ילדים משל עצמם. קחו דוגמא נוספת, אשה עמדה בקצה גבול הפוריות, אך בעלה ברח מן הארץ, והיא גם עגונה וגם ללא ילדים, ובהיותה אשת איש, אין היא יכולה להנשא לגבר אחר. היא ביקשה ממני גם לטפל בשחרורה מעגינותה, וגם למצוא פתרון הלכתי לענין הבאת ילדים. מייד עירבנו את הנהלת בתי הדין הרבניים, רבנים בחו"ל וגם עו"ד בחו"ל שיפעלו כנגד הבעל הנמלט, כדי שיתן גט. מן העבר השני, פניתי לגדולי תורה בארץ, לגבי בקשתה 'בעינא חוטרא לידי ומרא לקברא' (יבמות ס"ה, ב – 'אני צריכה מקל להישען עליו, ומעדר לקבורה'... בקיצור, היא מבקשת ילד שיוכל לטפל בה אם תצטרך לכך). אכן, הרב הדיין עזרא בצרי, שיגר אלי תשובה מנומקת, ונתן היתר להזרעה מלאכותית מגוי. נו, לאחר ההשתדלות הזו, והבשורה שבישרתי לה, זכינו שבפועל לא נצרכנו לכך, שכן בשילוב כוחות הבעל נתן את הגט בחו"ל, וממילא היא יכולה להתחתן, ולהביא ילדים ללא צורך בהזרעה מלאכותית.

5. ומה לגבי ילדים חסרי בית? האם ניסיתם לבדוק מה קרה להוריהם? מדוע הם מסתובבים ברחובות? האם שקלתם לסייע להגיע למשפחות אומנה? אשתף אתכם מחוויה משפחתית, גדלתי בבית עם שמונה ילדים, בעיר יפו. הוריי שמו לב שישנו ילד שהוריו נטשו אותו, ומייד הם החליטו לקחתו אלינו הביתה, כמשפחה אומנת. איך אמרו ההורים? שמונה ילדים גדלים בחדר וחצי? לא יקרה אסון עם יגדלו כך תשעה ילדים... ברוך ד', בבגרותו, הוא נישא והקים משפחה לתפארת!

6. ומה לגבי חולים, שאין מי שמבקר אותם, או שהרופאים כבר ויתרו עליהם? אנו גרים ברמת גן. מסביבנו, בתי חולים ובתי אבות. מכל עבר, אנו חוזים בכסאות גלגלים עם אנשים חסרי יכולת תפקודית ברמות שונות, והשפה היחידה שהם למדו להכיר היא פיליפינית... שכן, לעיתים זהו האדם היחידי הנמצא אתם! האם ניסינו לחזק את רוחם? אני חייב לומר לכם, מתוך היכרות אישית ביותר, שאין לכם מושג עד כמה פעולה זו של הגעה מדי יום למספר דקות לאדם במצב קשה שכזה, היא מה שמחזיק אותו בחיים, והציפיה שמחר תגיעו, היא שנותנת לו קרן אור ותקווה. אינכם יודעים כמה חיים אתם יכולים להציל, בעצם היותכם במקום הנכון וברגע הנכון! זכורני, כשאבי זצ"ל שכב בבית החולים, והרופאים רצו להזריק לו מורפיום, כך שבפועל יוחש קיצו, שכן הם הבהירו שמבחינתם הוא 'כבר בעולם אחר'... אחיי ואני התנגדנו לפעולה זו המכונה 'רצח מתוך רחמים'. במוצאי שבת עשינו לו הבדלה, בהיותו מחובר למכשירי הנשמה, ושרנו בהתלהבות שירי קודש שהוא אהב והיה רגיל לשיר, והינה תוך כדי כך שאנו מוחאים לו כפיים ומתעלים בזמרת 'אלהיו הנביא', התעורר אבינו לחיים, והרים ידיו כלפי מעלה ומחא אתנו כפיים דקות ארוכות, וזכינו שיחיה אתנו עוד שמונה ימים! הרופאים עמדו נדהמים, וביקשו סליחה שביקשו לבצע את הזרקת המורפיום. הנה, החלטה לעמוד בעוצמה מול הרופאים, ותפילה לד', והתחברות לנשמתו, הביאו חיים!!! (מי שמעוניין, אוכל לשגר אליו תמונה מלפני מחיאת הכפיים, ותמונה חיה בעת הרמת הידיים ומחיאת כפיים... תוכלו לכתוב לי במייל tzuribou@orange.net.il).

שני סיפורים עם מסר חד המחייב אותנו להתעורר

לפני זמן לא רב, השתתפתי במסע, בעקבות מסע הרבנים קוק וזוננפלד, עם תנועת מתחברים, טבע עברי ושמיטה ישראלית. פגשתי בצפון, חניכים בארגון חדש שהוקם בארץ, ביוזמת תא"ל במיל', רם שמואלי. יכולתי להביא דוגמאות מבוגרי ישיבות תיכוניות, מהמכינות הקדם צבאיות של הציונות הדתית. אולם, החלטתי כאן להביא

דווקא את סיפורם של חניכי 'השומר החדש', כדי להבהיר שברוך ד' יש התעוררות חיובית ורוח חדשה בעם, ו... לא הכל שחור! הם, בוגרי שמינית, החליטו שבמקום רק לדבר על הצורך להגן על המדינה, ובמקום לקטר על מי שנוטש את עם ישראל וארצו, הרי שיקדישו שנה, לאחר התיכון, ללימוד מקורות היהדות, ולשמירה על אדמות ומרעה.

לאחר ששוחחנו על נקודות הקשורות לערבות ההדדית, ביהדות, המחשנו זאת מתוך מאמר 'העוברים בריצה', שהדהים בנכונותו. כשאנחנו מטיילים בלילה באחד הרחובות, ואיזה איש, שאנחנו רואים מרחוק, רץ מולנו, הרי שלא נתפוס אותו, גם אם הוא חלש ולבוש בלואים, וגם אם מישוהו רץ אחריו וצועק. למה? לא חסרים תירוצים: עכשיו לילה... אולי השניים תכננו לרדוף להנאתם... אולי הם דולקים אחרי איש שלישי... אבל, אולי הראשון נרדף על לא עוול בכפו, ואולי השני מתכוון לרוצחו... אך מהעבר השני, האם אין לנו זכות להיות עייפים... ועד שאנו מפליגים במוחנו באלף תהיות, על בסיס 'שב ואל תעשה', אנחנו מרוצים שגם את השני איננו רואים עוד...

וואו! נשים את היד על הלב, כמה פעמים ראינו עוול, כפי שתואר כאן או בדוגמאות שהבאתי לעיל, אך מצאנו תירוץ מדוע לא לנקוט פעולה. ואולי, קורה כאן 'אפקט הצופה מן הצד'! שמתם לב שכאשר אירוע מתרחש, ויש הרבה צופים, יש פחות המדווחים למשטרה... למה? כי כל אחד סומך על חברו, ומפיל עליו את האחריות! אגב, תארו לעצמכם שאשנה את הסיפור בפרט אחד – הנרדף הינו בן משפחה שלכם... האם תגובתכם לא היתה שונה בתכלית, ובמקום 'לברבר ולהתפלסף', הייתם נוקטים בפעולה מיידית!?

ולסיום, ישנו סיפור מזעזע ומרגש כאחד, המובא בגמרא⁹. אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מיטתו מונחות בספלי מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת, בקשו תלמידיו לפנות את מיטתו ואחר כך לפנות את הכלים; אמר להם נחום איש גם זו: "בניי – פנו את הכלים ואחר כך פנו את מיטתי, שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית אין הבית נופל". פינו את הכלים ואחר כך פינו את מיטתו – ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: רבי – וכי מאחר שצדיק גמור אתה – למה עלתה לך כך?

9. תענית כ"א, א.

אמר להם: בניי: אני גרמתי לעצמי, שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משא של שלשה חמורים: אחד של מאכל, ואחד של משתה, ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי 'רבי פרנסני!' אמרתי לו "המתן עד שאפרוק מן החמור". לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצאה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי "עיני, שלא חסו על עיניך - יסומו; ידי, שלא חסו על ידיך - יתגדמו; רגלי, שלא חסו על רגליך - יתקטעו;" ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי "כל גופי יהא מלא שחין". אמרו לו: אוי לנו שראינוך בכך.

בכל הכבוד, איפה היה החטא של נחום איש גו, שגרם לו לחוש ולבקש לסבול באופן כה חמור? הרי היה צריך לפרוק את החמורים, כדי לתת אכל לעני! אדרבא, הוא לא התעלם מן העני, אלא ניסה לעזור לו! אלא שיש מקרים בהם אין זמן להתארגן לארוחה מסודרת לעני. הוא כבר עם רגל בדרך לעולם הבא... הוא צריך ברגע זה משהו דחוף להרטיב את הגרון... נכון, בכל קנה מידה נחום איש גו עמד בקריטריונים של בעל חסד. אולם, הוא לא מחפש תירוצים. הוא מבין שעם כל ההסברים מדוע היה צריך לפרוק את החמור כדי לתת לו אכל, העני מת... כשניתחנו סיפור זה, בבית הכנסת בזכרון יעקב, ביחד עם הרב נורדמן, עוזרו של הרב גרוסמן ממגדל העמק, אהבתי את הסברו לדילמה דלעיל: נחום איש גו הבין שלא די שתכין לעני סנדוויץ' משביע, עליך להחזיק בכיס 'ערכת עזרה ראשונה', דבר מאכל ראשוני להחיות את הנפש...

אחים ואחיות הקוראים את המאמר:

אל תחפשו רחוק, כיצד לעשות חסד עם זולתכם! אל תחפשו להכות על החזה, ביום כיפור, ולומר בשברון לב 'על חטא שחטאנו!' נסו לבנות לעצמכם עמוד נוסף בסידור, עמוד אישי, שם תכתבו לעצמכם גם רשימה של 'על חטא שמנענו'!!! אל נהיה כמו אלה היושבים בנחת בחו"ל, ובלייל הסדר שרים 'בשנה הבאה בירושלים', כשהם מתכוונים שגם בשנה הבאה ישירו 'בשנה הבאה בירושלים'...

אתם יודעים שיש הזקוקים לעזרתכם, ואין בידם כסף, אז לא נורא אם תטפלו במקרה שלהם 'פרו בוני', כ'תיק צדקה'! אמנם, הילל תיקן פרוזבול, שמיטת כספים, אך לא יזיק אף לא לאחד אם תמצאו חוב קטן שתמחלו עליו. לא חייבים להשתמש בכל היתר שנותן לנו 'ניקוי המצפון'. נכון, ההיתר נבנה מפני שנמנעו העם מלהלוות האחד לשני, אז במקום לחפש את הפרוזבול, ננסה לא לאטום את אזנינו ולא לעצום את עינינו מ'דמעת העשוקים וזעקתם', שקולם לא נשמע, אך כאבם פוצע את

הלבבות, ולוואי ויהא חלקנו השנה עם הנותנים והמכילים את כאב הזולת, ולא נזדקק להכלה של האחרים את כאבנו! אז, בואו לא נאמץ את לבנו, ולא נחפש תירוצים שמה שקרה, היה ב'בלי דעת', אלא נהיה כולנו בבחינת 'איש את רעהו יעזורו, ולאחיו יאמר חזק'!

ניקח לעצמנו את דברי הנביא ישעיהו, המבהיר עם איזה 'ארגז כלים' אנו צריכים להיכנס ביום הכיפורים: "קרא בגרון אל תחשף כשופר הרם קולך, ... הלא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע החר אגדות מוטה, ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתקו. הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם. אז יבקע פשחך אורך וארכתך מהרה תצמח, והלך לפניך צדקך קבוד ד' יאספקך"¹⁰.

10. ישעיהו נ"ח, א"ח.

נרות השבת

על מוטיבים של אור ואש בשירים משל ח. נ. ביאליק, איציק מנגר, זלדה
ואיתמר יעוז־קסט ובסיפור "המטפחת" של ש"י עגנון

גב' יהודית וינוגרד, בית כנסת 'הלל'

חביבה מצוות הדלקת נרות שבת על בנות ישראל שאור נרות השבת מפאר את הבית ומרבה אהבה, משכין שלום בין איש וביתו ובינו לבין עצמו ומביא לתיקון העולם באמצעות הוספת אור תורה ואמונה. ומרובה חשיבותה של מצווה זו עד כדי כך שאמרו חכמים שמי שאין לו כסף לקנות נר למאור יחזר על הפתחים כדי לקנות נר.

שלושה טעמים למצווה¹: א) לכבוד השבת שאין סעודה חשובה בלא אור. ב) לעונג שבת, כדי שיוכל אדם לראות את המאכלים אשר לפניו ולהתענג עליהם. ג) להשכין שלום בבית, שיראה אדם את החפצים אשר לפניו ולא ייתקל בהם ויבוא חלילה לידי כעס.

נוהגים להדליק שני נרות, אחד כנגד "זכור" ואחד כנגד "שמור" והכפלת האור יוצרת תחושה של שפע ושל ברכה. שעת הדלקת הנרות, עת רצון היא, בה מתייחדת האישה עם עצמה ועם קונה. בשעה זו מתפללת היא על בני ביתה ועל כל הזקוקים לברכת ד' ונצרכים לעזרתו.

מטרת מאמר זה הנה לבחון את גילויי המוטיבים של האור והאש בשירים משל ח. נ. ביאליק, א. מנגר, זלדה וא. יעוז־קסט ולעמוד על הדומה ועל השונה בייצוג המוטיבים הללו בשירים תוך בדיקת משמעויותיהם בהקשר של השיר כולו.

1. הרב אליעזר מלמד, הדלקת נרות שבת, שבט, תשע"א. באתר ישיבה:
<http://www.yeshiva.org.il/midrash/581>,

א. אמי זיכרונה לברכה² / חיים נחמן ביאליק^{3 4}

אמי, זכרונה לברכה, היתה צדקת גמורה

ובאלמנותה עניה מרודה.

ויהי ערב שבת, החמה בראש האילנות –

ובביתה לא נר ולא סעדה.

בדקה ומצאה עוד, מעשה נסים, שתי פרוטות –

"הלחם אם נרות?" – פסחה,

רצה ותשב, וביתה הצנומה משאת הקדש:

שני נרות הברכה.

ויהי בהעלותה הנרות ולא יכלה התאפק,

כי מר לה, כי רתח לבכה,

ותבך הצדקת, ודמעה מקמטי לחייה נפלה –

ונר אחד תסס וכבה.

תהומות מלכה שועו, אמהות וקרובים

2. חיים נחמן ביאליק, השירים, ערך אבנר הולצמן, דביר, תל אביב, עמ' 453-454. בשל אורכו של השיר הוא מובא כאן בהשמטת בתים שלישי ורביעי, שישי ושביעי.
3. הביוגרפיות של היוצרים מבוססות ברובן על המידע באתר "לקסיקון הספרות העברית החדשה".
[/http://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon](http://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon)
4. חיים נחמן ביאליק נולד ב-1873 בכפר ראדי בוואלין. בשל המצוקה בביתו עברו עליו שנות ילדותו בבית סבו. ב-1890 עבר ללמוד בישיבת וולוז'ין, וכעבור שנה עבר לאודסה בשאיפה להתוודע לסופרים הנערצים עליו. השנים הראשונות של המאה העשרים היו תקופת הזוהר של יצירתו בכמות ובאיכות. ביאליק ערך עם רבניצקי את ספר האגדה – תרגום וסידור אגדות התלמוד מתוך מגמות חינוכיות ולאומיות. ב-1909 ביקר לראשונה בארץ ונתקבל בכבוד רב. ביאליק פרסם שירים, סיפורים קצרים ומאמרים. ב-1924 השתקע ביאליק בישראל וביתו בתל אביב הפך מרכז רוחני – תרבותי. ביאליק יצא לניתוח בווינה ב-1934 ושם נפטר.

הַתִּיפְחוּ מִגְרוֹנָה.

לֹא שָׁמְעָה עוֹד אֶזֶן שֶׁל מַעֲלָה, לֹא רָאָה עוֹד כֶּסֶּא הַכְּבוֹד

בְּהִתְעַטֵּף כֹּה נֶפֶשׁ בִּיגוֹנָה.

אֲזַ תִּשַּׁל מַלְחֵי הַצִּדְקָנִית דְּמָעָה אַחַת בּוֹעֶרֶת,

רְסִיס אֵשׁ לְהִבָּה,

וּבְצִנְחָה, וַיִּפֹּל בְּבֵית אֹר מְשֻׁנָּה, כִּי נָצַת

הַנֵּר אֲשֶׁר קָבָה.

כִּמְעַט פָּקְחָה אֲמִי עֵינֶיהָ הָעֲשָׁשׁוֹת וְאַרְא:

אֹר שְׁבַעַת הַיָּמִים שֶׁם יָהֵל,

כִּי נִשְׁקָה הַשְּׂכִינָה עֲלֶיהָ. – תַּעֲמֹד זְכוֹת הַצִּדְקָת

לָנוּ וּלְכָל־יִשְׂרָאֵל.

השיר נכתב בלונדון בשנת 1931⁵. במרכזו, דמות האם האלמנה, עניה מרודה המתחבטת בין קניית לחם בשתי פרוטותיה האחרונות לבין קניית נרות שבת. וכבר הזכרנו שעל פי ההלכה, מי שיש לו מעט כסף יקדים לקנות לחם, כדי שלא יצום בשבת, ואם נותרו בידיו מעות, יקנה נר למאור⁶. הכרעת האם בעד קניית נרות לשבת היא ניסיון להעניק לשבת משהו מן השלמות וההרמוניה שהבית כה חסר אותן, אך דמעת האם שנשרה מן העין, גורמת לכיבוי הנר - מקור האור, והשבת נותרת שתומת עין ונכלמת. הביקורת והפרשנות לשירת ביאליק עסקו לאורך שנים במשמעויות השונות של מוטיב הדמעה והאור. בשיר זה, עלבונה של האם הענייה ועלבונה של השבת משילים מעינה דמעה בוערת המציתה מחדש את הנר שכבה, ושלהבתו ממלאה את הבית באור משנה - אור שבעת ימים, הנוגע באורה של שכינה. ההרמוניה באה לידי ביטוי בשימוש במספר הטיפולוגי שבע המעלה באסוציאציה

5. הולצמן מתאר את נסיבות כתיבתו של השיר, שם, עמ' 452.

6. הרב אליעזר מלמד, שם.

את הפסוק "וְהָיָה אֹרֶז־הַלְבָּנָה, כְּאֹרֶז־הַחֲמָה, וְאֹרֶז־הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־עֵתִים כְּאֹרֶז־שְׁבַע־הַיָּמִים--כִּיּוֹם חֶבֶשׁ ד' אֶת־שֶׁבֶר עָמּוֹ וּמַחֲץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא"⁷. הצירוף האוקסימורוני "דמעה בוערת" מעצים את תיאור רגשותיה של האם ומאדיר את כוחם של נרות השבת. השיר מסתיים במיזוג שני המוטיבים: דמעת האש נבלעת והופכת להיות חלק מן האור הגדול המציף את הבית ברדת השבת עליו⁸.

תיאור דמות האישה / האם המדליקה נרות שבת מופיע גם בסיפורו של ביאליק "החצוצרה נתביישה"⁹. בסיפור זה מגורשים בני הבית מביתם בערב פסח שחל להיות בשבת. בעודם מטלטלים בשיירה אל העיירה הסמוכה, עוצרת האם את העגלה ויורדת ממנה כדי להדליק נרות שבת ומועד: "איש לא התפלא. הרי שבת ופסח כאחד היום, והיא מימיה לא בטלה את ברכת הנרות"¹⁰. מתוך היער, מתוך מצוקת הגרוש, יוצר שילוב המוטיבים של האש והאור באופן פאראדוקסלי, אורה של הרמוניה ושלמות. וזו מועצמת באמצעות מוטיב הזהב ובעזרת ממד ההכפלה: "בעוד רגע הזהבו מעל התל שתי שלהבות קטנות. החורשה הסמויה נתפקחה פתאום, כאילו נקבעו בה שתי עיניים חיות... שתי השלהבות היו בעיני כשתי נקודות זהב של סוף פסוק בשולי הרקיע: עד כאן חול, מכאן ואילך - שבת ויום טוב"¹¹.

7. ישעיה ל כו.

8. אבנר הולצמן בהערותו לשיר מציין כי העובדה שכותרת המשנה שלו מייחסת את הסיפור לשיחות הצדיק מוילדניק מעידה כי לפנינו אגדה ולא תיאור הלקוח מן הביוגרפיה האישית שלו. הולצמן מציג לראות בשיר את הממד האירוני ואת מחאת האם על ענייה ועל עליבותה. לענייננו, ניתן עדין לראות בשיר את כוחה של תפילת אישה העומדת בפני קונה בפרוש השבת כנפיה.

9. חיים נחמן ביאליק, סיפורים, מסות, שירים, ידיעות אחרונות וספרי חמד, תל אביב, תשס"ח עמ' 100-81.

10. "החצוצרה נתביישה" עמ' 99.

11. שם.

ב. בלדה על נרות השבת¹² / איציק מנגר¹³

הבלדה¹⁴ היא שיר קצר שנושאו היסטורי או אגדתי.¹⁵ "הבלדה על נרות השבת"¹⁶ נכתבה על ידי איציק מנגר בשליש הראשון של המאה העשרים, בתקופה של פוגרומים שנערכו ביהודי פולין ביוזמת הכנסייה ובעידודה. גיבורי הבלדה הם שניים: הנערה היהודייה והנזיר המנסה לכפות עליה להשתחוות לצלם או לנשקו. הנערה עומדת בסירובה ומשלמת על כך בחייה. מוטיב האור ומוטיב האש מופיעים בבלדה כאלמנטים מנוגדים וכל אחד מהם משמש כמאפיין של אחת הדמויות. נרות השבת הם נרות זהב ומייצגים את הנערה ובאמצעותה את היהדות כולה. "כיצד זה אוכל / ליטול בידי את הצלב? / הרי את נרות השבת של אמי / אבייש, את נרות הזהב". מנגד ניצב הנזיר השחור "ועינו באש תיקד". הנזיר הינו הפיגורה המייצגת של הנצרות. הקונפליקט ביניהם, כמתואר בבלדה, אינו רק בין אנשים אלא גם בין סמלים המייצגים דת, אמונה ותרבות. אזכור האם בהתייחס לנרות השבת מדגיש את תחושת המחויבות של הנערה ליהדות ולמורשתה.

בשני הבתים האחרונים מצייר מנגר תמונה בעלת אופי מרטרולוגי של הנערה העולה על המוקד¹⁷. האדום, צבע האש, הולך ומשתלט על זהב הנרות ובאופן ציורי מאכלת אל תוכה אש המוקד את להבותיהן של נרות השבת. מחול האש הופך

12. איציק מנגר, **שירים ובלדות**, תרגם בנימין טנא, על המשמר, תל אביב, 1969 עמ' 7-8. איציק מאנגער, ליד און באלאדע, הדפסה חדשה בהוצאת המחבר בשיתוף עם "לעטסטע נייעס", תל אביב, 1952, עמ' 3-4.

13. איציק מנגר נולד בצ'רנוביץ בירת בוקובינה ב1901. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, עבר ליאסי ברומניה ובסיומה חזר לצ'רנוביץ. ב1928 עבר לוורשה, אז, מרכז חיי הספרות היהודיים במזרח אירופה. ב1929 הוציא את ספר שיריו הראשון. עם פרוץ המלחמה ב1939 נמלט לפרוץ. לאחר טלטולים הגיע ללונדון וב1951 עבר לניו יורק. ב1958 ביקר לראשונה בארץ. הוא עלה לארץ ב1966 וכעבור שנים ספורות חלה ונפטר בגדרה ב1969. מנגר מוכר בזכות שירי החומש והמגילה שלו. לאחר המלחמה יצאו לאור הדפסות חדשות של ספריו והוא נחשב לאחד מגדולי היוצרים בידיש במאה העשרים.

14. להרחבה על מאפייני הבלדה לסוגיה ראה עזריאל אוכמני, **תכנים וצורות, לקסיקון מונחים ספרותיים חלק א'**, מהדורה ערוכה מחדש ומורחבת, ספריית פועלים, תל אביב, 1992.

15. בשל אזכור שמו של "אותו האיש" בבלדה, בדבריו של הנזיר אל הנערה, נמנענו מהביאה כאן בשלמותה ונסתפק בציטוטים הרלוונטיים מתוכה.

16. להרחבה ראה מאמרו של ראובן רבינוביץ: "הערות לשירי איציק מאנגר" במאזניים, אדר תשכ"ט, מרץ 1969, עמ' 294-300.

17. התמונה מעלה באסוציאציה סיטואציות דומות מתקופת האיקוויזיציה בספרד וכן את הבלדות של שאול טשרניחובסקי – "בת הרב" ו"בת הרב ואמה".

למאבק של צבעים: "אש אדומה בשחור ערבה", אך את הניצחון מעניק מנגר לרוח היהודית באמצעות החזרה אל צבע הזהב. "ועד כלתה האש עד תומה / רק אפר נותר מזיוה / בתוך האפר התלקחו בזהב / נרות שבת שבעה / נרות שבת שבעה..."

במישור הפרסונאלי, קיפדה הנערה את חייה במסרה נפשה על קידוש השם, אך במישור ההיסטורי, נוחלת הרוח היהודית ניצחון המודגש באמצעות החזרה על השורה האחרונה בשיר ובאמצעות השימוש במספר שבע, בדומה לשימוש בו בשירו של ביאליק "אמי זכרונה לברכה". האסוציאציה למנורת המקדש בעלת שבעת הקנים מעמיקה את משמעות מוטיב האור. בידיד נקרא השיר "די באלאדע פון די שבת – ליכט". צמד המילים "שבת" ליכט" מרחיב את משמעות הכותרת כיוון שניתן לתרגמו כנרות שבת או כפמוטות או כאור השבת. האלמנט העל – טבעי, המוכר לנו כאחד ממאפייני הבלדה, בא לידי ביטוי בשיר זה בניצחון הרוח היהודית והבלדה מסתיימת באווירה של שגב ותפארת.

ג. פמוטות הכסף, כאשר ברכת על הנרות, הדליקו נר¹⁸ / זלדה¹⁹

בשיר "פמוטות הכסף" מייצגים הפמוטות את עולמה הפנימי של האישה המדליקה בהם נרותיה: "פמוטות הכסף הם שירי תפארת / כתרים ממורקים בדמעות", ובהמשך השיר: "גבעולי כסף אלה / הם תפילה, הם וידוי". הניגודים בשיר מבטאים את מנעד הרגשות המתערבל בקרבה ברגעים אלו: "כאב מר / בכי עוקר מן השורש / קול הלל וייחול" ההגיגים הפוקדים אותה מדומים בו זמנית ל"נהר ציצים", ל"עופות מיערות הפרא" ו"לברקים". גם כאן מתגלגל מוטיב האור למוטיב של אש כאשר הקודש משליך מעליו את סממני החולין: "ואני כולי ישות יוקדת / חופשית, שמחה בא־להים / שהשליכה מעליה בלוי המוסכמות". השיר מסתיים ב"סהר שותק

18. זלדה, שירי זלדה, הקיבוץ המאוחד, תל אביב, תשמ"ה. (הדפסה ראשונה 1985). השירים, לפי סדר אזכורם בכותרת הפרק, בעמ' 25-26, 100, 27. השירים לא ינותחו במלואם אלא בהתייחס למוטיבים הנידונים במאמר, על כן הסתפקנו בציטוט מלא של שיר אחד בלבד.

19. זלדה מישקובסקי לבית שניאורסון נולדה ב־1914 בעיר יקטרינוסלב באוקראינה, בת יחידה וצאצאית למשפחה חסידית ידועה, דודניתו של האדמו"ר השביעי של חב"ד ר' מנחם מנדל שניאורסון. אביה וסבה מתו עליה בצעירותה. ב־1926 עלתה המשפחה לארץ והתיישבה בירושלים, שם ידעה שנים של עוני ומצוקה. ב־1950 התחתנה עם ר' חיים אריה מישקובסקי. הזוג היה חשוך ילדים ולאחר פטירתו של ר' חיים נהגה זלדה לאסוף לביתה נערות צעירות, לגדלן ולטפחן עד שהכנסתן לחופה. זלדה פרסמה את שיריה בבמות שונות, בעיתונים ובכתבי עת. קובץ שיריה הראשון יצא רק ב־1967. בעקבותיו באו ספרי שירה נוספים. זלדה נפטרה ב־1984.

ביערות המוות". שעת הדלקת הנרות יכולה אפוא להיות בו זמנית שעה של חסד ורוממות רוח בצד רגעים של אינטרוספקציה וחיבור לזיכרונות מן העבר, ולו גם מרים וכואבים. חמוטל בר יוסף קושרת את סיומו של השיר לארוע מכונן בילדותה של זלדה – מותו של הדוד על קידוש השם ומעירה כי הניתוק מן העולם הארצי מחבר את הדוברת עם דמותו עד כי דמעותיו ניגרות מעיניה.²⁰

השיר הקצר "כאשר ברכתי על הנרות" ממזג גם הוא את שפע האור עם אש השלהבות והתעלות הנפש נוגעת בכאב: "מבעד לדמעותיי שוטטו שלהבות / והקיר כולו זהב מנצנץ / כל כך אור מסביבי / וכל כך הכאב - / עוד רגע ותצא נשמת".²¹

הדליקו נר / זלדה

הדליקו נר

שתו יין

השבת קטפה בלאט

את השמש השוקעת.

השבת יורדת לאט

ובידה שושנת הרקיעים.

איך תשתל השבת

פרח עצום ומאיר

בלב צר ועור?

איך תשתל השבת

את ציץ המלאכים

בלב בשר משגע והולל?

התצמח שושנת האלמות

בדור של עבדים

להרס,

בדור של עבדים

למות?!

20. חמוטל בר יוסף, על שירת זלדה, מהדורה מורחבת, הקיבוץ המאוחד, תל אביב, 2006. הדפסה ראשונה 1988. עמ' 181.

21. ראה התייחסות לשיר זה אצל חמוטל בר יוסף, שם עמ' 182.

הדליקו נר!
שתו יין!
השבת יורדת בלאט
ובידה הפרח,
ובידה
השמש השוקעת...

בשיר "הדליקו נר", אחד משיריה המוקדמים של זלדה, מתמודדים הפנים והחוץ, הקודש והחול, השלווה וההוללות. הבית המרכזי של השיר הוא מפץ של ניגודים בין השבת לבין עולם של חומר ויצר, ובעקבותיהם שואלת הדוברת שלוש שאלות²² שעניינן - איך תוכל השבת להשרות קדושתה בעולם של שיגעון והרס. עם זאת, בתי המסגרת ממתנים את רישומו העז של הבית המרכזי. הפניה: "הדליקו נר שתו יין" מראשית השיר הופכת לציווי בבית האחרון והללו מצטרפים לכותרתו של השיר - "הדליקו נר". הדלקת הנר מפלסת לשבת את דרכה אל הלב ולו גם "לב צר ועיוור", אשר על כן, יש להמשיך ולקדש את החול באמצעות השבת, גם אם "שושנת הרקיעים" שהיא מטאפורה לנשמה או לשכינה או לרוח הופכת לעיתים לפרח סתמי...

ד. פמוטות²³ / איתמר יעוז קסט²⁴

שני פמוטות. גופך. והשמש עגלה שוקעת

מעבר לחלון. יום הששי עוצם עיניים עיפות.

22. השימוש בתבנית המשולשת אופייני לרבים משירי זלדה. ראה חמוטל בר יוסף שם עמ' 125-126.
23. איתמר יעוז קסט, ספר האור הלבן, עקד, תל אביב, 2009, עמ' 25.
24. איתמר יעוז קסט נולד בהונגריה ב-1934. מצד אמו הוא נצר לשושלת רבנים ידועה, אך עם השנים הלכה המשפחה והתבוללה. ב-1944 נשלחה המשפחה למחנה ריכוז והשמדה. הם השתחררו מרכבת מוות בגרמניה באפריל 1945 ועלו לישראל בשנת 1951. איתמר יעוז קסט מפרסם מ-1956 שירה, פרוזה, מסות ותרגומים. הוא ייסד את הוצאת הספרים לשירה "עקד" ואת כתבי העת "עקד לשירה" ו"פסיפס". בשנות השמונים החל בתהליך הדרגתי של חזרה בתשובה וכיום הוא מנהל אורח חיים דתי. יעוז קסט היה נשוי לפרופסור חנה יעוז, חוקרת ספרות השואה, אשר נפטרה בניסן תשע"ד.

מה חֲשָׂה אֶת כַּעַת מוֹל רְצוּדֵי הַלֵּהבוֹת הַשְּׁתִּימִים,

בְּעוֹד דְּמִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה נֶאֱסָפוֹת

לְתוֹךְ גּוֹפֶךְ שֶׁבֶרְגֶּע זֶה נִפְתָּח בֵּין אֶרֶץ לְשָׁמַיִם.

כְּבִסְלִים יַעֲקֹב: שְׁמוֹת עוֹלָמִים יִירָדִים בָּךְ בְּחִפְזָה,

וְעוֹד מַעֲט שַׁבָּת. שְׁעַת הַחֶסֶד תִּגְמַר בְּהִסְיָרָךְ יָדִים

מֵעַל פְּנִיךְ שֶׁלְבָשׁוּ פָּנִים הֶרְבֵּה.

צִיר הַדֵּלֶת זַע,

וְאֲנִי בִּפְתַח הַמִּטְבָּח נֶצֶב. אֲמִי עוֹמֶדֶת לְיָדִי,

תַּחֲוִישֵׁת פְּלִיאָה. הִיא: רַק מִשָּׁב שֶׁל רוּחַ. מַעֲוִדִי

לֹא רְאִיתִי אֶת דְּמוּתָהּ מוֹאֲרֶת בְּנֵרוֹת שַׁבָּת.

לְרַגַע קַל לוֹהֵט גּוֹפֶךְ בֵּין כָּל הָעוֹלָמוֹת,

צִלְלִית בְּתוֹךְ צִלְלִית נִשְׁזָרֶת. הַשְּׁלֵהבוֹת מִתְעַמְעֵמוֹת.

יְלָדוֹת הִיא אִו זִקְנָה? – שְׁעָה שֶׁלְכֵן הַשְּׁעוּהָ זוֹלָג לֹאט לֹאט.²⁵

בשיר זה, שהנו סונטה²⁶ מצוירת דמותה של האישה / הרעיה המדליקה נרות שבת, כפי שרואה אותה הדובר הצופה בה מן הצד. השיר תופס את מרחב הזמן הלימינאלי בין חול לקודש, בין יום לערב, שעת יום שישי בין השמשות, שעה של מסתורין וסוד²⁷. המטאפורה "יום השישי עוצם עיניים עייפות" ממחישה את עייפותה של

25. ניתוח לשיר זה פרי עטה של אסתר ויתקון מופיע בכתב העת הווירטואלי "ממעמקים" גיליון מס' 52, תשרי, תשע"ד באתר "דעת".

http://www.daat.ac.il/daat/ktav_et/maamar.asp?ktavet=1&id=1533

26. להרחבה על הסונטה, סוגיה ומאפייניה ראה אצל אוכמני, תכנים וצורות חלק ב'.

27. על פי מסכת אבות פרק ה' משנה ו': "עשרה דברים נבראו ביום שישי בין השמשות: פי הארץ ופי הבאר, פי האתון והקשת, המן, המטה והשמיר, הכתב והמכתב והלוחות." יום שישי בין השמשות הוא זמן גבולי הנתפס ביהדות כזמן טעון – שעה של חסד, אך גם שעתם של המזיקים...

האישה בלי לפגום ברוממות ובקדושה האופפות אותה. זוהי שעה של התכנסות. המחשבות, הרגשות, דמויותיהם של בני המשפחה, כולם בתנועה פנימה. מוטיב האש מתגלגל לתמונה רכה של השמש השוקעת ושל הלהבות המרצדות. מול תנועת ההתכנסות עולה תנועה של היפתחות: "גופך שברגע זה נפתח בין ארץ ושמייים". המיקום של "בין לבין" במקום ובזמן הופך את הרגע הזה למיוחד ולהרמוני בהיותו מאחד את כל המרחבים ואת כל העולמות.

ההרמז המקראי לסולם יעקב שרגליו ניצבות על הארץ וראשו מגיע השמימה²⁸ הופך את האישה עצמה לציר המחבר בין חול לקודש ובין חומר לרוח במנעד שנמתח בין ארץ לשמים. היא השמש העגולה המזינה ומחממת, "האם הגדולה" ששמות כל בני המשפחה עולים ויורדים בה ופניה לובשות פנים הרבה - של שמחה ושל דאגה, של הודיה ושל תחינה...

שני הבתים הראשונים, מעמידים במרכזם את דמות האישה. הפסיחות יוצרות זרימה הממחישה את זרימת ההרהורים, התפילות והתחינות. סופו של הבית השני: "ציר הדלת זע" הוזח ממקומו אל הצד ומעביר את המיקוד מדמות האישה, הרעיה, אל דמות הדובר. אף הוא עומד בין לבין: "ואני בפתח המטבח ניצב", ורוחה של אמו לצידו. ההתבוננות באשה המדליקה נרות שבת הופכת אותו לשותף ברגעי החסד הללו והיא מועצמת לנוכח העובדה שהדובר, כילד, לא זכה לחוויה מסוג זה בהיותו בן למשפחה שנטתה להתבוללות. האם והאישה הופכות לאחת בשלשלת דורות של נשים יהודיות המקבלות פני שבת מלכתא.

בבית האחרון, כשחולף רגע השיא, מתעמעמים האש והאור ונשזרים בצלליות: אם ורעיה, ילדות וזקנה, חולין וקדושה, יום ולילה... הניגודים בשיר, מחד גיסא, והכפילויות, מאידך גיסא, הופכים את האישה למי שמחברת והופכת את העולם כולו לאחד. המלים מן השדה הסמנטי של זמן כגון: יום השישי, עוד מעט שבת, שעת חסד, רגע קל ועוד, מחברות את הרגע עם הנצח, וסיום השיר, "שעה שלובן

28. בראשית כח, יב.

השעווה זולג לאט לאט" מפוגג אט אט את החוויה ומותיר את הקורא נוכח טפטוף אחרון של שעווה, של דמעה, של הזמן החולף.²⁹

סיכום

במאמר זה ניסינו לסקור את גילויי המוטיבים של אור ושל אש בשירים שעניינם נרות השבת. שני המוטיבים הללו משמשים כדי ליצור אווירת מתח או הרמוניה.

בשירו של ביאליק מופרת ההרמוניה הדקה שהשיגה האם במאמציה, בשל הדמעה שנשרה מעינה וכיבתה את אור הנר. הדמעה הבוערת מהווה ייצוג פיגוראטיבי של סערת הנפש בה נתונה האם ובאורח פלאי, המעניק לסיום השיר ממד אגדתי, מציתה את הנר, נבלעת באורו וממלאה את הבית באור.

הבלדה של מנגר מציבה באופן דרמטי את האור והאש כקטבים מנוגדים המייצגים יהדות ונצרות. באמצעות התפתחותה של מערכת הצבעים בשיר מודגשים על אף אובדנה של הנערה, ניצחון זהב הנרות על צבע הכסף של הצלם, על שחור גלימתו של הנזיר ועל אודם האש והדם הניגר, וניצחונה הרוחני של היהדות על הנצרות.

שיריה של זלדה "פמוטות הכסף" ו"כאשר ברכתי על הנרות" נושאים אופי וידויי ומתארים את הדלקת הנרות כמצב של התבוננות פנימית, התעלות מעל לכאב והתפשטות מן הגשמיות. האש נמהלת בצבע הכסף של הפמוטות ובזהב הנרות. השיר "הדליקו נר" הוא ניסיון להאדיר את השבת ואת הנשמה היתרה גם בעולם של חולין והרס.

הסונטה של יעוז-קסט, בדומה לשירו של ביאליק, מתארת את האיש והאם מנקודת מבט של צופה מן הצד. ביאליק נותן פה לתפילת האם ולכאבה בעוד יעוז קסט משאיר את הדברים כשאלה פתוחה והופך את הקוראים לשותפים בהגיגה של האיש. האור והאש נמסכים זה בזה ותורמים לאווירה ההרמונית של שעת חסד זו.

לסיום, תמונה של הרמוניה בין-זוגית ובין-דורית בערב שבת עולה בסיפורו של ש"י עגנון³⁰ "המטפחת"³¹ שנדפס לראשונה ב1932³².

29. על עולמו האמוני של המשורר איתמר יעוז קסט ועל תהליך החזרה בתשובה ראה במבוא של חנה יעוז לספר האור הלבן, שם עמ' 5-15, וכן בספרו של הלל ברזל, שירה והתגלות עקד, תל אביב, 2011 בפרק: "התגלות מכוונת שירה – שיריו של איתמר יעוז קסט" עמ' 129 ואילך.

האב השב מן היריד מביא לרעייתו מטפחת והיא עוטה אותה על ראשה בליל שבת. כאשר חוזרים האב והבנים מבית הכנסת קולט הילד את ההווה ההרמונית של השבת בממדים קוסמיים: "השמים מלאים כוכבים והבתים מלאים נרות..." וכך גם בבית: "נרות דלוקין והשולחן ערוך...ומן התקרה ולמטה האירה הנברשת הגדולה בעשרה נרות, כנגד עשרת הדיברות...". הבית שטוף אור – אור נרות השבת ואור עיניה של אימא. האור הוא המוטיב הדומיננטי בתיאור ללא אזכור האש.³³

ברגעים אלו מתבונן הילד באמו שהמלאכים, או אולי הרוח, משחקים בקישורי מטפחתה ומנסה לנצור את הרגע אשר יהפוך לימים לחויית יסוד מכוונת בעיצוב עולמו האישי והיהודי: "באותה שעה עצרתי כל נשימה ונשימה שבי... ונסתכלתי באימא עליה השלום שהיא במעלה גדולה כל כך, ונתפעלתי התפעלות גדולה מיום השבת שניתן לנו לכבוד ולתפארת... אשרי מי שזכה שמלאכים טובים מנפנים על ראשו, ואשרי למי שהחליקה לו אמו את ראשו בלילי שבתות"³⁴.

יהי רצון שנזכה, אנו הנשים, שכל תפילות ותחנונים שאנו נושאות בשעת הדלקת נרות השבת תתקבלנה לרצון בפני בורא עולם, ונזכה כולנו בע"ה לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ועושר וכבוד.

30. שמואל יוסף עגנון צ'אצ'קעס נולד בבוצ'אץ' שבגליציה ב־1887, אב תרמ"ז, ועלה לארץ בל"ג בעומר תרס"ז. כאן נטש לזמן מה את אורח החיים הדתי, אך חזר ודבק בו עד סוף ימיו. יצירתו הראשונה בארץ, "עגונות", פורסמה בשנת 1908. הוא חתם עליה בשם העט "עגנון" שהפך לימים לשמו הספרותי והרשמי. בשנת 1913 עבר לגרמניה, שם נשא לאשה את אסתר מרקס בשנת 1920. בגרמניה פגש את שלמה זלמן שוקן, שהפך להיות המו"ל שלו. ב־1924 פרצה שרפה בביתו, וכל כתבי־היד שלו עלו באש. בהמשך אותה שנה חזר ארצה ובנה ביתו בתלפיות שבירושלים שם התגורר כל חייו. בשנת 1966 זכה בפרס נובל לספרות. עגנון נפטר ב־1970. בתו, אמונה ירון, המשיכה לעסוק בהוצאה לאור של כתבים מעיזבונו.

31. שמואל יוסף עגנון, אלו ואלו, שוקן, ירושלים – תל אביב, תשכ"ז, עמ' רנ"ו-רס"ז.

32. ראה התייחסות לסיפור זה ולפרשנויות אחדות שלו אצל דינה לוין במאמרה "המטפחת כסמל מטאפיזי בסיפור החסידי וגלגוליה בסיפורי עגנון ובשירת אצ"ג". המאמר פורסם ב"דעת" בשנת תשס"ז. <http://www.daat.ac.il/daat/sifrut/maamarim/hamitpahat2.htm>

33. מוטיב האש עולה בהמשך הסיפור במבטו של העני אשר לו תימסר המטפחת "פצעים שהציצו מתוך פניו כעין עיניים של אש נראו" (שם עמ' רס"ו). ברגעים אלו מתלהט רוחו של הילד ולהט פושט באבריו. עם זאת, בפרק האחרון, בשו בו לביתו ובראותו את אמו, נמסכת ההתרגשות ברגיעה והלהט מתפוגג ומפנה מקומו לחמימות נעימה. שם, עמ' רס"ז.

34. שם, עמ' רס"ג.

הלכות ומנהגים לחודש תשרי

- ראש השנה
- צום גדליה
- עשרת ימי תשובה
- שבת שובה
- ערב יום כיפור
- יום כיפור
- סוכות
- שמחת תורה

ראש השנה

התרת נדרים

ערב ראש השנה תשע"ו, כט' אלול תשע"ה, יחול השנה ביום ראשון (13.9.15)

ביום זה נוהגים לעשות התרת נדרים. מכיון שמצוי מאד שאדם מבטא בשפתיו דבר שחייב לקיימו מדין נדר (ואינו בקי בהלכות אלו) יש לחשוש שמא הוא עובר על נדרו בשוגג. לכן נוהגים להתיר נדרים בערב ראש השנה, כדי להכנס לשנה החדשה ללא עוון נדרים.

עומדים בפני שלשה מישראל (ואם אפשר, בפני עשרה) ומבקשים מהם שיתירו את כל הנדרים שעשה כפי הנוסח בסידור, ומי שאינו מבין מה שהוא אומר יכול לאומרו בכל לשון וסגנון שהוא מבין. והשלוש (עשרה) שהוא עומד בפניהם עונים לו שכל הנדרים מותרים ומחולים (כפי הנוסח בסידור).

ישנן קהילות שמושיבים שלשה אנשים והם מתירים נדרם של כל הקהל שעומד בפניהם (ואין צורך שכל אחד יבקש התרה לבד).

ערב ראש השנה

יש נוהגים ללכת לבית הקברות בערב ראש השנה ולהשתטח על קברי צדיקים שימליצו טוב בעדינו בימי הדין הבאים. כן מרבים בנתינת צדקה ביום זה.

בערב ראש השנה מכינים את עצמנו כבכל ערב חג, מסתפרים, מתרחצים, טובלים, ולובשים בגדים נאים לכבוד החג. ואף שבראש השנה מתחילים ימי הדין, וכנהוג בעולם שאדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל שערו וכו' לפי שאינו יודע איך ייגמר דינו, מכל מקום אנו לא נוהגים כן, אלא מסתפרים מתרחצים, לובשים לבנים, אוכלים שותים וכו' לפי שאנו בטוחים שהקדוש ברוך הוא ירחם עלינו כרחם אב על בנים ויזכה אותנו בדין ויכתבנו לחיים טובים וארוכים ולשלום.

הדלקת נרות

בערב ראש השנה יום ראשון כ"ט אלול תשע"ה (13.9.15) בשעה 18:28
מדליקים נרות חג.

כשמדליקים הנרות מברכים:

**'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו
להדליק נר של יום טוב',**
**'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו
לזמן הזה'**

היות וראש השנה הינו שני ימים, והיות ונוהגים להדליק נרות גם בליל שני של החג, אין ליצור אש חדשה בחג (ע"י חיכוך הגפרור או הפעלת מצית וכו') ומותר רק להעביר אש מאש הדולקת כבר, לכן יש להכין אש (באמצעות נר נשמה גדול) לפני כניסת החג שתישאר דולקת עד ליל החג השני, ומאש זו נוכל להדליק (ע"י העברה) את נרות החג ביום השני.

השימוש בגז בחג

מכיוון שאסור לכבות אש בחג, הפתרון המומלץ ביותר לשימוש בגז בחג הוא 'חגז' דהיינו באמצעות מתקן המחובר למערכת הגז שניתן לווסת אותו גם בחג עצמו. קובעים מראש לכמה זמן מעוניינים להשתמש בגז והשעון מכבה את הגז מעצמו.

ליל ראש השנה

בליל ראש השנה אחרי תפילת ערבית, מברכים איש את רעהו בברכת 'לשנה טובה תכתב/י ותחתם/מי'.

כשחוזרים מבית הכנסת מקדשים על היין בנוסח הקידוש לראש השנה. אחרי הקידוש נוטלים ידיים לסעודה ומברכים ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' על לחם משנה (שתי חלות שלימות) יש שנוהגים לטבול את הפרוסה בדבש (כל השנה טובלים את הפרוסה במלח, ואילו בראש השנה טובלים בדבש).

על פי דברי חכמינו ז"ל ישנה משמעות בדברים שעושים לשם סימן ואות – נהגו כל ישראל לאכול מאכלים שונים בראש השנה כ'סימן' ו'אות' לטובה, ומתפללים בעת אכילתם לשנה טובה (שזהו גם הטעם למה שטובלים פרוסת הלחם בדבש – סימן לשנה מתוקה). ואלו ה'סימנים' שנוהגים לאכול בליל ראש השנה בתחילת הסעודה:

תמרים	ואומרים 'יהי רצון מלפניך שיתמו שונאינו ואויבינו'.
רימון	לפני אכילתו אומרים 'יהי רצון מלפניך שירבו זכויותנו כרימון'.
תפוח	טובלים בדבש ואומרים 'יהי רצון מלפניך שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה'.
דגים	ואומרים 'יהי רצון מלפניך שנפרה ונרבה כדגים'.
ראש	נוהגים לקחת ראש כבש או דג, ואומרים 'יהי רצון מלפניך שנהיה לראש ולא לזנב'. ודורשי רמזים אמרו שהמילה 'לראש' היא ראשי תיבות 'לעשות רצון אבינו שבשמים'.

כן יש נוהגים לאכול קרא (סוג דלעת), סילקא (סלק עלים) כרתי (כרישא, דומה לבצל ירוק) וכו' כל משפחה כמנהגה.

הנוהגים לאכול את הסימנים בתוך הסעודה יברכו "בורא פרי העץ" על הפרי הראשון אותו הם אוכלים. הנוהגים לאכול את הסימנים לפני הסעודה יברכו את הברכה הראויה לכל מין אותו הם אוכלים.

יום ראשון של ראש השנה

ביום ראשון של ראש השנה (יום שני בשבוע) א' תשרי תשע"ו (14.9.15) משכימים לבית הכנסת לתפילת היום, ביום זה דן הקדוש ברוך הוא את העולם כולו ולכן מקפידים מאוד בתפילות המיוחדות שמתפללים ביום זה, כי דרכן מבקשים מהקדוש ברוך הוא שנה טובה ומבורכת לכל בית ישראל.

מתפללים כל נוסח התפילה בשחרית כפי הנוסח בסידור לראש השנה.

אמרו חכמינו זכרונם לברכה שבראש השנה נפקדה שרה אמנו, ולכן קוראים בתורה בפרשת וירא בפסוקים המדברים אודות לידת יצחק. להפטרה קוראים בתחילת ספר שמואל – תפילת חנה ולידת שמואל, היות וגם חנה נפקדה בראש השנה.

תקיעת שופר

אחרי הקריאה בתורה תוקעים בשופר, ומצווה על כל איש מישראל לשמוע קול השופר בראש השנה, כמו שכתוב 'יום תרועה יהיה לכם' ונאמר 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו', ולכן חובה על כל אחד להגיע לבית הכנסת בראש השנה, על מנת לקיים מצווה רמה ונשאה זו של שמיעת קול השופר.

מי שאינו יכול ללכת לבית הכנסת לשמוע התקיעות, חייב לתקוע לבדו בביתו.

השופר עשוי מקרן נבובה של איל זכר המזכיר זכות עקידת יצחק שנשחט תמורו איל.

השופר צריך להיות שלם בלי סדק או נקב, וטוב שיהיה כפוף לרמז שיכפפו ישראל לבותיהם לאביהם שבשמים.

רמזי השופר

ישנם כמה וכמה רמזים בתקיעת שופר בראש השנה:

א. תקיעת שופר היא דרך קבלת עול מלכות, שכך עושים למלכים בעת הכתרתם – תוקעים ומריעים לפניהם. וכך בראש השנה תוקעים אנו בשופר לפי שביום זה מכתירים את ד' למלך העולם ומקבלים על עצמנו עול מלכות שמים.

ב. התקיעה מהווה כעין אזהרה: היות וראש השנה הוא הראשון לעשרת ימי תשובה, תוקעים בשופר כדי להכריז ולהזהיר שכל הרוצה לחזור בתשובה – ישוב, לפני יום הכיפורים.

ג. קול השופר מזכיר לנו מעמד הר סיני שנאמר בו 'וקול השופר חזק מאד', וזכירה זו ממריצה אותנו לקבל את התורה מחדש כמו שקבלו עליהם אבותינו – באמירת 'נעשה ונשמע'.

- ד. השופר שעשוי מקרן איל מזכיר לנו עקדת יצחק שהיה מוכן למסור את נפשו לקיום דבר ד' ועל ידי זה יעלה זכרוננו לפני ד' לטובה.
- ה. טבע השופר להרעיד נימי הלב, ככתוב 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו' ובשמענו קול שופר מתמלא לבבנו פחד וחרדה המביאים לתשובה.
- ו. התקיעות מבשרות את הגאולה ומעידות על יום קיבוץ גלויות ויום תחיית המתים – שיהיו בקול שופר, ככתוב בדברי נביאנו הקדושים.

סדר התקיעות

בעל התוקע עומד ליד הבימה שעליה קראו בתורה, ומברך הברכות 'לשמוע קול שופר' וכן 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' ומכוון להוציא השומעים ידי חובה. השומעים מכוונים לצאת ידי חובתם, ולכן אין עונים 'ברוך הוא וברוך שמו' באמצע הברכות, רק עונים אמן בסיומן.

אחרי הברכות מיד מתחיל בעל התוקע לתקוע בשופר ותוקעים שלושים קולות: תקיעה, שברים־תרועה, תקיעה – שלש פעמים; תקיעה, שברים, תקיעה – שלש פעמים; תקיעה, תרועה, תקיעה – שלש פעמים; וזו עיקר החובה של שמיעת קול שופר – שלושים קולות. בתפילת מוסף יש הנוהגים לתקוע בתפילת הלחש מיד לאחר סיום שלוש הברכות האמצעיות – מלכויות, זכרונות ושופרות, ויש הנוהגים לתקוע אך ורק בחזרת הש"ץ לאחר סיום הברכות האמצעיות ומיד בגמר התפילה תוקעים שוב שלושים קולות. באמצע הקדיש שלאחר התפילה תוקעים עוד עשרה קולות. סך הכל – 100 קולות (60 תקיעות, 20 שברים ו־20 תרועות).

אין מפסיקין בדיבור ושיחה שאינה מענין התפלה החל מהתקיעות הראשונות עד אחר גמר התקיעות בסיום התפילה.

לאחר התפילה הולכים בני ישראל לביתם בשמחה, ובטוחים שהקדוש ברוך הוא שמע את תפילותינו ודמעותינו וכתב כל אחד ואחת מעם ישראל לשנה טובה ומבורכת.

אחרי התפילה מקדשים על היין ואוכלים סעודת החג. את פרוסת הלחם שמברכים עליה ברכת 'המוציא' יש שנוהגים לטבול בדבש.

מנהגי ראש השנה

משתדלים להרבות באמירת תהלים בראש השנה בכל רגע פנוי, ונוהגים לומר כל ספר תהלים. ויש נוהגים לומר כל ספר תהלים פעמיים – (במשך ימי ראש השנה) לפי שיש בתהילים מאה וחמישים פרקים, ופעמיים הם סך הכל שלש מאות, שזהו גם מנין 'כפר' העולה בגימטריה שלש מאות. כלומר שאמירת תהלים פעמיים מביאה 'כפר' על חטאינו.

תשליך

אחרי תפילת מנחה של ראש השנה עורכים סדר 'תשליך' במקור מים כמו שפת ים, נהר, באר או מעין ואומרים את הנוסח המופיע במחזורים ובסידורים.

התפילה נקראת כך על שם הפסוק 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', והיא השלכת החטאים במקום אשר לא ייזכרו ולא ייפקדו כלל, שהוא הנושא העיקרי של תפילה זו. הולכים למקום מים כסימן והמחשה לתפילת 'ותשליך במצולות ים'.

מוקדי 'תשליך' ברמת גן הם בפארק מרום נווה ובפארק הלאומי.

ליל שני דראש השנה

אין להכין מיום ראשון של ראש השנה ליום השני. את ההכנות לסעודת ליל חג שני יש להתחיל החל מהשעה 19:25 אחרי אמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'.

בליל שני של ראש השנה מתפללים תפילת ערבית.

לפני הקידוש בבית, הנשים והבנות מדליקות נרות חג. היות ובחג אסור ליצור אש חדשה כנ"ל, לכן צריכים להיזהר ולהדליק מאש הדולקת כבר (שהוכנה לפני כניסת החג) שאז מותר להעביר מאש זו ולהדליק נרות.

לפני הדלקת נרות מניחים על השולחן פרי חדש שלא אכלו עדיין מתחילת העונה שלו, ובשעת אמירת ברכת 'שהחיינו' תכוון האשה שהברכה תכלול גם את הפרי החדש (שתאכל אחר הקידוש).

כשמדליקים הנרות מברכים:

**'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו
להדליק נר של יום טוב',
'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו
לזמן הזה'**

(יש נשים שנוהגות שלא לברך 'שהחיינו' בלילה השני אלא לשמוע ברכה זו בקידוש).

אחרי הדלקת נרות מקדשים על היין.

בסיום הקידוש מברכים שהחיינו ובעת אמירת הברכה מסתכלים על הפרי החדש המונח על השולחן ומכוונים שהברכה תכלול גם את הפרי החדש. מיד לאחר הקידוש, לפני שנוטלים ידיים לסעודה מברכים ברכת 'בורא פרי העץ' ואוכלים מהפרי.

יום שני של ראש השנה

ביום רביעי, ב' דראש השנה (15.9.15) קוראים בתורה פרשת עקדת יצחק כדי שמאורע זה ייזכר לפני הקדוש ברוך הוא ויתעורר במדת הרחמים לרחם על עמו ישראל בדין.

מיום שני של ראש השנה ואילך אין מאחלים יותר 'כתיבה וחתימה טובה' כי אם 'חתימה טובה' שהרי הכתיבה היתה בראש השנה, ואילו החתימה טובה תהיה ביום כיפור, ולכן מאחלים 'גמר חתימה טובה'.

צום גדליה

ביום רביעי ג' תשרי תשע"ו (16.9.15) חל צום גדליה. הצום מתחיל בשעה 4:53 (17 דקות לפני זמן עלות השחר המופיע בלוח השנה) לפנות בוקר ומסתיים בשעה 19:06 בערב.

צום גדליה נקרא בנביאים 'צום השביעי'. כשהחריב נבוכדנצר מלך בבל את בית המקדש והגלה את ישראל, הפקיד על שארית העם שהיה בארץ את

גדליה בן אחיקם, והוא היטיב עם הנשאים בציון; ואולם ביום שני של ראש השנה קמו אנשים והרגו את גדליה והיהודים אשר היו אתו, ואז ברחו כל העם מקטן ועד גדול ונתפזרה שארית הפליטה והגלות נשלמה. ומכיון שאין צמים בראש השנה (יום הריגתו), צמים למחרת – ג' תשרי ונקרא צום גדליה.

עשרת ימי תשובה

עשרת הימים שמראש השנה עד יום הכיפורים נקראים 'עשרת ימי תשובה' כי ימים אלה הם ימי הרחמים והסליחות, מיוחדים ומיועדים לתשובה, לחשבון נפש, לתפילה ולתיקון המעשים, וכן כותב הרמב"ם: 'אף על פי שהתשובה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד'.

בימים אלה מרבים בתפילה ומדקדקים במצוות יותר מבכל השנה.

בכל יום של עשרת ימי תשובה מוסיפים – לפני אמירת 'ברכו' – בתפילת שחרית, את המזמור 'שיר המעלות ממעמקים קראתיך ד' ' (תהלים קל), וכן אומרים תפילת 'אבינו מלכנו' (הארוך) בשחרית ובמנחה.

כמו כן מוסיפים בתפילת לחש מספר פסוקים ('זכרנו לחיים', 'מי כמוך', 'וכתוב לחיים', 'בספר חיים'), את הברכה השלישית בתפילת לחש חותמים במילים 'המלך הקדוש' (ולא 'האל הקדוש' כבכל יום). בברכת 'השיבה שופטינו' חותמים במילים 'המלך המשפט' (ולא 'מלך אוהב צדקה ומשפט' כבכל יום) וכן מסיימים תפילת לחש במילים 'עושה השלום במרומיו וכו'. פרטי הדינים למי שלא הזכיר תוספות אלו מופיעים בסידורים השונים.

שבת שובה

ביום שישי, ו' תשרי תשע"ו (19.9.15) בשעה 18:21 מדליקים נרות שבת ומברכים:

'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו להדליק נר של שבת קדש'.

שבת זו נקראת שבת שובה, ושני טעמים נאמרו בקריאת שם זה:

- א. על שם ההפטרה שמפטירים בשבת זו המתחילה 'שובה ישראל עד ד' א-להיך'.
 - ב. לפי שזוהי השבת שבתוך עשרת ימי תשובה, והיא מיוחדת – שבת של תשובה.
- בשבת זו מתפללים כרגיל בכל שבתות השנה, ומוסיפים את התפילות המיוחדות שנוהגים להוסיף בעשרת ימי תשובה (להלן).
- צאת השבת בשעה 19:18, מתפללים ערבית ועושים הבדלה כבכל מוצאי שבת.

ערב יום כיפור

סדר כפרות:

בערב יום הכיפורים, ט' תשרי תשע"ו (22.9.15) באשמורת הבקר, נוהגים לעשות 'סדר כפרות', ואפשר להקדים ולעשותו במשך עשרת ימי תשובה.

'כפרות' פירושו תמורה, תחליף ופדיון (לא מלשון כפרה וסליחה). לוקחים תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה או לחילופין דגים, ואומרים הפסוקים 'בני אדם יושבי חשך וצלמוות' כפי שמובא במחזורים, ומסובבים את העוף/הדג מעל הראש ואומרים 'זה חליפתי זה תמורתי זה התרנגול ילך למיתה ואני אלך לחיים טובים וארוכים ולשלום'. ראוי לעשות סדר כפרות עם כסף ואז אומר 'אלו המעות ילכו לצדקה ואני אלך לחיים טובים וארוכים ולשלום'.

🕯 בקשת מחילה מחברו:

יום כיפור מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום, אך אינו מכפר על עבירות שבין אדם לחבירו עד שירצה ויפייס את חברו, לכן חייב כל אדם לפייס את חברו שציערו לפני יום הכיפורים, ולבקש את סליחתו. ולא יהיה אדם אכזרי מלמחול אלא כשבא לפייס אותו חברו יסלח לו מיד וכך נכנסים ליום הקדוש כולנו מאוחדים, ועל ידי זה זוכים לגמר חתימה טובה.

🕯 מלקות:

יש נוהגים בערב יום הכיפורים ללקות שלושים ותשע מכות קלות, כדי שאדם יתן אל לבו על האיסורים שעבר שחייבים עליהם מלקות. המלקה והנלקה עומדים כשפניהם לכיוון צפון, הנלקה מתכופף קצת, והמלקה מכה על גבו שלושים ותשע מכות קלות ברצועה של עור, ואומרים שלוש פעמים את הפסוק 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו' (שיש בו שלש עשר מילים, וכשאומרים את הפסוק שלש פעמים הרי שלושים ותשע – תיבה אחת כנגד כל מכה).

🕯 טבילה:

טובלים במקווה בערב יום הכיפורים ואפילו גברים שאינם מקפידים על טבילה במשך כל השנה, בערב יום כיפור זהירים כל בני ישראל לטבול במקווה כדי להכנס ליום הקדוש מתוך טהרה. מתרחצים תחילה לכבוד היום הקדוש ואחר כך טובלים.

🕯 מנחה של ערב יום כיפור:

מתפללים תפילת מנחה בשעה מוקדמת אחר הצהריים לפני סעודה מפסקת. בתפילת מנחה של ערב יום הכיפורים, בסיומה של תפילת שמונה עשרה, אומרים סדר 'וידוי' (אשמנו, ועל חטא וכו'), לפי שמצווה להתוודות על חטאינו בערב יום כיפור. לפני תפילת מנחה נותנים צדקה.

🕯 דברים האסורים ביום הכיפורים

חמישה דברים נאסרו ביום כיפור, הנקראים חמישה עינויים (על פי הכתוב 'ועניתם את נפשותיכם') ואלו הן:

א. אכילה ושתיה – אין לאכול ולשתות במהלך הצום, (אסור לשטוף את הפה אפילו כשפולט אחר כך את המים), גם נשים הרות ומניקות חייבות לצום. בכל מקרה של חשש רפואי מהצום יש להתייעץ עם רופא ולאחר מכן עם רב מוסמך (במקרה של פיקוח נפש – אין לצום!).

ב. רחיצה – כל רחיצה של תענוג בין במים חמים ובין במים צוננים, אסורה ביום כיפור, ואפילו להכניס אצבעו במים אסור. היו ידיו מלוכלכות – מותר לרחוץ את מקום הלכלוך ביום כיפור. בבוקר בקומו משנתו, רוחץ אדם ידיו 'נטילת ידים שחרית' כבכל בקר, אבל רק עד סוף קשרי אצבעותיו (וכן לאחר יציאה משירותים)

ג. סיכה – בין שהיא להעביר זיעה ובין לעדן את הבשר, בין במיני שמנים בין בתכשירים אחרים – אסורה ביום כיפור.

ד. נעילת הסנדל – אסור לנעול נעלי עור ביום כיפור, אלא נועלים נעלי בד, גומי וכדומה.

ה. יחסי אישות – ביום כיפור נוהג אדם באשתו כבימי נדתה.

איסורים אלו הם בנוסף לאיסור מלאכה הנהוג ביום כיפור כמו בכל שבת.

אכילה בערב יום כיפור

מצוה לאכול בערב יום כיפור ולהרבות בסעודה. מצוה זו מעידה על אהבת הקדוש ברוך הוא לעם ישראל כשציווה לצום רק יום אחד בשנה – לטובתם לכפר עוונותיהם, וציווה שיאכלו וישתו תחילה כדי שלא יזיק להם הצום.

'כל האוכל ושותה בערב יום כיפור, כאילו התענה שני ימים – ערב יום כיפור ויום כיפור'.

סעודה מפסקת

הסעודה האחרונה שאוכלים בערב יום כיפור נקראת סעודה מפסקת. אין לשתות יין ומשקים המשכרים בסעודה זו ויאכל מאכלים הקלים לעיכול. מותר לאכול בערב יום כיפור יום שלישי ט' תשרי תשע"ו (22.9.15) עד השעה 18:16.

אחרי אכילת הסעודה המפסקת (לא יאוחר מהשעה 18:16 כנ"ל) פורסים מפה על השולחן כמו לקראת כל חג. מדליקים נרות נשמה לזכר קרובים שנפטרו.

ברכת הבנים והבנות

לפני שהולכים לבית הכנסת מברכים את הבנים והבנות בסדר הזה: האב מניח את ידיו על ראש הבן או הבת ואומר: לבן – 'שימך אֱלֹהִים כאפרים וכמנשה', ולבת – 'שימך אֱלֹהִים כשרה רבקה רחל ולאה'. אחר כך ממשיך לומר נוסח ברכת כהנים: 'ברוך ד' וישמרך, יאר ד' פניו אליך ויחונך, ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום, ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם'.

מברכים איש את רעהו בברכת 'חתימה טובה'.

יום כיפור

הדלקת נרות:

יום כיפור השנה חל ביום רביעי י' תשרי תשע"ו (23.9.15). בערב יום כיפור, ט' תשרי תשע"ו, יום שלישי (22.9.15) בשעה 18:16 מדליקות הנשים והבנות נרות היום ומברכות:

'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של יום הכיפורים',
'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.

בגדי לבן:

נוהגים ללבוש בגדי לבן ביום הכיפורים (קיטל) וכמה טעמים נאמרו בזה: א. להראות שביום זה (שאינן אוכלים ושותים בו) אנו דומים למלאכי השרת שעליהם נאמר 'לבוש בדים'.

- ב. להזכיר לאדם אחריתו שהוא יום המוות (שהלבוש הלבן דומה לתכריכים) ועל ידי זה יכניע לבבו לשוב בתשובה שלמה.
- ג. סימן לסליחת עוונות – 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'.

🕎 בית כנסת:

מגיעים לבית הכנסת מבעוד יום (לפני שקיעת החמה) ומתעטפים בטלית (מברכים כרגיל 'להתעטף בציצית'), ובזה נשלמות ההכנות האחרונות לכניסת היום הקדוש, יום הכיפורים, בו מבקשים מהקב"ה שיחתום לנו שנה טובה ומתוקה.

🕎 כל נדרי

התפילה הראשונה ביום כיפור היא 'כל נדרי' שתוכנה התרת כל הנדרים והשבועות. מוציאים ספרי תורה מארון הקדש, עוברים עם הספרים בין הקהל וכולם מנשקים את התורה. אחר כך אומר החזן תפלת 'כל נדרי', שהיא התרת נדרים. לאחר מכן מברכים ברכת 'שהחיינו' – החזן והקהל יחד (והקהל מסיים את הברכה לפני סיום החזן, על מנת שיוכלו לענות אמין אחר החזן). ביום זה שאין מקדשים על היין, נאמרת ברכת 'שהחיינו' בתחילת היום. מחזירים את ספרי התורה להיכל ומתפללים תפילת ערבית.

🕎 תפילת ערבית

במשך השנה כשקוראים 'שמע ישראל', אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בלחש, מכיוון שהיא שירת המלאכים אין ראוי לאומרה בקול; אולם ביום כיפור שאנו דומים למלאכים, אומרים 'ברוך שם.. בקול רם.

🕎 וידוי

כשאדם חוטא ורוצה לעשות תשובה, הנה, בנוסף לחרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא (שלא ישוב עוד לחטאו) חייב אדם להתוודות לפני הקדוש ברוך הוא, וכשאומר 'אנא ד' חטאתי וכו' הרי זה וידוי. וזהו הטעם לכך שאומרים כמה וכמה פעמים במשך היום 'אשמנו, בגדנו.. וכן 'על חטא שחטאנו לפניך.. עם פירוט החטאים השונים שעשינו במשך השנה – כי מצוות התשובה צריכה לבוא לידי ביטוי בוידוי דברים.

תפילת הבוקר

ביום כיפור בבוקר משכימים לבית הכנסת להתחיל בתפילת היום ועומדים כל היום בתפילה. נוהגים להזכיר נשמות ביום כיפור. אם נותר זמן בין תפילת מוסף לתפלת מנחה נוהגים לעשות הפסקה.

נעילה

בנוסף לארבע התפילות הרגילות – ערבית, שחרית, מוסף ומנחה – מוסיפים ביום כיפור תפילה חמישית – נעילה. שם זה הוא משום שבמשך עשרת ימי התשובה, פתוחים שערי שמים לקבלת תפילותינו ולקבלת השבים, ואילו בסיום הצום, מגיע זמן שהקדוש ברוך הוא נועל שערי שמים בתום תפילת היום. פירוש נוסף הוא שבמשך עשרת ימי התשובה הקדוש ברוך הוא דן את כל באי העולם וכל הנבראים והיצורים בכל העולמות, אך כעת ד' נועל (כביכול) את השערים לכל העולם, ומתייחד אך ורק עם בני ישראל, לקרבם אליו בקירוב אמיתי ונצחי, וחותרם כל אחד ואחת מהם לשנה טובה ומתוקה.

בסיום תפילת נעילה תוקעים בשופר כאות לגאולה – בדומה לגאולת העבדים והקרקעות ביום הכיפורים שביובל, לקול תקיעת השופר.

גמר הצום בשעה 19:13. לאחר סיום הצום מתפללים ערבית. לאחר ערבית מבדילים על כוס יין ונר (יש להשתמש בנר שדלק מלפני כניסת יום הכיפורים ועד צאת יום הכיפורים). מתחילים בהכנות לעשיית סוכה.

סוכות

בניית סוכה כהלכה

בבניית הסוכה ישנם כמה פרטי דינים הנוגעים לכשרות סוכה:

- א. על הסוכה להיות תחת כיפת השמים. אם בנה את הסוכה תחת מרפסת, או גג – הסוכה פסולה.
- ב. לסוכה צריכות להיות לפחות 3 דפנות.

ג. דפנות הסוכה צריכות להתחיל תוך 24 ס"מ מהקרקע. אם הדפנות אינן סמוכות מספיק לקרקע, הסוכה פסולה.

ד. הדפנות אינן צריכות להגיע עד הסכך, אך עליהן להיות לפחות בגובה 80 ס"מ, ואפילו אם מעליהן יש חלל עד הסכך – הסוכה כשרה. ה. הדפנות צריכות להיות יציבות ועומדות שלא יתנענעו ברוח רגילה. ואם הדפנות רופפות וינודו ברוח רגילה – הסוכה פסולה. ולכן, העושה דפנות הסוכה משמיכות או מסדינים, צריך להקפיד למותחם ולחברם היטב מכל הצדדים שלא ינודו כלל ברוח רגילה.

היות וקשה מאד לקשור את הסדינים שלא ינודו ברוח רגילה, מעמידים שלש דפנות מחומר יציב בגובה 80 ס"מ. אם אין לו חומר לכך, יש לחבר 4 קורות עץ (או רצועות מתוחות היטב או מוטות מתכת) על עמודי הסוכה במרחקים של 20 ס"מ אחד מהשני, דהיינו לחבר קרש לעמודי הסוכה בגובה של 20 ס"מ מהקרקע, 20 ס"מ מעליו לחבר קרש שני וכן עוד שני קרשים באותה צורה. זאת יש לעשות בשלוש דפנות. פתרון זה נותן דפנות נוספות שנחשבות יציבות. לאחר מכן אפשר לתלות סדינים, והסוכה כשרה.

ו. יש להעמיד תחילה את הדפנות ואחר כך את הסכך. אם עשה להיפך, צריך להסיר את הסכך ולהניחו מחדש לאחר הקמת הדפנות. ז. הסכך צריך להיות מן הצומח, ועליו להיות תלוש מהקרקע בעת הנחתו על הסוכה.

ח. הסכך צריך לספק צל באופן שבשעת הצהריים יהיה יותר צל משמש בקרקע הסוכה.

ט. יש המהדרין להניח את הסכך על גבי מוטות שיוצרו מן הצומח, ולא על מוטות מתכת.

י. יש לבדוק היטב מהו מקור הסכך – שאינו גזול.

חז"ל שיבחו את מצוות סוכה ואמרו שהיושב בצילה מסתופף בצל אמונתו של הקב"ה ומקבל פני השכינה. האושפיזין – נשמותיהם של אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד באים ומשתתפים במצוות הסוכה.

ארבעת המינים

מהפסוק 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפות תמרים, ענף עץ עבות וערבי נחל' אנו למדים את דיני ארבעת המינים. פרטי ההלכות הנוגעים לארבעת המינים רבים ומגוונים, המובאים כאן הם עקרי הדברים, למעשה יש להתייעץ עם רב מוסמך לגבי כשרותם של ארבעת המינים.

אתרוג: פרי עץ הדר – משתדלים שמראהו יהיה מהודר. עליו להיות נקי מפגמים ולכלוכים שונים ואסור שיהיה יבש. אסור שיהיה בו חוסר, וכן נקב בחציו העליון. האתרוג כשר הן כשצבעו ירוק (אם לא ירוק עז מאד) והן כשצבעו צהוב.

לולב: אורכו לפחות 32 ס"מ ועליו להיות בעל ראש אחד בחלקו העליון. כמו באתרוג, אסור שעלי הלולב יהיו יבשים (צבע דומה ללבן).

הדס: אורכו – כל מקום צמיחת העלים, צריך להיות לפחות 24 ס"מ. צריך שיהיו לפחות 13 ס"מ מתוך אורך ההדס עם שלשה עלים בכל קו עוקצים.

ערבה: כמו ההדס, אורכה לפחות 24 ס"מ. אם נקטם ראש הקנה או שנשרו רוב העלים – הערבה פסולה.

אגידת ארבעת המינים

יש לברך ולנענע את ארבעת המינים כשהם אגודים יחדיו – לולב אחד, אתרוג אחד, שלושה הדסים ושתי ערבות.

ההדסים צריכים להיאגד מימין ללולב ביחס לשדרתו, והערבות משמאל הלולב ולקשרם ללולב. הלולב צריך להנשא מעל ההדסים והערבות בכ-8 ס"מ. נהגו לאגוד את הלולב ערב החג.

ערב סוכות

יש לסיים את בניית הסוכה לפני החג, וכן להכניס את השולחן והכסאות. כניסת החג והדלקת נרות ביום ראשון יד' תשרי תשע"ו (27.9.15) בשעה

18:09, ונוהגים להדליק בסוכה בזהירות רבה, אך אם נושבת רוח בסוכה יש להדליק נרות בבית.

מברכות שתי ברכות:

**'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם
אשר קדשנו במצוותיו וצוונו להדליק נר של יום טוב',
'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם
שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.**

חג הסוכות

מתפללים תפילת ערבית של חג, ולאחר התפילה סועדים סעודת חג בסוכה, על כל אחד מוטלת חובת אכילה של לפחות כזית (28 גרם) לחם בסוכה בלילה הראשון.

בקידוש מוסיפים שתי ברכות נוספות: ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו לישב בסוכה, וכן 'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.

בכל אכילה חשובה בסוכה בסוכות יש לברך ברכת 'לישב בסוכה'.

צאת החג ביום שני ט"ו בתשרי תשע"ו (28.9.15) בשעה 19:06. אחרי תפילת ערבית – הבדלה בסוכה.

מצות ארבעת המינים

ביום שני, חג ראשון של סוכות, טו' בתשרי תשע"ו (28.9.15) במשך שעות היום מקיימים את מצות 'נטילת לולב' (יחד עם שאר המינים).

לוקחים את הלולב האגוד עם ההדסים מימינו והערבות משמאלו, ביד ימין, ואת האתרוג ביד שמאל כשראש האתרוג למטה והעוקץ למעלה – ומברכים:

**'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו
במצוותיו וצוונו על נטילת לולב'.
'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה'.**

לאחר הברכה הופכים את האתרוג כשעוקצו למטה וראשו למעלה ומנענעים את כל ארבעת המינים צמודים יחד.

יש לקיים מצוה זו גם בימי חול המועד (חוץ משבת) שלאחר מכן עד ליום ראשון – הושענא רבה.

האתרוג דומה ללב, הלולב לשידרה, ההדס לעיניים והערבה לשפתיים – אברי הגוף הפנימיים והחיצוניים יהיו שותפים במצוה. ארבעת המינים רומזים לכל חלקי הציבור הן ואגודתם יחד מסמלת את האחדות בעם ישראל.

מצוות הקהל

בתורה נאמר (דברים לא, י-י"ג):

וַיֵּצֵאוּ מִשָּׁה אוֹתָם לֵאמֹר, מִקֵּץ שִׁבְעֵ שָׁנִים, בְּמַעַד שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה, בְּחַג הַסֻּכּוֹת. בָּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי ד' אֱ-לֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר, תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם.

הַקֹּהֵל אֶת־הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, לִמְעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוּ וַיֵּרְאוּ אֶת־ד' אֱ-לֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וּבְנִיָּהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוּ, לִירְאָה אֶת־ד' אֱ-לֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ.

בזמן שבית המקדש היה קיים, במוצאי חג הסוכות שחל במוצאי שנת השמיטה, היו מתקבצים כל ישראל לבית המקדש למעמד הקהל בו היו שומעים מפי המלך פרשיות מתוך ספר דברים.

כזכר למעמד ההקהל המקורי, יש שנוהגים במוצאי חג הסוכות בשנה זו, לערוך טקס הקהל בו מתכנסים יחד ושומעים על משמעותו של המעמד מפי הרבנים.

תפילות חול המועד

בכל יום אומרים הלל שלם לאחר תפילת העמידה. לאחריו אומרים 'הושענות', מוציאים ספר תורה אחד לבימת בית הכנסת וסובבים כשארבעת המינים בידיהם את בימת בית הכנסת, כאשר לכל יום יש נוסח שונה של 'הושענא'.

שמחת בית השואבה

בזמן שבית המקדש היה קיים היו מנסכים יין על המזבח בעת הקרבת הקרבנות. בחג הסוכות ניסכו גם מים כסמל לברכה שהקדוש ברוך הוא מעניק לעם ישראל ולעולם כולו בחג הסוכות. שאיבת המים מהמעין נעשתה בשמחה ובריקודים במשך כל לילות החג. גם בימינו נהגו לשמוח ב'שמחת בית השואבה' זכר וסימן לאותם ימים. חז"ל אמרו ש'כל שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו'.

שבת חול המועד

ביום שישי יט' בתשרי תשע"ו (2.10.15) בשעה 18:03 מדליקים נרות שבת. את סעודות השבת נוהגים לאכול בתוך הסוכה. אין נוטלים ארבעת המינים בשבת חול המועד. ישנם מנהגים שונים לגבי אמירת הושענות בשבת חול המועד וכל אחד ינהג כפי מנהג קהילתו.

הבדלה בצאת השבת בשעה 19:00 נוהגים לעשות בסוכה.

הושענא רבה

היום השביעי של חג הסוכות נקרא 'הושענא רבה' משום שביום זה מקיפים את הבימה עם כל ספרי התורה שבע פעמים באמירת נוסח 'הושענא'.

בליל 'הושענא רבה' נוהגים להיות ערים כליל ללמוד תורה ולומר 'תיקון'.

בסיום ה'הושענות' חובטים חמש ערבות אגודות, חמש פעמים בקרקע. מנהג זה שורשו במנהג נביאים שאחד מטעמיו הוא סימן לברכה על המים שהערבות גדלות על נחליו. יום זה נחשב כיום כפרה ותשובה ונוהגים לערוך סעודה מיוחדת.

שמחת תורה

הדלקת נרות

שמחת תורה חל ביום שני כ"ב בתשרי תשע"ו (5.10.15). בערב החג – ביום ראשון כ"א בתשרי תשע"ו (4.10.14) מדליקים נרות בשעה 18:00, ומברכים שתי ברכות:

'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של יום טוב',
'ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.

הקפות

בליל החג מתכנסים בבית הכנסת, ולאחר תפילת ערבית מוציאים את ספרי התורה ורוקדים עמם. הטעם לשמחה הוא משום שהסדר השנתי של פרשיות השבוע מסתיים ומתחיל מחדש ביום זה.

ביום שמחת תורה לפני קריאת התורה, שוב סובבים בריקודים עם ספרי התורה בבית הכנסת. לאחר ההקפות קוראים בתורה את הפרשה האחרונה – 'וזאת הברכה' ונהגו שכל המתפללים עולים לתורה. לאחר מכן קוראים את תחילת הפרשה הראשונה – 'בראשית'.

תפילת 'גשם'

בתפילת מוסף מתחילים לומר בברכת 'מחיה המתים' – 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. ומתפללים תפילות נוספות על הגשם. 'משיב הרוח ומוריד הגשם' נאמר עד חג ראשון של פסח.

הקפות שניות

צאת החג בשעה 18:57. נהגו במוצאי החג לחגוג בשמחה וריקודים כדי להמשיך את שמחת התורה לכל השנה.

הלכות כלליות

- הדרכה הלכתית למוצאי שנת השמיטה
- חנויות מכולת
- איסור תולעים וחרקים
- טבילת כלים
- ערלה ונטע רבעי
- הפרשת תרומות ומעשרות
- הפרשת חלה

הדרכה הלכתית למוצאי שנת השמיטה

עם סיומה של שנת השמיטה מסתיימים גם כל איסורי העבודה בקרקע שחלים במהלך שנה זו. החל ממוצאי ראש השנה של תשע"ו רשאים החקלאים וכן כל אדם לשוב ולעבד את הקרקע כרגיל לרבות כל סוגי הפעולות השונים.

מאידך, על אף סיום שנת השמיטה, עדיין חלים דינים מסוימים על התוצרת החקלאית שהחלה לגדול בשנת השמיטה.

ירקות – בירקות עדיין חלים איסורי ספיחים, כל ירק לפי התאריכים הרלוונטיים לו (כפי שמתפרסם בלוחות השונים) ועד חנוכה תשע"ו.

פירות – כל פרות הקיץ שגדלו תחת אוצר בית הדין, קדושים בקדושת שביעית ולכן חלים עליהם כל דיני קדושת שביעית גם במהלך השנה השמינית.

היות וכך, ראוי להמשיך ולרכוש פירות וירקות מחנויות 'אוצר הארץ' המשווקות את התוצרת המועדפת מבחינה הלכתית.

יש לשים לב לתאריכי ביעור הפירות כפי שמופיע בלוחות¹.

שמיטת כספים²

- א. שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה מדרבנן, הן בארץ והן בחו"ל.
- ב. השמיטה מפקיעה את כל החובות שזמן פרעונם יחול לכל המאוחר עד ערב ראש השנה של השמינית. לעומת זאת, חובות שמועד פרעונם יגיע לאחר מכן – אין השביעית משמטת אותם.
- ג. החובות הנשמטים כיום הם: הלואה בכסף או בשוה כסף, קנייה בהקפה (עם רישום), חשבון בנק, שיק ושכר שכיר.
- ד. חוב שנוצר כתוצאה מפסיקת בית דין וכן חוב שנמסר לבית דין – אינם נשמטים.

1. ניתן למצוא לוחות של זמני ביעור וכן איסורי ספיחין באתר של מכון התורה והארץ:

<http://www.toraland.org.il/בית-המדרש/שנת-שמיטה-תשעה.aspx>

2. מתוך אתר מכון התורה והארץ.

פרוזבול

ה. מכח דין זה תיקן הלל הנשיא פרוזבול. משמעותו: הודעה של המלוה שהוא מוסר חובותיו לבית הדין, וגובה את חובותיו לאחר השמיטה מכוחם. תקנה זו נועדה כדי שלא ימנעו העם מלהלוות ויעברו על איסור 'השמר לך פן יהיה על לבבך וכו'". ניתן להשיג את טפסי הפרוזבול ברבנות המקומית. וכל אדם צריך לסדר פרוזבול.

- ו. כתיבת הפרוזבול יכולה להעשות עד סוף השנה השביעית.
- ז. חוב לצדקה אינו נשמט. אולם ראוי שגם מנהלי קופות גמ"ח יצרפו לפרוזבול הפרטי שלהם את החובות לגמ"ח.
- ח. גם מנהלי חברות ובנקים צריכים לסדר פרוזבול.
- ט. המחזיר חוב שעברה עליו שביעית – רוח חכמים נוחה ממנו.
- י. מלוה שלא סידר פרוזבול והלוה בא לפרוע את חובו בכל זאת – יאמר לו המלוה: 'משמט אני'. ואם הלוה אומר שנותן לו את הכסף בתורת מתנה – מותר לו לקבל ממנו. אם הלוה לא מביע את רצונו לשלם את החוב ביזמתו – מותר לשכנע אותו עד שיסכים לתת לו את הכסף במתנה.
- יא. מי שחושש בזמן ההלוואה שמא לא יכתוב פרוזבול ויישמט חובו, יתנה עם הלוה בשעת ההלוואה שלא ישמט את חובו.
- יב. הלוואה שניתנה לאחר כתיבת הפרוזבול ומועד הפירעון שלה חל לפני ראש השנה – נשמטת. אך אם מועד הפירעון של אותה הלוואה הוא לאחר ראש השנה – החוב אינו נשמט.
- יג. יש מהדרין להלוות כסף אחר כתיבת הפרוזבול ולקבוע את זמן פרעונו לפני כ"ט אלול כדי שישמט, ובכך לקיים את מצות שמיטת כספים. דרך אחרת היא לציין במפורש חוב אחד שהפרוזבול לא יחול עליו. הדרך המובחרת לקיים מצווה זו היא בעזרת ארגון 'נדיבי ארץ' – הפועל בהדרכת רבנים ותומך במשפחות נצרכות בעזרת כספים אלו (פרטים נוספים באתר של נדיבי ארץ – <http://nediveyeretz.co.il/>).

יד. יש הסוברים שהמלוה יכול למסור את הפרוזבול לכל בית דין שהוא בוחר וכך הוא המנהג לדעת הרמ"א.

אולם לנוהגים כפסקי מרן הב"י, יש למסור את הפרוזבול לפני ב"ד חשוב שבדור. לכתחילה עדיף שהפרוזבול יערך בפני אותו בית דין, ויחתם על ידו. אך

כיון שאין כל אדם יכול להגיע אליהם – ישנו נוסח פרוזבול אשר בו המלוה מוסר את שטרותיו בפני שני עדים והם חותמים שדרכם נמסרו חובותיו לביה"ד חשוב שבדור.

שימוש בדרך זו מותנה בכך שישנו בית דין גדול המקבל על עצמו להיות בי"ד לעניין פרוזבול. ניתן למסור פרוזבול לבית הדין לדיני ממונות של העיר רמת גן, או לבית הדין הגדול של הרבנות הראשית לישראל.

חנניות מכולת

עם התפתחות הטכנולוגיה בענף מוצרי המזון, מוצרים רבים שלכאורה אין בהם כל חשש איסור, אינם כשרים בגלל תערובת מרכיבים שונים שמכניסים בייצור המאכל כגון: שומן מן החי, או חומרים אחרים שאסורים באכילה. לכן כשקונים מצרכי מזון במכולת יש לוודא שכל המוצרים יהיו עם הכשר של רבנות מוסמכת, כל מוצר מזון מיובא מחו"ל חייב לקבל אישור כשרות מהרבנות הראשית.

איסור תולעים וחרקים

'ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ...'

החרקים והתולעים נמצאים בדברי מאכל רבים כמו קמח, פירות חיים ויבשים, ירקות (חסה, פטרוזיליה, כרוב, כרובית, בצל ירוק ויבש ועוד), קטניות, אגוזים, בוטנים ועוד.

איסור אכילת התולעים חמור מאד, ועל כן צריך לבררם ולבודקם לפני השימוש.

קמח יש לנפות בנפה עם רשת צפופה (רצוי בנפה של משי).

כרוב, בכרובית, בחסה ובפטרוזיליה יש להפריד את העלים, להשרות אותם במשך 3 דקות במים וסבון או מים ומלח (כף שטוחה מלח לליטר מים), לשפשף כל עלה משני צדדיו, לשטוף בזרם מים כל עלה משני צדדיו, ולבדוק מול מקור אור משני צדדיו אם אין תולעים. יש לשפוך את המים

לאחר השרייה, ולאחר מכן להוציא את עלי החסה. אחרת, התולעים נדבקים שוב על העלים.
עדיף לקנות ירקות עלים שגדלו בתנאים מיוחדים ויש עליהם הכשר מרבנות מוסמכת שהם נקיים מתולעים.

טבילת כלים

רכישת כלי אוכל ממתכת או מזכוכית מתוצרת לא יהודית, מחייבת הטבלתם במקווה טהרה או בים לפני השימוש.
יש להטביל את הכלי בבת אחת, וכן יש לשים לב שהמים ייכנסו לתוך הכלי.
לפני הטבילה יש להסיר את המדבקות והתוויות וכן כל לכלוך או חלודה שעל הכלי.
נוסח הברכה לפני טבילת הכלי:

**בָּרוּךְ אַתָּה ד' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל טְבִילַת כְּלִי.
לפני טבילת כלים רבים:
בָּרוּךְ אַתָּה ד' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל טְבִילַת כְּלִים.**

– יש לברך את הברכה בהטבלת כלי מתכת וזכוכית בלבד.
כלי עץ ופלסטיק אינם צריכים טבילה, וכשהידיות ממתכת מטבילים בלא ברכה. כלי חרס אינם צריכים טבילה, וכשמצופים בפורצלן מטבילים בלא ברכה.
– קטן או קטנה אינם נאמנים על טבילת כלים.

מיקום המקוואות לטבילת כלים ברמת גן (המקוואות לטבילת כלים פתוחים בימים א-ה 7.00-17.00, וביום ו' עד 15.30):

❖ מקוה רמת-השקמה, רח' עזריאל 27.

- ❖ מקוה רמת יצחק, רח' עוזיאל 5.
- ❖ מקוה רמת-עמידר, רח' מבצע עין 7.
- ❖ מקוה שיכון ותיקים, שד' העם הצרפתי 34.

ערלה ונטע רבעי

התורה הזהרתנו שלא לאכול מפירות הגדלים בעץ מאכל – בשלוש השנים הראשונות של נטיעתו, ונקראים 'פירות ערלה'.
בשנה הרביעית הפירות קדושים כמו פירות מעשר שני, ונקראים 'פירות נטע רבעי' ופודים אותם בברכה כמו בדיני מעשר שני.

הפרשת תרומות ומעשרות (ע"פ הנחיות מכון התורה והארץ)

ההכנה להפרשה:

- לפני ההפרשה יש לוודא שנמצאת ברשותך מטבע לחילול מעשר שני ונטע רבעי. ללא מטבע כזו הפירות אסורים באכילה גם לאחר ההפרשה. הדרך הבטוחה ביותר לוודא זאת וכן למנוע תקלות נוספות היא מנוי על קרן מעשרות. כמו כן, כאשר יש בפירות דרגות חיוב שונות (כאשר קונים בשוק אותו פרי במספר חנויות או כאשר קונים בחנות אחת פרי מסוים מזנים שונים ולא יודעים אם הפרישו) יש לוודא שיש במטבע מספיק פרוטות למספר החילולים הנדרש בהפרשה זו.
- מחלקים את משקל הפירות למאה ומוציאים מתוכם כמות הגדולה ממאת. כך יש לעשות בכל אחד מסוגי הפירות העומדים להפרשה ומכל דרגת חיוב. פעולה זו אינה נחשבת להפרשת תרומות ומעשרות, כי אין קובעים בה אלו פירות מיועדים לכל מתנה. כדי לבצע את ההפרשה חייבים לומר את נוסח ההפרשה.
הפרשת תרומות ומעשרות היא מצווה ויש לברך לפני עשייתה.

ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש תרומות ומעשרות.

מברכים רק כאשר יודעים בוודאות שהפירות חייבים בהפרשה (טבל ודאי) כאשר יש ספק (כגון: פרות שנקנו בשוק) אומרים את נוסח ההפרשה ולא מברכים.

מה שאמר עכשו יחול על כל מין בנפרד:

משפט זה מתייחס למקרה שבו עומדים להפרשה פירות שונים. במקרה זה, קובעים בפירוש שאמירת נוסח ההפרשה תחול על כל מיני הפירות העומדים להפרשה ולא רק על מין אחד.

המאית הנמצאת בתחתית של מה שהנחת בצד – תשאר בינתיים טבל. שאר מה שהנחת בצד – הרי הוא תרומה גדולה על הכל.

באמירה זו קובעים איזה חלק מתוך הפירות המונחים בצד יהווה תרומה גדולה. תחילה מגדירים את מיקומה של המאית בחלק התחתון של הפירות המונחים בצד (בהמשך ההפרשה נשתמש במאית זו) וקובעים שהחלק הנמצא מעליה הוא תרומה גדולה. חלק זה מהווה תרומה גדולה לא רק על הפירות שהוא הופרד מהם אלא גם על המאית הנמצאת יחד איתו בצד.

המאית שהזכרתי ועוד תשע מאיות בצד העליון של מה שבוצוני לתקן – הרי הן מעשר ראשון.

בפסקה זו קובעים את מיקומו של המעשר הראשון השווה לעשר מאיות. חלקו מונח בפירות המונחים בצד וחלקו נמצא בכלל הפירות. מאית אחת נמצאת בחלק המונח בצד ועוד תשע מאיות נמצאות בחלק העליון של כלל הפירות.

המאית שהזכרתי – הרי היא תרומת מעשר.

פסקה זו מתייחסת למאית הנמצאת בפירות המונחים בצד. בשלב הקודם קבענו שהיא חלק מהמעשר הראשון. עכשיו אנו קובעים שזו תהיה תרומת המעשר.

עוד תשע מאיות בצד התחתון של מה שבוצוני לתקן – הרי הן מעשר שני.

פסקה זו מתייחסת לפירות הנמצאים בחלק התחתון ביותר של כלל פירות הטבל. באמירה זו קובעים שתשע המאיות הנמצאות בחלק התחתון הן מעשר שני. תשע מאיות אלו הן עשירית מתוך תשעים המאיות שנשארו בפירות לאחר הפרשת המעשר הראשון.

ואם צריך להפריש מעשר עני – הרי הן מעשר עני.

בשנים ג' או ו' למניין שנות שמיטה, שבהן נוהגת מצוות מעשר עני במקום מעשר שני, קובעים שאותן תשע מאיות תהיינה מעשר עני. כדי שהמפריש לא יצטרך לבדוק בכל הפרשה באיזו שנה הפירות גדלו, או כאשר יש ספק מתי גדלו הפירות, כדאי לומר פסקה זו בכל מקרה.

בזמן הזה, מותר לאכול את הפירות שיועדו למעשר שני רק כאשר מעבירים את קדושתם למטבע. פעולה זו נקראת חילול. חילול מעשר שני הוא מצווה בפני עצמה, ויש לברך לפני עשייתה.

ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לפדות מעשר שני.

מברכים על החילול רק כאשר יודעים בוודאות שהפירות חייבים בהפרשת מעשר שני. ארבעה תנאים חייבים להתקיים לכך והם:

1. יודעים בוודאות שעדיין לא הפרישו מהפירות תרומות ומעשרות.
2. קיימת ידיעה ברורה שהפירות גדלו באחת מהשנים האלו: א', ב', ד', או ה' למנין שנות שמיטה.
3. הפירות גדלו בוודאות בתוך גבול עולי בבל.
4. ידוע שבעל הקרקע הוא יהודי. כאשר תנאי אחד לא מתקיים - אין מברכים.

מה שקבעתי למעשר שני בתוספת רבע מערכו, הרי הוא מחלל, כל דרגת חיוב על פרוטה ורבע בנפרד, במטבע המיעדת לכך בשבילי.

אמירה זו מפקיעה את קדושת מעשר שני מהפירות שיועדו למעשר זה ומעבירה אותה למטבע שיוחדה לכך. על המטבע חלה קדושת מעשר שני ואסורה היא לכל שימוש.

יש לעקוב אחר מספר החילולים. למשל: על מטבע של עשר אגורות אפשר לחלל רק כפעמיים עד שלוש ולא יותר.

כדי למנוע תקלות מומלץ מאד להימנות על קרן מעשרות.

שנה זו (תשע"ו) היא שנת מעשר שני.

וְאִם יֵשׁ כָּאֵן פְּרוֹת רְבָעִי, הֲרִי הֵם בְּתוֹסֶפֶת רְבַע מֵעֶרְכָּן, מִחֻלָּלִים, כָּל דְּרֹגַת חֵיּוֹב עַל פְּרוּטָה וְרְבַע בְּנִפְרָד, בְּמִטְבֵּעַ הַמֵּי־עֶדֶת לְכָךְ בְּשִׁבְלִי

פירות העץ אשר חנטו בשנה הרביעית לנטיעת העץ נקראים נטע רבעי. כאשר מפרישים מפירות העץ חוששים שמא הם נטע רבעי ופודים אותם מספק.

לאחר אמירת נוסח ההפרשה יש לעטוף את הפירות המונחים בצד, שהם בעצם תרומה גדולה ותרומת מעשר, בשקית בתוך שקית ולקוברם באדמה או להניחם באשפה. וזאת מכיוון שיש בפירות אלו קדושה שאינה ניתנת לחילול, ובזמן הזה, מפאת הטומאה, אסור אף לכהנים לאכלם.

אם הפירות חייבים בהפרשה בוודאות, יש לתת את המעשר הראשון ללוי ובשנת מעשר עני – יש לתת את מעשר העני לעני.

גם לפתרון ענין זה וכדי למנוע תקלות מומלץ מאד להימנות על קרן מעשרות.

הערות כלליות

- ❖ ילד שקטן מ־13 שנים וילדה שקטנה מ־12. אינם מפרישים תרומות ומעשרות.
- ❖ אין מפרישים מפירות שנה אחת על פירות שנה אחרת.
- ❖ הפרשת תרומות ומעשרות צריכה להיות כולה מאותו סוג פרי.
- ❖ אין להפריש מפירות הפטורים מתרומות ומעשרות על פירות החייבים, וכן להיפך.
- ❖ אין להפריש בשבת ויום טוב.

הפרשת חלה

'ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה' (במדבר טו כ)

הלש בצק לאפיה מחמשת מיני דגן (חיטה, שעורה, כוסמת, שיפון ושיבולת שועל – קווקר), חייב הבצק בהפרשת חלה מהעיסה. בעת ההפרשה מברכים:

למנהג האשכנזים:

ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו,
וציונו להפריש חלה מן העיסה.

למנהג עדות המזרח:

ברוך אתה ד' א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו,
וציונו להפריש חלה תרומה.

בגמר הברכה נוטל כזית מהבצק ואומר: הרי זו חלה – ושורפה מיד באש.

השיעור להפרשת חלה בברכה הוא מ-1.6665 ק"ג קמח, והשיעור להפרשה בלא ברכה הוא מ-1.25 ק"ג קמח עד 1.6665 ק"ג. בפחות מ-1.25 ק"ג פטור מהפרשת חלה.

לפי שיטת ה'חזון איש', השיעור להפרשת חלה בברכה הוא מ-2.25 ק"ג קמח, והשיעור להפרשה בלא ברכה הוא מ-1.2 ק"ג עד 2.25 ק"ג. בפחות מ-1.2 ק"ג פטור מהפרשת חלה.

גם אם לשו ואפו בצק מקמח פחות מהשיעור שפטור מחלה, אם מצרפים אחר כך בסל או בקופסה או בניילון מיני מאפה נוספים שמגיעים לשיעור החיוב, חייבים להפריש חלה.

אם העיסה נילושה בביצים או בשאר מי פירות, יש לערב בעיסה בשעת הלישה מעט מים/חלב/דבש דבורים/יין/ שמן זית, ולהפריש חלה בברכה.

מידע שימושי

- רשימת מקוואות
- בית הוראה
- בית דין לדיני ממונות
- שיעורי דף היומי
- זמני התפילות בבתי הכנסת
- זמני כניסת השבת ברמת גן
- זמני המולד
- גניזה
- כשרות - רק עם תעודה

רשימת מקוואות

מקוה רמת-השקמה

כתובת: רח' עזריאל 27, רמת-גן, טלפון: 6311256

שעות קיץ: מהשקיעה עד 22.00	נשים	א-ה
שעות חורף: מהשקיעה עד 21.00		
מהשקיעה למשך שעה וחצי	לילות שבת וערבי חג	
משעה לאחר צאת השבת למשך שעה וחצי	מוצאי שבת	
6.00-8.00	גברים	א-ה
החל משעה 11.00 ועד שעה וחצי לפני כניסת שבת	יום ו' וערבי חגים	

מקוה רמת יצחק

רח' עוזיאל 5, רמת-גן, טלפון: 6189340

שעות קיץ: מהשקיעה עד 22.30	נשים	א-ה
שעות חורף: מהשקיעה עד 21.00		
מהשקיעה למשך שעה	לילות שבת וערבי חג	
משעה לאחר צאת השבת למשך שעותיים	מוצאי שבת	
5.30-7.30	גברים	א-ה
החל משעה 11.00 ועד שעותיים לפני כניסת שבת	יום ו' וערבי חגים	

מקוה רמת-עמידר

רח' מבצע עין 7, רמת-גן, טל: 6774395

* במקווה לנשים קיימת נגישות לנשים בעלות מוגבלויות

נשים	א-ה	שעון קיץ: מהשקיעה עד 22.30
		שעון חורף: מהשקיעה עד 21.00
	לילות שבת וערבי חג	מהשקיעה למשך שעה
	מוצאי שבת	משעה לאחר צאת השבת למשך שעותיים
גברים	א-ה	6.00-7.30 בבקר
	יום ו' וערבי חגים	בחורף החל משעה 11.00 ועד שעותיים לפני כניסת שבת בקיץ החל משעה 11.30 ועד שעותיים לפני כניסת שבת

מקוה קרית קריניצי

רח' גילדסגיים 12, רמת-גן, טלפון: 7363014

נשים	א-ה	שעון קיץ: מהשקיעה עד 22.00
		שעון חורף: 18.30-21.00
	לילות שבת וערבי חג	ע"פ הזמנה טלפונית מראש, יש להתקשר למקווה בשעות הערב
	מוצאי שבת	משעה לאחר צאת השבת למשך שעה וחצי
גברים	א-ה	אין
	יום ו' וערבי חגים	החל משעה 11.00 ועד שעותיים לפני כניסת שבת

מקוה רמת אפעל

רח' החוגה 2, רמת-גן, טלפון: 6353919

נשים	א-ה	שעון קיץ: 20.00-22.00
		שעון חורף: 19.00-21.00
	לילות שבת וערבי חג	לפי תיאום עם הבלנית 054-8402835
	מוצאי שבת	לפי תיאום עם הבלנית 054-8402835

מקוה שכון ותיקים

שד' העם הצרפתי 34, רמת-גן, טלפון: 6737482

נשים	א-ה	שעון קיץ: מהשקיעה עד 22.30
		שעון חורף: מהשקיעה עד 21.00
	לילות שבת וערבי חג	מהשקיעה למשך שעה
	מוצאי שבת	משעה לאחר צאת השבת למשך שעתיים

בית הוראה

על מנת לאפשר לציבור נגישות לפתרון בעיות הלכתיות יומיומיות, החליטה המועצה הדתית להקים בית הוראה מרכזי בראשות מו"ר הרב יעקב אריאל שליט"א, רב העיר רמת גן, ממנו תצא תורה והלכה לכל תושבי העיר. ניתן להתקשר לרבני בית ההוראה בכל שאלה הלכתית.

רבני בית ההוראה

050-5666605, 5746205	הרב יעקב אריאל
03-6764130	הרב אריה נדב
052-3626263	הרב שמעון בן חיים
054-8436269	הרב ישראל פייגנבלט
054-4643097	הרב אהרן כץ
052-4317391	הרב אור חיים טאוב
052-2548792	הרב יחיעם עוזרי
050-8762313	הרב בנימין קופרמן
052-2337888	הרב יצחק בן יוסף
054-7463601	הרב ציון פלח
6724731	מס' פקס
rabanut@mdrg.org.il	דואר אלקטרוני

בית דין לדיני ממונות

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – מכאן למדו חכמים את חובת הפנייה לבית־דין הדן על־פי תורה. הננו מבשרים לקהל הרחב שבית־הדין לדיני ממונות ברמת־גן מגביר את פעילותו.

בפני בית־הדין נערכים דיונים בתחומים שונים:

- ❖ עובדים ומעבידים
- ❖ שכירות
- ❖ תיווך
- ❖ נזקים
- ❖ הפרת חוזים ועוד

משך הדיונים בבית־הדין קצר ופסק הדין ניתן בתוך מספר שבועות. כידוע ההלכה מחייבת לפנות בכל דיון משפטי לבית־דין הדן על־פי התורה. כל מי שנזקק לדיון כזה מוזמן בזאת להתדיין בפני בית־הדין לדיני ממונות ברמת־גן.

כתובת בית־הדין:

בית הדין לענייני ממונות

רח' הרצל 47, ת.ד. 129,

רמת גן, 52101

טל': 03-6700555, שלוחה 123

פקס: 03-6709471

"ואשיבה שופטיך כבראשונה..."

אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה"

שיעורי דף היומי

את עיקר ייעודה רואה המועצה הדתית בהפצת תורה ודעת בין השכבות הרחבות של כלל הציבור בעיר. מערכת מסועפת של שיעורי תורה בכל מגוון נושאי היהדות מתקיימת בכ־120 בתי כנסת ברחבי העיר, בהם יכול להשתלב כל זקן ונער להרוות צימאון נפשו במי דעת של תורה ויהדות. המועצה הדתית משתתפת בהוצאות שיעורים אלו.

דגש מיוחד וחשיבות רבה רואה המועצה הדתית בתמיכה בשיעורי הדף היומי המהווים אות להתמדה ולאהבת התורה.

מצורפת רשימת שיעורי הדף היומי המתקיימים בבתי הכנסת בעיר.

שם מגיד השיעור	שעות	ימים	רחוב	בית כנסת
הרב ישראל פרוכטר	7.15 - 08.00	א-1	רמת חן 5	אגודת בית כנסת רמת חן
הרב ברוך עגמי	6.20 - 07.10	א-1	הבילויים 46	אהל שמעון
הרב ברוך עגמי	07.00-07.45	ז		
הרב שמואל ניסן	20.00-21.30	א-ה	ראם 14	אור ישרים
הרב נתנאל פוטרמילך	20.30-22.00	א-ה	קריניצי 4	בני ציון
הרב כץ אהרן	06.10-06.50	א-1	הבילויים 15	דובב עוז
הרב צבי הירש	20.00-21.00	א-ה		
הרב אהרן כץ	07.45-08.30	ז		

שם מגיד השיעור	שעות	ימים	רחוב	בית כנסת
הרב שייקה גנץ	21.00-22.00	א-ה	אצ"ל 39	המרכזי לאשכנזים
הרב שייקה גנץ	לפני מנחה	ז		
הרב שמשון פרנקל	19.40-20.40	א-ה	אחד העם 57	זכרון קדושים
הרב שמשון פרנקל	09.00-10.30	ו		
ישראל ניסן	17.00-18.00	א-ה	הגלגל 46	חזון למועד
ישראל ניסן	10.30-11.30	ו		
ישראל ניסן	23.30-24.30	ז		
הרב ברדה אברהם	05.30-06.45	א-ו	נגבה 16	יד הגבורים
הרב ברדה אברהם	שלוש שעות לפני צאת שבת	ז		
הרב אלחנן גולדהבר	07.20-08.15	א-ו	המשורר י. כהן 27	ישראל הצעיר ק. קריניצי
פנחס אהרנברג	19.00-20.00	ז		
הרב בטיסט לוי יצחק	08.00-09.00	א-ו	השר משה 32	מנחת חובב
הרב בטיסט לוי יצחק	20.00-21.00	א-ה		
צבי אברמוב	שלוש שעות לפני צאת שבת	ז		
הרב ישראל לבל	06.00-06.40	א-ה	ברודצקי 8	משכנות ישראל צעירים
הרב ישראל לבל	06.00-07.00	ו		
חברותא	07.50-08.30	ז		
הרב אשר לוי	06.30-07.30	א-ו	הגלגל 42	נאווה תהילה

שם מגיד השיעור	שעות	ימים	רחוב	בית כנסת
הרב קרויזר חיים	06.45-07.30	א-ו	בן גוריון 243	שבטי ישראל - אשכנזים
הרב כץ יהודה	20.00-20.45	א-ו		שבטי ישראל - אשכנזים
שמואל רוזנר/אדלר	לפני מנחה 45 ד' (זמן הדלקת נרות)	ז		שבטי ישראל - אשכנזים
הרב אריאל יעקב	07.00-07.30	א-ו	הראב"ע 5	שכון מזרחי נ. אשכנז
הרב נוסנס	19.00-20.00	א-ה	השורה 11	שער האריות
הרב יובל נגר	14.00-15.00	א-ה	סוקולוב 14	תפארת שלמה

זמני התפילות בבתי הכנסת

שבת		ימי השבוע			בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית		שחרית	
חורף 15.00 קיץ 17.00	7.00	רגיל	15 דק' לפני שקיעה	5.30	אגודת אחים רמב"ם סיירת דוכיפת 10
א. 13.00 ב. זמן הד"נ	א. 6.45 ב. 8.00	סמוך למנחה	15 דק' לפני שקיעה	6.30	אגודת ביכ"נ רמת חן רמת חן 5
שעתיים לפני מוצ"ש	7.15	22 דק' אחרי שקיעה	20 דק' לפני שקיעה	א. 5.15 ב. 6.45	אהבה ואחוה מלכי צדק 9
שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.30	19:00	17:30	5:30	אהבת אחים באר אורה 15
		אין		6.00	אהל גבריאלי אחד העם 10
א. חורף 12.30 קיץ 13.30 ב. שעתיים לפני שקיעה	7.00	20 דק' אחרי שקיעה	20 דק' לפני שקיעה	5.30	אהל יעקב אהוד 10
		15 דקות לפני שקיעה		7.30	אהל מועד עזריאל 28
א. חורף 12.30 קיץ 13.30 ב. שעה וחצי לפני מוצ"ש	5.40 7.30	צאת הכוכבים	חצי שעה לפני שקיעה	7.00	אהל רחל תלפיות 19
שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.30	15 דקות לפני שקיעה		א. 5.30 ב. 7.00	אהל שמעון
חורף 15.30 קיץ 16.30	6.45	15 דקות לפני שקיעה		חצי שעה לפני זריחה	אור ישרים האם 14
10 דק' לפני זמן הד"נ	7.30				אור לעם (עולי יוון) אורה 6 (מתחם בי"ס)
16.30	7.30	17.30 19.30	17.00	א. 7.00 ב. 8.15	אחוה ורעות הדר 15

שבת		ימי השבוע		בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית	שחרית	
3 שעות לפני מוצ"ש	7.00	15 דקות לפני שקיעה	5.30	אחוה שאמי הרא"ה 251
חורף 15.30 קיץ 17.00	7.30	15 דק' לפני שקיעה 20 דק' אחרי שקיעה	א. 5.30 ב. 7.30 (בחגים)	אחוות אחים בלאדי חד נס 25
16.30	7.30	17.30	16.50	6.00 אליהו הנביא ראש פינה 9
חורף 15.30	6.45	סמוך למנחה	10 דק' לפני שקיעה	אין אריאל המחתרת 18
שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.00	15 דקות לפני שקיעה	אין	בית אל-גאולה המלך יוסף 21
זמן הד"נ	8.30		7.00	בית ראם שילה 18
20 דק' לפני זמן הד"נ	8.10	21.45	אין	אין בני ציון קריניצי 4
45 דק' לפני שקיעה	8.00	20.00	א. 14.00 ב. 15.00	7.45 בצלאל - נהורא ביאליק 37
כשעתיים לפני מוצ"ש	7.00	18.00	17.00	7.00 גאולי ישראל עזריאל 4
א. 13.15 ב. 5 דק' לפני זמן הד"נ	א. 7.00 ב. 8.30	40 דק' אחרי מנחה	זמן הד"נ	א. 5.40 ב. 6.10 ג. 6.50 ד. 7.30 ה. 8.00 דובב עוז הבילויים 15
		15 דקות לפני שקיעה	9.15	דעת מנחם - חב"ד ביאליק 18
10 דק' אחרי זמן הד"נ	8.00	צאת הכוכבים	15 דק' לפני שקיעה	6.30 הגדול רמת גן הרצל 47
		15 דקות לפני שקיעה	5.30	הגדול רמת יצחק ירושלים 38

שבת		ימי השבוע			בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית		שחרית	
		15 דקות לפני שקיעה		5.30	הדר קודש נוה יהושע 53
שעתיים וחצי לפני מוצ"ש	7.00	אין		5.00	היכל משה בן אליעזר 9
	7.00	17.45	17.20	5.30	היכל שלמה המחתרת 9א
שעתיים לפני מוצ"ש	7.30	רגיל	א. 13.00 ב. 15 דקות לפני שקיעה	א. 5.00 ב. 6.00	המרכזי לספרדים הנגיד 3
16.30	8.00				השלום (מתחם ב"ס) בן אליעזר 15
זמן הד"נ	8.00	א. 19.20 ב. 20.45	15 דקות לפני שקיעה	אין	זיכרון קדושים שקמה אחד העם 57
שעה לפני מוצ"ש	8.30	15 דקות לפני שקיעה		אין	זכרון קדושים חביבה רייק 9
זמן הד"נ	א. 7.00 ב. 10.00	25 דק' אחרי שקיעה	10 דק' לפני שקיעה	7.15	חב"ד - "היכל מרדכי" עוזיאל 5
חורף 12.30 קיץ 13.30	נץ החמה	25 דק' אחרי שקיעה	א. 13.00 ב. 18.00 20 דק' לפני שקיעה	40 דק' לפני הנץ	חזון למועד הגלגל 42/א
א. 12.30 ב. שעתיים לפני שקיעה	7.30	10 דק' אחרי שקיעה	45 דק' לפני שקיעה	6.00	חמד בחורים אצ"ל 36
	א. נץ החמה ב. 7.30 ג. 8.30	א. רגיל ב. 21.00	15 דקות לפני שקיעה	א. 5.00 ב. 6.00 ג. 6.45	יד הגיבורים נגבה 16
חורף 12.30 קיץ 17.15	7.00	15 דקות לפני שקיעה		6.00	יחזקאל מנחם יצחק 3
16.00	7.00	15 דקות לפני שקיעה		5.55	ימין משה

שבת		ימי השבוע		בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית	שחרית	
		15 דקות לפני שקיעה	7.00	ישורון אלוף דוד 187
חורף 15.30 קיץ 16.30	א. 7.00 ב. 8.00	א. 19.00 ב. 20.10	15.00 7.00	ישיבת ההסדר אצ"ל 39
א. 13.20 ב. 10 דק' לפני זמן הד"נ	8.00	7.45	אין	ישראל הצעיר המשורר י. כהן 27
א. 13.15 ב. שעה ורבע לפני מוצ"ש	6.45	רגיל	א. 4.50 ב. 5.50	ישרים ד"ר כהן 13
שעתיים לפני מוצ"ש	7.15	אין	6.50	למען שמו באהבה גילדסגיים 12
5 דק' לפני זמן הד"נ	8.00	15 דק' אחרי שקיעה	א. 6.00 ב. 6.30 ג. 7.30	מנחת חובב השר משה 32
שעה לפני מוצ"ש	8.20	15 דקות לפני שקיעה	אין	מקור חיים סוקולוב 18
חורף 12.30 קיץ 13.15	חורף 7.30 קיץ 7.45	15 דקות לפני שקיעה	6.30	מרום נוה יוחנן בדר 3
זמן הד"נ	8.00	צאת הכוכבים	20 דק' לפני שקיעה	משכן הראל החוגה 2
זמן הד"נ	8.30	אין	6.40	משכנות ישראל ברודצקי 8
10 דק' לפני זמן הד"נ	8.30	30 דק' אחרי מנחה	10 דק' לפני שקיעה	משכנות ישראל ברודצקי 9
שעה ורבע לפני שקיעה	א. נץ החמה ב. 7.30	15 דקות לפני שקיעה	א. הנץ החמה ב. 7.30	נאוה תהילה הגלגל 42
שעתיים לפני מוצ"ש	חורף 6.30 קיץ 7.00	סמוך למנחה	20 דק' לפני שקיעה	נוה שלום הכהן סיירת דוכיפת 11

שבת		ימי השבוע		בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית	שחרית	
זמן הד"נ	8.15	15 דקות לפני שקיעה	א. 5.15 ב. 6.15	נווה יהושע ארנון
10 דק' אחרי זמן הד"נ	8.15	15 דקות לפני שקיעה	6.30	נוסח אשכנז ההלכה 9
17.30	7.30	15 דקות לפני שקיעה	7.00	נחלת אפרים חזון איש 90
15.00 חורף 17.00 קיץ	6.45	צאת הכוכבים	17 דק' לפני שקיעה	5.20
16.30	7.30	רגיל	17.30	7.00 ימי ב', ה' - 6.45
10 דק' אחרי זמן הד"נ	8.30	40 דק' אחרי זמן הד"נ	10 דק' אחרי זמן הד"נ	6.10
10 דק' לפני זמן הד"נ	6.30 8.30	25 דק' אחרי שקיעה	15 דק' לפני שקיעה	א. 5.45 ב. 6.45
א. 14.00 ב. שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.00	15 דקות לפני שקיעה	5.50	ע"ש כדורי מועלם השר משה
זמן הד"נ	8.00	20 דק' אחרי שקיעה	שקיעה	5.45
	9.00	15 דקות לפני שקיעה	6.00	עץ חיים ז'בוטינסקי 123
15.30	6.45	15 דקות לפני שקיעה	5.20	עץ חיים עמידר המחתרת 18א
12.30 חורף 13.30 קיץ	7.00	15 דקות לפני שקיעה	6.45	ציון עולי בבל מלכי צדק 9
א. 12.30 ב. 17.00	א. נץ החמה ב. 7.00	א. רגיל ב. 20.00	א. פלג המנחה ב. 15 דקות לפני שקיעה	חצי שעה לפני הנץ החמה
				רב ברכות הגלגל 42א

שבת		ימי השבוע			בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית		שחרית	
13.30	7.00	20 דק' לפני שקיעה	שעה לפני שקיעה	5.30	רינת ישרים באר אורה 15
א. חורף 13.00 קיץ 13.15 ב. זמן הד"נ	8.30	15 דקות לפני שקיעה		6.30	שארית ישראל אביבים 16
15.30 חורף 17.00 קיץ	6.00	13 דק' אחרי שקיעה	15 דק' לפני שקיעה	5.00	שבזי יצעירים המחתרת 9
שעה וחצי לפני שקיעה	7.00	צאת הכוכבים		20 דק' לפני שקיעה	שבזי השקמה אחד העם 10
שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.00			5.45	שבזי יד שלום 27
חצי שעה לפני זמן הד"נ	7.30	15 דקות לפני שקיעה		5.45	שבטי ישראל פומפדיתא 3
זמן הד"נ	8.00	15 דקות לפני שקיעה		א. 6.10 ב. 7.15	שבטי ישראל אשכנז בן גוריון 243
כשעתיים לפני מוצ"ש	7.00	15 דקות לפני שקיעה		5.30	שבטי ישראל עדנים בן גוריון 243
15.30 חורף 17.00 קיץ	7.00	צאת הכוכבים	סמוך לשקיעה	5.40	שבטי ישראל תימנים בן גוריון 243
זמן הד"נ	8.00	15 דקות לפני שקיעה		6.00	שכון מזרחי - אשכנז הראב"ע 5
	8.00	15 דקות לפני שקיעה		6.00	שכון מזרחי - ספרד הראב"ע 2
כשעתיים לפני מוצ"ש	7.15	19.40	13.30	6.30	שלום ודרך ארץ ז'בוטינסקי 7
שעה וחצי לפני מוצ"ש	7.00	15 דקות לפני שקיעה		5.45	שלום שבזי יד שלום 27
20 דק' לפני זמן הד"נ	8.30	אין	13.30	6.00	שער האריות השורה 11

שבת		ימי השבוע			בית הכנסת
מנחה	שחרית	מנחה וערבית		שחרית	
16.00	7.45	21.00	14.30	6.45	שערי ניסים באר אורה 17
		15 דקות לפני שקיעה		8.45	שערי יצחק ברקאי 20
חורף 13.00 קיץ 13.30	7.00	15 דקות לפני שקיעה		6.00	שערי צדק ישורון 15
16.00	6.50	אין		6.00	שערי ציון בן אליעזר 37
		15 דקות לפני שקיעה		6.30	תהילות ישראל נרדימון 3
שעה לפני מוצ"ש	א. 7.00 ב. 8.00	15 דקות לפני שקיעה		6.15	תל גנים גדעון 24
זמן הד"נ	8.30	15 דקות לפני שקיעה		אין	תפארת בחורים ביאליק 69
זמן הד"נ	8.30	אין		6.00	תפארת בחורים ז'בוטינסקי 68
50 דק' לפני שקיעה	7.00	צאת הכוכבים	20 דק' לפני שקיעה	א. 5.45 ב. 7.00	תפארת יעקב העמל 26
שעתיים לפני מוצ"ש	7.00	10 דק' אחרי שקיעה	20 דק' לפני שקיעה	6.00	תפארת ישראל ההגנה 34
חורף 16.00 קיץ 17.00	7.15	15 דקות לפני שקיעה		אין	תפארת ישראל יעקב נרדימון 3
כשעתיים לפני מוצ"ש	א. הנץ החמה ב. 7.30	15 דקות לפני שקיעה		6.30	תפארת משה עזריאל 2
שעה לפני מוצ"ש	7.30		13.00	6.00	תפארת שלמה סוקולוב 14
		אין	14.15	5.30	תפארת שמעון עזריאל 28

זמני כניסת השבת ברמת גן

תאריך לועזי	יציאת השבת והחג	כניסת השבת והחג	תאריך	פרשת השבוע
14-15/9/2015	19:24	18:28	שני שלישי, א' וב' תשרי	ראש השנה
19/9/2015	19:18	18:21	שבת, ו' תשרי	וילך
23/9/2015	19:13	18:16	רביעי, י' תשרי	יום כיפור
26/9/2015	19:09	18:12	שבת, י"ג תשרי	האזינו
28/9/2015	19:06	18:09	יום ב', ט"ו תשרי	סוכות
3/10/2015	19:00	18:03	שבת, כ' תשרי	שבת חוה"מ סוכות
5/10/2015	19:57	18:00	שני, כ"ב תשרי	שמחת תורה
10/10/2015	18:51	17:54	שבת, כ"ז תשרי	בראשית
17/10/2015	18:00	17:46	שבת, ד' מרחשוון	נח
24/10/2015	18:36	17:38	שבת, יא' מרחשוון	לך לך
31/10/2015	17:29	16:31	שבת, י"ח מרחשוון	וירא
7/11/2015	17:24	16:25	שבת, כ"ה מרחשוון	חיי שרה
14/11/2015	17:20	16:20	שבת, ב' כסלו	תולדות
21/11/2015	17:17	16:17	שבת, ט' כסלו	ויצא
28/11/2015	17:15	16:14	שבת, ט"ז כסלו	וישלח
5/12/2015	17:15	16:14	שבת, כ"ג כסלו	וישב

תאריך לועזי	יציאת השבת והחג	כניסת השבת והחג	תאריך	פרשת השבוע
12/12/2015	17:17	16:15	שבת, ל' כסלו	מקץ (חנוכה)
19/12/2015	17:19	16:17	שבת, ז' טבת	ויגש
26/12/2015	17:23	16:20	שבת, י"ד טבת	ויחי
2/1/2016	17:27	16:25	שבת, כ"א טבת	שמות
9/1/2016	17:32	16:30	שבת, כ"ח טבת	וארא
16/1/2016	17:38	16:36	שבת, ו' שבט	בא
23/1/2016	17:44	16:43	שבת, י"ג שבט	בשלח
30/1/2016	17:50	16:49	שבת, כ' שבט	יתרו
6/2/2016	17:56	16:55	שבת, כ"ז שבט	משפטים
13/2/2016	18:02	17:02	שבת, ד' אדר א'	תרומה
20/2/2016	18:07	17:08	שבת, י"א אדר א'	תצווה
27/2/2016	18:13	17:13	שבת, י"ח אדר א'	כי תשא
5/3/2016	18:18	17:19	שבת, כ"ה אדר א'	ויקהל (שקלים)
12/3/2016	18:23	17:24	שבת, ב' אדר ב'	פקודי
19/3/2016	18:28	17:29	שבת, ט' אדר ב'	ויקרא (זכור)
26/3/2016	19:27	18:34	שבת, ט"ז אדר ב'	צו
2/4/2016	19:38	18:39	שבת, כ"ג אדר ב'	שמיני (פרה)
9/4/2016	19:43	18:43	שבת, א' ניסן	תזריע (החודש)
16/4/2016	19:48	18:48	שבת, ח' ניסן	מצורע
23/4/2016	19:54	18:53	שבת, ט"ו ניסן	פסח
29/4/2016	---	18:57	שישי, כ"א ניסן	שביעי של פסח

תאריך לועזי	יציאת השבת והחג	כניסת השבת והחג	תאריך	פרשת השבוע
30/4/2016	19:59	18:58	שבת, כ"ב ניסן	אחרי מות
7/5/2016	20:05	19:03	שבת, כ"ז ניסן	קדושים
14/5/2016	20:11	19:08	שבת, ו' אייר	אמור
21/5/2016	20:16	19:13	שבת, י"ג אייר	בהר
28/5/2016	20:21	19:17	שבת, כ' אייר	בחוקותי
4/6/2016	20:26	19:21	שבת, כ"ז אייר	במדבר
11/6/2016	20:29	19:25	שבת, ה' סיון	נשא
12/6/2016	20:30	---	ראשון, ו' סיון	שבועות
18/6/2016	20:32	19:27	שבת, יב' סיון	בהעלותך
25/6/2016	20:33	19:29	שבת, י"ט סיון	שלח
2/7/2016	20:33	19:29	שבת, כ"ו סיון	קרח
9/7/2016	20:31	19:28	שבת, ג' תמוז	חקת
16/7/2016	20:29	19:26	שבת, י' תמוז	בלק
23/7/2016	20:24	19:22	שבת, י"ז תמוז	פינחס
30/7/2016	20:16	19:13	שבת, כ"ד תמוז	מטות
6/8/2016	20:12	19:12	שבת, ב' אב	מסעי
13/8/2016	20:05	19:05	שבת, ט' אב	דברים
20/8/2016	19:57	18:58	שבת, ט"ז אב	ואתחנן
27/8/2016	19:48	18:50	שבת, כ"ג אב	עקב
3/9/2016	19:39	18:41	שבת, ל' אב	ראה

תאריך לועזי	יציאת השבת והחג	כניסת השבת והחג	תאריך	פרשת השבוע
10/9/2016	19:29	18:32	שבת, ז' אלול	שופטים
17/9/2016	19:20	18:23	שבת, י"ד אלול	כי תצא
24/9/2016	19:11	18:14	שבת, כ"א אלול	כי תבוא
1/10/2016	19:01	18:04	שבת, כ"ח אלול	נצבים

זמני המולד

חודש	זמן המולד	ימים	שבת מברכים
תשרי	יום ראשון 9,5:07 חלקים	ב-ג - 14-15.9.15	-
חשוון	ליל שלישי 10,5:51 חלקים	ג-ד - 13-14.10.15	בראשית
כסלו	ליל חמישי 11,18:35 חלקים	ה-ו - 12-13.11.15	חיי שרה
טבת	יום שישי 12,7:19 חלקים	ז-א - 12-13.12.15	וישב
שבט	ליל ראשון 13,20:03 חלקים	ב-ג - 10-11.1.16	וארא
אדר א'	יום שני 14,8:47 חלקים	ג-ד - 9-10.2.16	משפטים
ניסן	יום חמישי 16,10:15 חלקים	ז - 9.4.16	שמיני
אייר	ליל שבת 17,22:59 חלקים	א-ב - 8-9.5.16	קדושים
סיוון	יום ראשון 0,11:44 חלקים	ג - 7.6.16	במדבר
תמוז	ליל שלישי 1,0:28 חלקים	ד-ה - 6-7.7.16	קרח
אב	יום רביעי 2,13:12 חלקים	ו - 5.8.16	מטות
אלול	ליל שישי, 3,1:56 חלקים	ז-א - 3-4.9.16	עקב

גניזה

המועצה הדתית העמידה במספר מקומות בעיר מתקנים לאיסוף תשמישי קדושה לגניזה. להלן מיקומם:

מועצה דתית.....	הרצל 47
מקוה רמת יצחק.....	עוזיאל 5
בית כנסת "יד הגיבורים".....	נגבה 16
בית כנסת "מנחת חובב".....	השר משה 32
בית כנסת "אהבה ואחוה".....	מלכי צדק 9
בית כנסת "נצח ישראל".....	סיירת דוכיפת 13
בית כנסת "שארית ישראל".....	שד' העם הצרפתי 34
בית כנסת "חזון למועד".....	הגלגל 42
בית כנסת "ישראל הצעיר".....	המשורר יעקב כהן 27
בית כנסת "דובב עוז".....	הבילויים 15
בית כנסת "ישרים".....	ד"ר כהן 13
בית כנסת "תפארת ישראל".....	ההגנה 34
בית כנסת "לוית חן".....	אחד העם 59
מקוה רמת השיקמה.....	עזריאל 27
בית הכנסת "רינת ישרים".....	באר אורה 15
בית הכנסת "שבטי ישראל".....	בן גוריון 243
בית הכנסת "ששון שמואל".....	הרכסים 55
בית הכנסת "מרום נוה".....	יוחנן באדר 3

לצורך פינוי הגניזה נא ליצור קשר:

גניזת קודש מרכזית: טל': 054-5291558 | 03-6773599

המועצה הדתית: טל': 03-6700555

כשרות רק עם תעודה

חנויות ובתי אוכל המוכרים מזון כשר בעיר, חייבים להציג במקום בולט תעודת כשרות מעודכנת של הרבנות רמת גן.

בתעודה חייבים להופיע:

- ❖ שם החנות
- ❖ הכתובת
- ❖ סוג העסק

אין כל ערך:

- ❖ לתעודה מצולמת
- ❖ לתעודה מעיר אחרת או מנותן כשרות אחרת
- ❖ לתעודה שלא נמצאת במקום בולט, כגון במגירה
- ❖ לשלט 'כשר' ללא תעודת כשרות הרבנות רמת גן
(שלט כזה מהווה אף עבירה על חוק הונאה בכשרות)

לתשומת לב:

במכולת שאין לה הכשר, יש לבדוק כל מוצר מזון אם הוא נושא הכשר של רבנות מוסמכת.

לאחרונה החלו גופי כשרות בד"ץ אנונימיים להנפיק תעודות כשרות לחנויות, תוך הכשלת הציבור. הציבור נקרא בזה להיזהר מלהיכשל במאכלות אסורות.

מפעילות המועצה הדתית

דבר יו"ר המועצה

קמחא דפסחא

מוסיף והולך

הכנסת ספר תורה

ראיון עם הרב גבי גלסר

ראיון עם עדי דואדי

סקירת שירותי הדת של המועצה הדתית

תושבים יקרים,

כבר כמה שנים, פעם בחצי שנה - לפני פסח ובפתחה של שנה חדשה, אנו מוציאים את הביטאון הזה ובו מאמרים תורניים, מידע יעיל וחשוב, וגם סקירה של פעילויות המועצה הדתית. ההכנה של הביטאון היא זמן מצוין עבורנו לאיסוף כל החומרים שמתעדים את העשייה שלנו, להסתכלות אחורה וקדימה - אל מה שעשינו ואל התכנונים העתידיים.

אנו רוצים לשתף אתכם רק בדוגמה אחת קטנה של מה שמצאנו בהכנות לביטאון הפעם: בביטאון תשרי תשע"ד סיפרנו לכם לראשונה שערכנו **סדרת הרצאות** תורניות לקהל הרחב. הסדרה הראשונה הייתה בבית הכנסת דובב עוז, ועסקה בקידוש החודש. בביטאון פסח תשע"ד כבר דיווחנו על **שתי סדרות** כאלו - על רפואת הרמב"ם ושיעורי הכנה לפורים, במרום נווה וברמת חן. בביטאון ירח האיתנים תשע"ה הכפלנו שוב את כמות הסדרות והגענו **לארבע סדרות**. בפסח השנה המשכנו לגדול ודיווחנו לכם על **שש סדרות** שיעורים ברמת חן, ברמת עמידר, במרום נווה ועוד.

והפעם - הפתענו אפילו את עצמנו! מאז פסח זכינו ליזום **שתיים-עשרה (!) סדרות** של הרצאות תורניות בכל רחבי העיר. זוהי דוגמה קטנה לאופן בו אנו לוקחים ברצינות תחומי פעילות חדשים ומשתדלים להרחיב ולפתח אותם, לרווחת ציבור שוחרי התורה בעירנו. **לאחר החגים נחל, בעז"ה, בסדרת הרצאות על עולם המיסטיקה והיהדות, ולאחריה ישוב פרופ' גמליאל לסדרת הרצאות על רפואה אלטרנטיבית.**

בעמודים הבאים תוכלו לקרוא ראיונות עם הרב גבי גלסר מרמת חן ועם עדי דואדי - שניים מהפעילים המרכזיים להגדלת תורה בעיר.

אנו מודים לכם על שיתוף הפעולה, על ההשתתפות בפעילויות השונות, ועל אמונתכם בנו, כשליחי הציבור שלכם. נמשיך להשתדל לתת לכם את השירות הטוב ביותר שאפשר!

בברכת שנה טובה ומתוקה,

יהודה סירי

יו"ר המועצה הדתית ר"ג

מפעילות המועצה הדתית

מגבית קמחא דפסחא

כבכל שנה התגייסו כל גבאי בית הכנסת בר"ג לגיוס הכספים השנתי של מבצע קמחא דפסחא. המגבית נפתחה בכנס גבאים גדול עוד לפני חג הפורים בבית הכנסת 'מרום נווה'. בכנס הגדול דרש רב העיר, **הרב יעקב אריאל**, בדבר המחויבות הגדולה והזכות הגדולה של שליחי הציבור לעסוק במצווה הזו. הרב הזכיר כי חשוב להשתמש בכל דרכי השיווק המודרניות בשביל לחזק את הציבור ולעודדו לתרום.

סגן ראש העיר, **אביהוא בן משה**, הסביר כי גם לעירייה גדולה כמו ר"ג ישנן מגבלות, ועד כמה חשוב שעמותות כמו "העמותה לצדקה וקמחא דפסחא" תצליח בפעילותה השוטפת.

קהילות רבות מן הרגיל השתתפו במגבית השנה, וסכום הכסף שנאסף בעיר כולה, עלה על הסכומים שנאספו בשנה שעברה!

כבכל שנה התמיכות הועברו לזוקקים באמצעות כרטיסי אשראי טעונים בסכומי התמיכה, שאפשרו לנתמכים לרכוש את

העמותה לצדקה וקמחא דפסחא

סיון, תשע"ה

"רודף צדקה וחסידי ימצא חיים צדקה וכבוד"
(משלי כא, ג)

תעודת הוקרה והערכה
לבית הכנסת יד הגיבורים
רמת גן

בשם הועדה לצדקה וקמחא דפסחא, ובשם הנתמכים הרבים, אנו מביעים את תודתנו והוקרתנו למתפללי בית הכנסת שסייעו בספקל חשוב זה לקראת חג הפסח.

בסך 17,266 ₪

ע"י הגבאים נחמייאס שלמה, וטורי אהרן, בדש
אלי, סרוסי אורי, כהן פליקס וחדד יהודה

אנו תקווה כי שיתוף הפעולה הברוך בין בית הכנסת לעמותת הצדקה ימשיך על מנת שנוכל לתת ולהעניק גם בעתיד למשפחות הנצרכות למפעל זה.

אנו מאחלים למתפללי בית הכנסת שתמיד תהיו בין הנותנים והמסייעים. ובזכות מצווה זו תזכו לבריאות טובה, אריכות ימים ובסילי משאלות ליבכם לטובה.

נדיב
ידי העמותה לצדקה וקמחא דפסחא

מצרכי החג בכל מקום בו יבחרו, ללא הגבלה ובנוחות מירבית.

אנו מזכירים כי ניתן (ורצוי!) לתרום לכל אורך השנה, ובפרט עתה, בחודש אלול והימים הנוראים. העמותה מסייעת לנזקקים גם במהלך השנה כולה, ופעילותה הולכת ומתעצמת. תרומות ניתן להעביר במשרדי המועצה הדתית בר"ג בשעות פעילות המועצה.

אנחנו מאחלים למר נחמיאס, העוסק בצורכי ציבור כבר שנים רבות, שיזכה להמשיך ללכת מחיל אל חיל, מתוך בריאות איתנה והרבה נחת ושמחה לאורך ימים ושנים.

מוסיף והולך

רישום לנישואין באוניברסיטת בר אילן

לשכת רב הקמפוס

תאריך החתונה? עכשיו אכן!

רישום לנישואין בקמפוס

פרויקט מיוחד של לשכת רב הקמפוס מאפשר לכם להירשם (לנשואין כאן באוניברסיטת בר-אילן).

הדרכת חתנים
דרכת כלת
דרכת חתן

עזרים חופה וקידושין ע"י רבנים מסגרת המראה של האוניברסיטה

מינוח לנשואים בבר אילן
מפגשי השרה על קפה ועוגה
עזרים משפחתיים
נישואין חגיגי משפחתי

אז שוב, ההון מזל טוב. מסתמנים לכם כלשכת רב הקמפוס.
הלשכה מספקת בבנין 106, טל' 03-5318372, ששיל SMS
ל-050-6996918 דוא"ל: campusrabbi.office@mail.biu.ac.il

מחלקת רישום הנישואין של רמת גן ידועה כאחת מהטובות והמובילות בארץ. שעות הפתיחה נוחות, התהליך קצר וענייני ואת רוב תהליכי הרישום אפשר לעשות גם באינטרנט. החל מהתקופה האחרונה אנחנו מתרחבים ומאפשרים רישום לנישואין גם בסניף חדש בתוככי אוניברסיטת בר אילן.

הנרשמים באוניברסיטה יזכו להנחה מיוחדת לסטודנטים, לבונוסים מיוחדים ולתהליך נוח במיוחד! הלשכה ממוקמת בלשכת רב הקמפוס בבניין 106, וניתן לתאם את הרישום במספר 03-5318372.

חלוקת טליתות לבתי הכנסת

אחרי שחילקנו סידורים ברבים מבתי הכנסת בעיר, החלטנו בשנה האחרונה להתמקד בחלוקת טליתות בבתי הכנסת, כדי ששליחי הציבור יזכו להתהדר בטלית חדשה, מכובדת וחגיגית.

אם טרם זכיתם בטלית חדשה בבית הכנסת אתם מוזמנים לפנות למשרדי המועצה ונשמח לסייע.

פרס המועצה הדתית לספרות תורנית

את הפרס המועצה הדתית לספרות תורנית אנו מתכננים לחלק במהלך החודשים הראשונים של שנת תשע"ו. תושבי ר"ג, תלמידים הלומדים בר"ג או ילדים לתושבי ר"ג מוזמנים לשלוח אלינו כתבי יד תורניים עד לתאריך ל' תשרי תשע"ו. את הספרים יש להגיש ב-6 עותקים למשרדי המועצה הדתית.

מתקני ביעור חמץ

לראשונה בתולדותיה זכו תושבי ר"ג למתקנים ציבוריים לביעור חמץ. המתקנים מאפשרים לציבור הרחב לרכז את החמץ בלי צורך להבעיר אינסוף מדורות קטנות, בהן גם קשה לשרוף את החמץ, הן גם מהוות נזק לסביבה, וגם עלולות לגרום לשריפות.

כפי שהודענו מראש פיזרנו בכל המרכזים המשמעותיים בעיר מתקנים לביעור חמץ, ואכן זכינו וציבור רב פקד את המתקנים הללו וקייים את מצוות ביעור החמץ בהידור.

תודה רבה גם לאגף שפ"ע בעיריית רמת גן על הקצאת המתקנים ועל שיתוף הפעולה.

קורס תקיעה בשופר

קורס מיוחד לתוקעים בשופר בבתי הכנסת בעיר התקיים במהלך חודש אלול במשרדי המועצה הדתית.

הקורס הועבר על ידי הרב יהונתן אדואר, רב מרכז העיר פ"ת, והוא נועד להכשיר בעלי תקיעה חדשים ולרענן את הבקיאים.

במהלך הקורס ניתנה הדרכה עיונית-הלכתית והדרכה מעשית, נערך תרגול קבוצתי ופרטני, ואף הועברה הדרכה לשמירת וניקוי השופר כראוי.

הרבנות והמועצה הדתית רמת-גן

לקראת ימים הנוראים

קורס תקיעה בשופר

לפי מנהגי העדות השונות: ספרדים, אשכנזים ותימנים

למתחילים ומתקדמים

בהדרכת הרב **יהונתן אדואר** שליט"א
(רב מרכז העיר פתח-תקווה)

קורס של 5 מפגשים שיחיקיים אי"ה במועצה הדתית (הראל 47, רמת-גן) בימי שני החל מ-כ"א אב (10/8/15) עד כ"א אלול (7/9/15) בשעות 18:00-20:00

הקורס נועד להכשיר בעלי תקיעה בשופר ולרענן את הבקיאים.

תרגול פרטני	הדרכה עיונית	לימוד שיטות	הדרכה מעשית
עבודת שבת	עבודת שבת	עבודת שבת	עבודת שבת

הקורס מיועד למשתתפים מבתי הכנסת ברמת-גן
ההשתתפות בקורס מותנית בהרשמה מראש
במועצה הדתית רמת-גן טלפון 03-6700555

בברכה,
סיי יודיה
ייד המועצה הדתית רמת-גן

הכנסת ספר תורה לסניף בני"ע מרום נווה

בהתרגשות גדולה, בריקוד ובזמר, הוכנס בראש חודש תמוז ספר תורה ראשון לסניף בני-עקיבא מרום נווה. זהו סניף בני עקיבא הרביעי בעיר רמת-גן, ועד עתה לא היה בו ספר תורה, וילדי הסניף נאלצו לכתת רגליהם לטובה קריאת התורה.

יהודה סירי, יו"ר המועצה

אביהוא בן משה, סגן ראה"ע

ספר התורה נתרם על-ידי משפחות רט וקליטמן לע"נ ראשי המשפחה, משה ושרה רט, ניצולי שואה, שהגיעו ארצה עם הקמת המדינה, לאחר שהות במחנה מעבר בקפריסין. ובשיתוף המועצה הדתית, שסייעה במימוש הצורך של עשרות חניכים, שעד היום לא יכלו לקיים בסניף תפילות סדירות. ספר התורה ישמש גם כגמ"ח של המועצה הדתית לטובת משפחות אבלים ל"ע שיזדקקו לספר תורה.

מאות אנשים, ובראשם חניכי תנועת הנוער, אברכים ותלמידי הישיבה בראשות הרב יהושע שפירא, סגן ראש העיר אביהוא בן משה, חבר הנהלת העיר מר חיים גלרמן, אנשי המועצה הדתית ורבים נוספים השתתפו בתהלוכה הססגונית, שבמהלכה נחסמו רחובות מרכזיים בשכונת רמת עמידר.

עם הגיע ספר התורה לסניף בירך הרב יהושע שפירא בשמחה על האירוע החשוב, ואת כל העוסקים במלאכה. בשם בני-עקיבא בירך רכז מחוז דן (היוצא), יואל פרנקבורג, שציין את ייחודיותו של סניף מרום-נווה המתפתח ואת הקשר העמוק לקהילה ולשכונה. ובשם המשפחה דיבר נדב רט, מפעילי הציבור הדתי ברמת-גן, שהיה גם היוזם ואיש הביצוע של מפעל ההנצחה המשפחתי, ואשר הודה בין השאר ליו"ר המועצה הדתית על שנאות להשתתף במצווה החשובה.

ראיון עם הרב גבי גלסר

רב קהילתי ברמת חן
ורב בית הכנסת 'רמת חן'

כרטיס ביקור:

גיל: 46

הסמכה:

- בוגר ישיבת מעלה אדומים - מוסמך לרבנות יורה שירות צבאי - צנחנים, קורס קצינים לרבנים צבאיים
- מהנדס אלקטרוניקה (מכון לב)
- היכן אתה עובד ומלמד:
 - לומד בכולל לרבנות עיר "אלישיב" בלוד בהכוונתו של הרב י"צ רימון
 - עובד בתור עצמאי בהערכת פרויקטים עבור משרד המדען הראשי

הרב גלסר, מהו בעצם התפקיד של "רב קהילתי"?

תפקידו של רב קהילתי הוא לשרת את כלל תושבי השכונה, דתיים ושאינם, ולתת להם מענה והכוונה בנושאים הקשורים למעגל החיים ומעגל השנה.

במסגרת עבודתי הקהילתית אני פונה אל כלל הקהלים בשכונה, מבוגרים וצעירים, ולא דווקא על הקהל הרגיל של מבקרי בתי הכנסת. בשנה האחרונה יזמתי והשתתפתי בפעילויות שונות גם עם בתי הספר בשכונה, עם הצופים, עם המתנ"ס השכונתי ועוד. ובד בבד

עם הפעילות העניפה הזו אני ממשיך כמובן להשתדל לחזק ולרומם את קהילת בית הכנסת, כך שתפתח את שעריה עוד יותר, כל זאת כמובן תוך שמירה על המסורתיות הקהילתית ואופיו המיוחד של בית הכנסת.

מהו האני מאמין שמכוון את הפעילות שלך?

האני מאמין שלי מורכב משני חלקים, שיוצרים ביחד תמונה שלימה: החלק הראשון הוא חיזוק פנים-קהילתי; לחזק את הפעילויות והעשייה של תוך בית הכנסת ושל הציבור הדתי המתגורר בשכונה. והחלק השני והמשלים הוא פתיחת בית הכנסת כל הזמן לקהלים חדשים, לכלל תושבי השכונה, צעירים ומבוגרים, מכל הזרמים, המגזרים, העדות והמינים.

כרב קהילה, הפועל מטעם המועצה הדתית, אני רואה חלק משמעותי מתפקידי בהנגשת שירותי הדת, במובן הרחב של המילה, לכלל התושבים באזור. אני מרגיש שזהו חלק מתפקידי להיות שותף בטקסי בר מצווה ובת מצווה, ולמרות שאני מכין את הבחורים לקריאה בתורה אני בהחלט מגיע אליהם הביתה ועורך מפגש משמעותי על המשמעות של האירוע הזה. וכן"ל לגבי בריתות ואף טקסים משפחתיים של זבד הבת או חנוכת בית. בכל מקום שמזמינים אותי - אני בא בשמחה, ומשתדל לתת ערך מוסף יהודי משמעותי. חשוב לי לחשוף יותר ויותר מתושבי השכונה לאפשרויות הללו שהמועצה הדתית נותנת לתושבי העיר באמצעות עבודתם של הרבנים הקהילתיים. זוהי זכות גדולה, ויתרון גדול של רמת-גן על הרבה ערים אחרות.

זה מאד מפתיע שאתה מדבר הרבה על קשר דווקא לציבור הלא-דתי, האם בפועל הציבור הלא-דתי של שכונת רמת חן באמת משתף פעולה עם כל היוזמות הללו?

האמת היא שכן, ברוך ה'. בשנה האחרונה ערכתי סדרה של שמונה מפגשים עם בני המצווה והוריהם. לפני ראש השנה וט"ו בשבט אני עורך בבתי הספר מפגשי הכנה לחגים, בשנה שעברה, בזמן מבצע שובו אחים, השתתפתי בפעילות עם שכבת הבוגרים של שבט צופי רמת חן, ביחד כתבנו "דברי חיזוק" למשפחות, ושלחנו להם. הורגש בשכונה חיבור מיוחד לעניין בגלל שסבתו של נפתלי פרנקל גרה בשכונה.

אבל זה לא מסתכם רק בכך. במסגרת הפעילויות הרבות שאנחנו עורכים - הפנינג לילדים לפני החגים, טקסי בר מצווה בבית

[illegible]

הכנסת בימות החול ופעילויות נוספות אנחנו זקוקים לעזרה טכנית רבה. לשם כך הקמנו את **"המשמרת הצעירה"**. ב'משמרת הצעירה' חברים בני נוער מהשכונה, לא מהאוכלוסיה הדתית, ומסייעים לנו בתפעול כל הפעילויות הללו - לפעמים בהתנדבות ולעיתים בתשלום. למותר לציין כי העבודה הזו בתוככי בית הכנסת ובפעילויות המיוחדות קושרת אותם עוד יותר ומביאה איתם להזדהות עם התכנים והערכים אותם אנו מנסים לקדם.

במסגרת הפעילויות השונות בהם משתתפת 'המשמרת הצעירה' אנחנו עורכים גם טקסי בר מצווה בשעות אחר הצהריים באולם בית הכנסת (בהדרכתו ההלכתית של הרב אריאל, כדי למעט בחילולי שבת). לאחר אחד הטקסים ביקשתי מן המתנדבים לבצע פעילות נוספות - לעבור על לוח הזיכרון של בית הכנסת, ולהדליק את כל נרות הזיכרון של נפטרי חודש תמוז, שבדיוק החל.

בזכות הפעילות הזו, של המשמרת הצעירה, נזכרתי גם שאחד מספרי התורה של בית הכנסת נתנם לעילוי נשמת אותו החייל, ובשבת הסמוכה ליארצייט קראנו בספר בבית הכנסת.

באותו שבוע קיבלתי שיחת טלפון מפתיעה מאביו של החייל, מר נחמיה דוידס, שהתקשר אליי מבית האבות בהרצליה בו הוא מתגורר היום והודה על כך. עוף השמיים הולך את הקול עד אליו... כל הסיפור החשוב והמרגש הזה החל בזכות הפעילות הכל כך פשוטה לכאורה של הנוער המתנדב הזה, ובשיחה שלאחר מעשה שוחחתי איתם על היופי שבמעשה טוב שגורר אחריו עוד ועוד שמחה, אור וטוב.

ראיון עם עדי דואדי

רכז תרבות במועצה הדתית

כרטיס ביקור:

גיל: 61

- מתגורר בר"ג-גבעתיים כ-40 שנים
- חבר בקהילת דובב עוז
- חזן ותוקע בשופר בבית הכנסת התימני 'שערי ציון' בנווה יהושע

השכלה ועבודות קודמות:

- הנדסאי בניין
- בוגר כלכלה ומנהל עסקים, יועץ השקעות מוסמך
- בוגר קורס ניהול בכיר של לה"ב - אוניברסיטת ת"א.
- בעבר מנהל בבנק דיסקונט בתחום ההשקעות ושוק ההון.

ובנוסף:

- מרצה במתנסים של רמת גן על שוק ההון בישראל

עדי, ספר לנו קצת על משימותיך כרכז התרבות במועצה הדתית?

הפעילות שאני מוביל ואני גאה בה יותר מכל היא פרויקט הבני/בנות מצווה שאנו עורכים כבר מספר שנים. הרעיון המרכזי שעומד בבסיס הפעילות הזו הוא ליצור קשר למסורת ישראל בקרב בני ובנות מצווה דווקא בבתי הספר שאינם דתיים ברחבי העיר. הפעילות מיועדת לתלמידי כיתות ו' או ז', ובמסגרתה בכל כיתה אנו עורכים שישה מפגשים חוויתיים בני שעה וחצי סביב מספר נושאים חשובים: מורשת ישראל, כיבוד הורים, אהבת הארץ והמולדת, אהבת

הזולת ועוד. בסיום המפגשים אנו עורכים ביחד עם בית הספר מפגש נוסף, בהשתתפות ההורים, הילדים וצוות בית הספר, לסיכום הפרויקט, ובו כל ההורים נחשפים לעשייה הברוכה.

אתה מפתיע אותי... המועצה הדתית לא אמורה לשרת דווקא את הציבור הדתי?

לא. המועצה הדתית צריכה לדאוג לשירותי דת לכל תושבי העיר. בוא ניקח לדוגמה את עולם הכשרות - מי הוא הנהנה המרכזי ממערך הכשרות הגדול של הרבנות בר"ג? הציבור הדתי, המודע להלכות כשרות היטב, יודע להישמר, להיזהר

ולבחון בכוחות עצמו את הלכות הכשרות. עיקר החשיבות של כשרות היא דווקא בזיכוי הציבור הרחב, שחשוב לו לשמור מסורת, אך אינו מקפיד על קלה כחמורה, והוא הנהנה המרכזי מכך.

כך גם בנושא שלנו: בבתי הספר הדתיים לומדים הרבה לקראת הבר מצווה ואנחנו לא רואים צורך לסייע ולהתערב שם. לעומת זאת בבתי הספר הממלכתיים יש צמא גדול לעניין, ולכן דווקא שם אנחנו משקיעים את המשאבים שלנו.

ואיך התגובות - לא מאשימים אתכם בכפייה דתית?

אומר לך את האמת - גם אנחנו חששנו מזה מאד בתחילת הדרך, אבל המציאות הייתה הפוכה: גם בתי הספר, גם המנהלים והצוותים, גם התלמידים וגם הוריהם - כולם שמחים ומרוצים מהפעילות שלנו. במפגשי הורים-תלמידים לקראת סיום הפרויקט שלנו ההורים מביעים תודה חמה ושמחה שאין כדוגמתה, עד כדי התלהבות-יתר! הם ממש מבקשים עוד ועוד מהפעילות הזו.

ושיהיה ברור - אנחנו עובדים בבתי הספר הכי מרכזיים של רמת גן - 8 בתי ספר, 12 כיתות, כ-450 תלמידים בשנה - המנחיל, יהל"ם, הבילויים, ערמונים, בן גוריון, ניצנים, מורדי הגטאות ועתיד.

כל ההדרכות מועברות על ידי המדריכים המצויינים של 'אל עמי', שמעבירים את כל המפגשים באמצעות משחקים, "קלפים טיפוליים",

כלי נגינה, ועוד פעילויות חוויתיות, והמועצה הדתית מסבסדת את הפעילות באופן מלא עבור בתי הספר!

יפה מאד! ומרכז שני של הפעילות שלך זה תחום ההרצאות, נכון?
אני רמת גני כל חי, ואני לא זוכר שהייתה פה אי פעם פריחה כזו של הרצאות תורניות.

אתה צודק. את התחום הזה התחלנו ברמת חן לפני כמעט שלוש שנים, עם פתיחת המרכז התורני-קהילתי הראשון לנשים. לאחר מכן התווסף המרכז הקהילתי השני ברמת עמידר, ומאז ב"ה התרחבנו עוד, ובשנה האחרונה הכפלנו את כוחנו **וכיום כבר ישנם ארבעה מרכזים קהילתיים תורניים לנשים בעיר: ברמת חן וברמת עמידר, בבית הכנסת הגדול, ובקהילת 'נהורא' שבמרכז העיר.**

במרכזים הללו אנחנו בונים תוכניות לימוד מיוחדות להעצמתן ולהתפתחותן הרוחנית של נשות העיר. הפעילות שלנו כוללת הרצאות בנושאים תורניים המועברות על-ידי נשים, למדניות ואקדמיות. בסדרות השונות של ההרצאות משתתפות נשים רבות - קרוב ל-150 נשים בכל ערב, וההרצאות מלוות בחומרים כתובים ללימוד אישי, ובהשתתפות ערה של הקהל. גם בתחום הזה הופתענו לראות עד כמה יש צמא גדול בעיר.

בערבי הלימוד המרתקים הללו אנו פוגשים משתתפות בכל הגילאים ומכל המגזרים (גם נשים חילוניות משתתפות בלא-מעט מן ההרצאות), והם מהווים מוקד משיכה אף לציבור מחוץ לעיר.

לכל אחד מן המרכזים הללו יש וועדת היגוי פנימית שמחליטה על הנושאים, התכנים והמרצות המבוקשות, וזה באמת המקום לפרגן לנשים המובילות את העשייה הזו: הרבנית רותם גלסר מרמת חן שהייתה החלוצה בתחום, לצופית כהן מרמת עמידר, לרבנית דבורה אושפיזאי מבית הכנסת הגדול, ולרחל סלמנדר מקהילת 'נהורא'.

בנוסף למפגשי הנשים במרכזים הקהילתיים אנו מארגנים ויוזמים גם מפגשים והרצאות לקהל הרחב, גברים ונשים מכל רחבי העיר, שאותם אנו עורכים בדרך כלל בבית הכנסת במרום נווה. במפגשים אלו משתתפים בין 200-250 אנשים בכל מפגש, ויש ביקוש שכמעט אי אפשר להכילו.

האם ישנה אנקדוטה מיוחדת שאתה זוכר ממגוון הפעילויות השנה?

אני יודע לומר מה היה הרגע המרגש ביותר עבורי השנה: היה זה כשבסיום ערב לסיכום הפעילות בבית ספר הביילויים, פנה אליי אחד ההורים וסיפר לי בעיניים בורקות ונוצצות מהתרגשות (ואולי גם מדמעה קטנה...), על מה שעובר על משפחתם.

לדבריו, הבית שלהם היה רחוק מאד ממסורת. הוא לא הכיר מעולם את הערכים הללו ולא הרגיש קשור אליהם. ביתו השתתפה בפעילות שלנו בבית הספר בשנה שעברה, והבן שלו עבר אותה השנה. השנה, התחילו הילדים לבקש ממנו לשמור שבת. אמנם לא בצורה מלאה, אך בהחלט תוך ציון משמעותי של המנהגים השונים. ולהפתעתם הם גילו שזה חשוב להם, ומרגש אותם ומגבש אותם כמשפחה, ועל כך הוא ביקש להודות לי.

על כגון זה נאמר - והיה זה שכרי...

ועוד היד נטויה...

אכן, פעילויות רבות נוספות מתרחשות במהלך השנה. אנו עורכים ימי עיון לגבאים, עובדים על 'פרס ר"ג' לספרות תורנית' ועוד הרבה הפתעות. חשוב לי לציין שכל עבודתנו נעשית בברכתו ובהשראתו של רב העיר, **הרב יעקב אריאל שליט"א**, וכמובן שתודתי הרבה נתונה במיוחד ליו"ר המועצה, **מר יהודה סירי**, שעומל רבות כדי שלא ננוח לרגע, ונמשיך כל הזמן ביתר שאת לעבוד ולפעול.